

Kestävä kehitys, ESG ja yritysvastuu
– nykyajan johdon kulmakivet

Helsingin yliopisto

Maisterintutkielma

Yhtiöoikeus OTM-810

Syksy 2022

Tekijä: Kia Vuorenvirta 014969564

Ohjaaja: Jukka Mähönen

Tiedekunta/Osasto - Fakultet/Sektion – Faculty		Laitos - Institution – Department	
Oikeustieteellinen tiedekunta		Helsingin yliopisto	
Tekijä - Författare – Author			
Kia Vuorenvirta			
Työn nimi - Arbetets titel – Title			
Kestävä kehitys, ESG ja yritysvastuu – nykyajan johdon kulmakivet			
Oppiaine - Läroämne – Subject			
Yhtiöoikeus			
Työn laji - Arbetets art – Level	Aika - Datum – Month and year	Sivumäärä - Sidoantal – Number of pages	
Maisterintutkielma	9/2022	64	
Tiivistelmä - Referat – Abstract			
<p>Kestävä kehitys on jo pitkään ollut teema, jonka ympärille on nyky-yhteiskunta muovaantunut. Se on yhtäältä noussut valtioiden tavoitteeksi Yhdistyneiden kansakuntien Agenda 2030 myötä ja toisaalta kansalaisjärjestöjen, ammattiliittojen ja yliopistojen myötä. Vaikka sen ympärille on monia isoja yhteisöjä rakentanut pohjaa, on jo korkea aika myös lainsäädännön ottaa huomioon kestävä kehityksen tavoitteita. Maapallon kantokyvyn ylittämisen on kasvanut ja ilmasto- sekä ympäristöhaasteita, kuten ilmastonmuutoksen hillitseminen ja biodiversiteettikadon ehkäiseminen ja ne edellyttävät kunnianhimoisempien tavoitteiden asettamista kestäväan talousjärjestelmään siirtymiseksi. On selvää, että yksin suositukset ja ihannekuvat riittää viemään maapalloa oikeaan suuntaan.</p> <p>Vastuullisuudesta ja kestävydestä puhuttaessa käytetään termiä ESG, joka on lyhenne sanoista environmental, social ja governance. Sillä tarkoitetaan yhtiöiden ympäristö- ja yhteiskuntavastuuseen sekä hallintotapaan liittyviä asioita. Tähän liitän kestäväan rahoituksen, jolla tarkoitetaan rahoitusta, millä tuetaan talouskasvua samalla kun vähennetään ympäristöön kohdistuvia paineita. Aihe on ajankohtainen, sillä rahoitusmarkkinoille tarvitaan muuttuvia tekijöitä, mitkä palvelisivat paremmin yrityksiä. Tämän lisäksi ehdotus yritys vastuudirektiiviksi, CSRD, on vahvasti esillä ja miten se muuttaa yrityksen velvollisuuksia suhteessa vastuullisuuden raportoimiseen.</p> <p>Kestävä talous ja kestävä yritystoiminta ei ole sellainen asia, mitä yritykset voivat hetkessä päättää alkaa noudattavansa tai tuottavansa. Se liittyy niin osakeyhtiöihin, pk-yrityksiin ja osuuskuntiin. Osuuskunnat yritysmuotona ovat ainutlaatuisessa asemassa kestäväan kehitykseen liittyen. ESG-tavoitteet ovat usein osana osuuskuntien sääntöjä, sillä osuuskunnilla on selvä yhteys alueeseen, jossa ne toimivat. Kestäväan yritystoiminnan ja ESG:n hyvän hallinnon toteutuminen on riippuvainen yhtiön johdosta ja sen huolellisuusvelvoitteen toteutumisesta. Jos yrityksen hallinto on huonosti hoidettu, ei voida odottaa johdon huolellisuuden olevan huipussaan. Koska yritysten liiketoiminnan tekoympäristö on muuttunut, tulisi kestävyden sisällöllisen jaottelun ja merkityksen muuttua sen mukana.</p> <p>Lopuksi pohdin yritys vastuuta ja sen oikeudellistumista, mikä ikään kuin käsittää suurimman osan edellä mainituista aiheista, kuitenkin yritys vastuun näkökulmasta. Koska yritys vastuun kenttä on oikeudellistumassa, on noussut tarve tuoda yritys vastuun ja sääntelyn rajapinnassa työskentelevät tahot yhteen ja fasilitoida keskustelua yritys vastuusta ja sen oikeudellisesta luonteesta. Siihen kuuluu yrityksen toimintaympäristössä ja vaikutuspiirissä toimivia sidosryhmiä. Yritys vastuuoikeus on vain yksi esimerkki tulevaisuuden suunnasta, ja pitkäaikaisen sietokyvyn saavuttaakseen rahoitus sektorin sekä yritysten tulee sisäistää ympäristöön ja vastuullisuuteen liittyvät riskit niiden strategioihin. On tärkeää, että näitä riskejä osataan jo ajoissa lieventää, ja ottaa huomioon yritysten sisäisissä prosesseissa ja itsesääntelyssä.</p>			
Avainsanat – Nyckelord – Keywords			
ESG, kestävä rahoitus, CSRD, taksonomia, vastuullisuus, yritys vastuu			

HELSINGIN YLIOPISTO
HELSINGFORS UNIVERSITET

Säilytyspaikka – Förlagställe – Where deposited

Helsingin yliopiston kirjasto

Muita tietoja – Övriga uppgifter – Additional information

Ohjaaja: professori Jukka Mähönen

Sisällysluettelo

Sisällysluettelo	I
Lähdeluettelo	III
1. Johdanto	1
1.1 Aluksi	1
1.2 Kysymyksenasettelu tutkielmassa	2
1.3 Tutkielman metodit ja ajankohtaisuus	2
1.4 Tutkielman rakenne	4
2. ESG: environmental, social ja governance	5
2.1 ESG:n merkitys	5
2.2 ESG:n vaikutus rahoitukseen	7
2.3 ESG:n indeksien riskejä	8
2.4 Taksonomia	8
2.4.1 Kestävään rahoitukseen liittyvät sääntelyt.....	9
2.4.2 Esimerkkinä listautumiset	11
2.5 Asiantuntijoiden roolin kasvu	12
3. Kestävä yritystoiminta	14
3.1 EU-oikeudellisia normeja	15
3.2 Johdon rooli	16
3.3 Kestävä kehitys	17
3.3.1 YK:n kestävän kehityksen toimintaohjelma	18
3.4 Kestävä liiketoiminta: Esimerkkinä osuuskunnat	19
3.4.1 Osuuskunnat ja kestävä kehitys	21
3.4.2 Osuuskunnat ja vastuullisuus	22
4. Kestävä talous ja rahoitus	24
4.1 Kestävän talouden ainesosia	24

4.2 Tavoitteiden kestävyys.....	24
4.3 Kestävä rahoitus.....	26
4.3.1 Ympäristön huomioiminen	28
4.3.2 Lainsäädännön keinot	29
4.4 Vihreä rahoitus.....	29
4.5 Vihreät joukkovelkakirjalainat	30
4.5.1 Käytännön esimerkkejä.....	32
4.6 Kestävän rahoituksen uusia tuulia	33
4.7 Päätelmiä.....	34
5. Hallinnointi kestävässä liiketoiminnassa	36
5.1 Hallinnointikoodi.....	38
5.2 Corporate governance.....	39
5.3 Corporate governance kestävässä yrityskulttuurissa	41
5.4 Pk-yritysten asemasta	42
5.5 Hallinnointi johdon velvollisuutena.....	44
6. Yritysvastuu.....	46
6.1 Yritysvastuuoikeus	48
6.2 Johdon vastuu.....	49
6.2.1 Johdon huolellisuus.....	50
6.2.2 Johdon palkitseminen.....	51
6.3 Euroopan komission ehdotus yritysvastuudirektiiviksi.....	52
6.4 Kansallinen yritysvastuulaki.....	54
6.5 Yritysvastuu ja vaatimustenmukaisuus	56
6.6 Yritysvastuun mittaaminen	56
6.7 Kestävyys- ja vastuullisuusraportointi osana yritysvastuun toteutumista	57
6.8 Viherpesu ja sinipesu	58
7. Loppupohdintoja.....	61

Lähdeluettelo

Kirjalliset lähteet

Cullen, Mähönen, Taming Unsustainable Finance, The Perils of Modern Risk Management, 2019

Chouinard, Ellison, Ridgeway, The Sustainable Economy, Harvard Business Review, 2011

Gnanaraja, Shorter, Introduction to Financial Services: Environmental, Social, and Governance (ESG) Issues. Congressional Research Service, 2022

Hautamäki, Atallah, Lohkoketjuprojekteista tuttu DAO ja perinteisen ESG:n ”G” – Hajautettu Hallintotapa, Helsinki Law Review, 1/2022, Pykälä ry

Haxhi – Aguilera, Corporate governance through codes, 2014

Heinonen, Osuustoiminnan pitkä linja ja kestävän kehityksen haasteet, 2015

Huhtanen, Taloudellinen kehitys komission poliittisena painopisteenä, Pro gradu - tutkielma, Tampereen yliopisto, 2020

Hyrskke, A., Lönnroth, M., Savilaakso, A. & Sievänen, R. Vastuullinen sijoittaja, 2020, Kauppakamari

Karhu, Yhteiskuntavastuu varallisuusosoikeuden järjestelmässä. Defensor Legis 2019/4

Lahtinen, Reframing the Role of Companies in Sustainability Doctoral Thesis, University of Tampere, 2020

Michaels, Ruiz Abou-Nigmi and van Loon toim., The Private Side of Transforming our World - UN Sustainable Development Goal 2030 and the Role of Private International Law, 2021, Hampuri, Saksa

Mursula, 2019, Q2-2019 Hallitus ja sijoittajat, Directors’ Institute in Finland

Milton Friedman, Capitalism and freedom (1962)

Mähönen, Auditor's role in corporate governance, University of Oslo Faculty of Law Legal Studies Research Paper Series No. 2022-47, 2022, s. 2-27

Mähönen, Hallinnointikoodi ja yritysvastuu – corporate governance -koodin yrityskuvan suhde pörssiyritysten kestävään yritystoimintaan, teoksessa Paula Paloranta (toim.), Keskuskauppakamarin liiketapalautakunta 80 vuotta, Alma Talent 2017.

Mähönen, Hajauttaminen, digitalisaatio ja osuuskunta, Lakimies 7–8/2018

Mähönen, Kestävän yritystoiminnan rahoitus, esimerkkinä kiertotalous ja uudet liiketoimintamallit, 2018

Mähönen, Osuuskuntien ohjaaminen kohti kestävään liiketoimintaan: laki vai hallinnointikoodi, vai jotain muuta? Defensor Legis: Suomen asianajajaliiton äänenkannattaja, Vuosikerta. 100, Nro 4, 2019, Sivut 443-461

Mähönen, Jukka – Villa, Seppo, teoksessa Villa et al., Yritysoikeus, päivittyvä verkkojulkaisu, Alma Talent 2014 (päivitetty 2020).

Mähönen – Johnsen 2019: Mähönen, Jukka – Johnsen, Guðrún, Law, Culture and Sustainability: Corporate Governance in the Nordic Countries, s. 218-231 teoksessa Sjäfjell – Bruner (eds.) The Cambridge Handbook of Corporate Law, Corporate Governance and Sustainability 2019.

Ojala, yritysvastuun vaikutus yrityksen osingonjako politiikkaan, Pro gradu tutkielma, 2018, Tampereen yliopisto

Puttonen Vesa ja Tatu, Vastuullinen sijoittaminen teoriassa ja käytännössä, 2022, Aalto-yliopisto

Pöyhönen, Osuuskunta ja osuuskuntalaki, 2014, Talentum Oyj

Shailer, Corporate Governance. Teoksessa Poff, Deborah C. – Michalos, Alex (toim.): Encyclopedia of Business and Professional Ethics. Springer International Publishing AG 2018.

Sjåfjell, Mähönen, Upgrading the Nordic Corporate Governance Model for Sustainable Companies, European Company Law, Volume 11, Issue 2, 2014

Sjåfjell 2019: Sjåfjell, Beate, Realising the Potential of the Board for Corporate Sustainability, s. 696-709 teoksessa Sjåfjell – Bruner (eds.), The Cambridge Handbook of Corporate Law, Corporate Governance and Sustainability 2019.

Sjåfjell – Bruner 2019: Sjåfjell, Beate – Bruner, Christopher M, Corporations and Sustainability, s. 3-12 teoksessa Sjåfjell – Bruner (eds.), The Cambridge

Turunen 2021: Exploring the Corporate Financial and Social Performance Relationship with Net Impact Method, Väitöskirja, Tampereen yliopisto 2021

Vanhala, Ristaniemi (toimi.) 2022: Yritysvastuu & Oikeus, Kauppakamari, Hansaprint

Villa, Hallituksen ja toimitusjohtajan oikeudet ja vastuu osakeyhtiöissä, 2020, Hansaprint.

Lainsäädäntö

Arvopaperimarkkinalaki (746/2012)

Kirjanpitolaki (1336/1997)

Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta (609/1986)

Osakeyhtiölaki (624/2006)

Osuuskuntalaki (421/2013)

Perustuslaki (731/1999)

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2019/2088, annettu 27 päivänä marraskuuta 2019, kestävyysliittymien tietojen antamisesta rahoituspalvelusektorilla (SFDR)

Ehdotus direktiivin 2013/34/EU, direktiivin 2004/109/EY, direktiivin 2006/43/EY ja asetuksen (EU) N:o 537/2014 muuttamisesta yritysten kestävyysraportoinnin osalta, Corporate Sustainability Reporting Directive 2021/0104 (CSRD)

Euroopan Parlamentin Ja Neuvoston Direktiivi 2014/95/EU, annettu 22 päivänä lokakuuta 2014, neuvoston direktiivin 2013/34/EU muuttamisesta tietyiltä suurilta yrityksiltä ja konserneilta edellytettävien muiden kuin taloudellisten tietojen ja monimuotoisuutta koskevien tietojen julkistamisen osalta, Non-Financial Reporting Directive 2014/95/EU (NFRD)

Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2017/828, annettu 17 päivänä toukokuuta 2017, direktiivin 2007/36/EY muuttamisesta osakkeenomistajien pitkäaikaiseen vaikuttamiseen kannustamisen osalta (SHRD II)

Lain esityöt

HE 32/2012 vp: Hallituksen esitys eduskunnalle arvopaperimarkkinoita koskevaksi lainsäädännöksi

HE 109/2005 vp: Hallituksen esitys eduskunnalle uudeksi osakeyhtiölainsäädännöksi

Muut lähteet

Arvopaperimarkkinayhdistys ry.

Hallinnointikoodi 2020

<https://cgfinland.fi/wp-content/uploads/sites/39/2019/11/hallinnointikoodi-2020.pdf>

Capman lausunto

<https://www.capman.com/fi/2022/04/capman-laskee-liikkeeseen-40-miljoonan-euron-kestavyystavoitteisiin-sidotun-joukkovelkakirjalainan-ensimmaisena-liikkeeseenlaskijana-suomessa/> vierailtu 8.5.2022

Castren & Snellmann lausunto

<https://www.globalcompact.fi/blogikirjoitukset/castr%C3%A9n--snellman-mita-vastuullisuus-tarkoittaa-liikejuristille> vierailtu 10.6.2022

CDP listaus

<https://www.cdp.net/en/companies/companies-scores> vierailtu 10.6.2022

Center for Climate Change, Energy and Environmental Law, CCEEL

Kestävä rahoitus, EU:n taksonomia-asetus ja komission toimivalta -kirjoitus, 2021

<https://sites.uef.fi/cceel/kestava-rahoitus-eun-taksonomia-asetus-ja-komission-toimivalta-metsatalouden-kestavyyskriteerit-myrskyn-silmassa/> vierailtu 10.6.2022

Dasgupta (2021)

Dasgupta, Partha, 2021. The Economics of Biodiversity: The Dasgupta Review.

https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/957291/Dasgupta_Review_-_Full_Report.pdf

vierailtu 10.6.2022

Euroopan komissio

Kestävän kasvun rahoitusta koskeva toimintasuunnitelma, 2018

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/PDF/?uri=CELEX:52018DC0097&from=EN>

Komission tiedonanto: EU:n digitaalisen rahoituksen strategiasta, 2020

https://ec.europa.eu/info/publications/200924-digital-finance-proposals_fi

Yritysten yhteiskuntavastuuta koskeva uudistettu EU:n strategia vuosiksi 2011-2014. KOM (2011)681.

Euroopan talous- ja sosiaalikomitea

Lausunto: Financial Technology (FinTech), ECO/454, 2018

<https://www.eesc.europa.eu/fi/our-work/opinions-information->

[reports/opinions?search=eco%2F454&plenary_session=&rapporteur=&field_related_sections_target_id_entityreference_filter=All](#) vierailtu 10.7.2022

Financial Times

Artikkeli Legal eye for detail will help battle sustainable finance ‘greenwash’, 2021

<https://www.ft.com/content/99ab9673-5933-4214-89e7-44acb3b59634>

ImpactAlpha

Artikkeli, Big Issue launches blockchain-based Big Exchange for SDG investing, 2018

<https://impactalpha.com/big-issue-launches-blockchain-based-sdg-investing-platform-the-big-exchange/> vierailtu 15.12.2021

Kansan Sivistystyön Liitto KSL ry

Jaana Pirkkalainen, Yhteisötalous ja sosiaaliset osuuskunnat Euroopassa, 2019

https://www.ksl.fi/app/uploads/2022/01/Yhteisotalous-ja-sosiaaliset-osuuskunnat-Euroopassa-verkkoversio_26062019.pdf

Kesko

Vastuullisuusstrategia 2022-2024 Saatavilla osoitteessa:

<https://www.kesko.fi/yritys/vastuullisuus/vastuullisuusstrategia/>

Keskuskaupakamari

EU-katsaus, Kohti vihreän kasvun Eurooppaa, maaliskuu 2020

<https://kauppakamari.fi/wp-content/uploads/2020/04/eu-katsaus01-2020kohti-vihrean-kasvun-eurooppaa.pdf>

Asialuettelo Listaamattomien Yhtiöiden Hallinnoinnin kehittämiseksi, 2016

<https://cgfinland.fi/wp-content/uploads/sites/39/2020/08/asialuettelo-listaamattomien-yhtioiden-hallinnoinnin-kehittamiseksi-final.pdf>

Komitéen for god Selskabsledelse

Tanskan hallinnointikoodi, 2020

Englanniksi

https://corporategovernance.dk/sites/default/files/media/anbefalinger_for_god_selskab_sledelse_engelsk.pdf

Tanskaksi

https://corporategovernance.dk/sites/default/files/media/anbefalinger_for_god_selskab_sledelse_dansk_0.pdf

KPMG:n julkaisut

Greenwashing in financial services, 2022

<https://home.kpmg/xx/en/home/insights/2022/04/esg-addressing-greenwashing-in-financial-services.html> vierailtu 11.4.2022

Yritysvastuun muuttuva pelinkenttä, 2022

<https://home.kpmg/fi/fi/home/Pinnalla/2022/03/yritysvastuun-muuttuva-pelinentta-nostaako-yritysvastuusaantely-vastuulliset-pk-yritykset-valokeilaan.html> vierailtu 11.4.2022

Mandatum

Kirjoitus <https://www.mandatumlife.fi/life-magazine/2021/terveystalon-vastuullisuusmittareiden-joukossa-on--digitaalinen-jalanjalki/> vierailtu 11.6.2022

Nordea

Sustainable Investments Publication, Issue 1/2020

<https://www.nordea.com/en/doc/sustainable-investments-publication-issue-1.pdf>

Norsk utvalg for eierstyring og selskapsledelse NUES

Norjan hallinnointikoodi, Den norske anbefalingen om eierstyring og selskapsledelse, 2021

Englanniksi

<https://nues.no/wp-content/uploads/2021/10/2021-10-14-The-Norwegian-Code-of-Practice-for-Corporate-Governance.pdf>

Norjaksi

<https://nues.no/wp-content/uploads/2021/10/2021-10-14-The-Norwegian-Code-of-Pracitce-for-Corporate-Governance.pdf>

OP Yrityspankki Oyj

Pörssitiedote, 2022

<https://news.cision.com/fi/op-ryhma/r/op-yrityspankki-oyj-tukee-vihreaa-siirtymaa-ja-laskee-liikkeeseen-uuden-vihrean-joukkovelkakirjalain,c3491344>

S-ryhmä

S-ryhmän vuosi ja vastuullisuus 202, Saatavilla osoitteessa:

https://assets.ctfassets.net/8122zj5k3sy9/6xMAQGba32YbPdTWdRfeme/fc21771d37f71bbad0a7615195c1d7e8/S_ryhman_Vuosi-ja-vastuullisuuskatsaus_2021_fi.pdf

Singaporen pörssi

Säännöt 2018

425441_SGX_ST_Listing_Rules_Online_BN5.indd

Sitra

Kestämätön käy kalliiksi, 2013, Helsinki

https://www.sitra.fi/app/uploads/2017/02/Kestamaton_kay_kalliiksi.pdf

SRB Blog

Tuominen, ECB, Euro area banks resilience, the SRB Blog 2022

<https://www.srb.europa.eu/en/content/euro-area-banks-resilience>

Suomen Yrittäjät Ry

Lausunto valtioneuvoston E-selvityksestä: Komission yritysten kestävä hallinnointia (”sustainable corporate governance”) ja asianmukaiseen huolellisuuteen perustuvaa yritysvastuuta (”due diligence”) koskevat aloitteet, 2020

<https://www.yrittajat.fi/lausunnot/lausunto-valtioneuvoston-e-selvityksesta-komission-yritysten-kestavaa-hallinnointia-sustainable-corporate-governance-ja-asianmukaiseen-huolellisuuteen-perustuvaa-yritysvastuuta/>

Kestävän kehityksen tavoitteet ovat olennaisia liiketoiminnalle – maailmalla fokus bisnesshyödyissä

<https://www.yrittajat.fi/uutiset/562416-kysely-kestavan-kehityksen-tavoitteet-ovat-olennaisia-liiketoiminnalle-maailmalla-viitattu-3.5.2022>

Svensk Kooperation

Ruotsin osuustoiminnan koodi, Svensk Kod För Styrning Av Kooperativa Och Ömsesidiga Företag, 2019

<https://svenskkoooperation.se/wp-content/uploads/2020/03/svensk-kod-for-styrning-av-kooperativa-och-omsesidiga-foretag-2019.pdf>

Taaleri

Tiedote: Taaleri lanseeraa edelläkävijänä bioteollisuuden keskittyvän pääomarahaston – rahasto luokitellaan tummanvihreäksi eli se tekee vain kestäviä sijoituksia, 2021

<https://www.inderes.fi/fi/tiedotteet/taaleri-lanseeraa-edellakavijana-bioteollisuuden-keskittyvan-paaomarahaston-rahasto>

The Center for Climate Change, Energy and Environmental Law

Asiantuntijalausunto, Kestävä rahoitus, EU:n taksonomia-asetus ja komission toimivalta: Metsätalouden kestävyyskriteerit myrskyn silmässä, 2021

<https://sites.uef.fi/cceel/kestava-rahoitus-eun-taksonomia-asetus-ja-komission-toimivalta-metsatalouden-kestavyyskriteerit-myrskyn-silmassa/> vierailtu 28.6.2022

The Loan Syndications & Trading Association

2022, Sustainability Linked Loan Principles (Sllp), Loan Syndications & Trading Association, March 2022

<https://www.lsta.org/content/sustainability-linked-loan-principles-sllp/> vierailtu 17.7.2022

2021, Green Loan Principles, Supporting environmentally sustainable economic activity, Loan Syndications & Trading Association, February

2021 https://www.lma.eu.com/application/files/9716/1304/3740/Green_Loan_Principles_Feb2021_V04.pdf vierailtu 17.7.2022. Ladattava pdf: Sustainability-Linked-Loan-Principles-31-March-2022.pdf

Tilastokeskus

Toimipaikkojen tuotannon bruttoarvo kasvoi vuonna 2016 – Puolet kasvusta kertyi pk-yrityksistä, 2017

https://www.stat.fi/til/alyr/2016/alyr_2016_2017-12-21_tie_001_fi.html vierailtu 15.6.2022

Työ- ja elinkeinoministeriö

Oikeudellinen selvitys yritysvastuulaista. 2020:42, Helsinki 2020

Arviomuistio asianmukaisen huolellisuuden velvoitteesta, Kansallisen yritysvastuulain arviointi, 2022:24, Helsinki, 2022

Ulkoministeriö

Ulkoministeri Tuomiojan puhe Osuuskunnat ja kestävä kehitys -seminaarissa, 2013

https://um.fi/ajankohtaista/-/asset_publisher/gc654PySnjTX/content/ulkoministeri-tuomiojan-puhe-osuuskunnat-ja-kestava-kehitys-seminaarissa vierailtu 4.5.2022

Valtioneuvosto

Valtionyhtiöiden johdon palkitseminen, 2021

<https://valtioneuvosto.fi/-/10616/lahes-kaikki-valtionyhtiot-palkitsevat-johtoa-ja-henkilostoa-vastuullisuudesta> vierailtu 3.5.2022

World Rainforest Movement

Tiedote: FSC at a crossroad: Veracel timber certification would be yet another disaster for FSC, 2007 <https://www.wrm.org.uy/other-information/fsc-at-a-crossroad-veracel-timber-certification-would-be-yet-another-disaster-for-fsc> vierailtu 22.6.2022

Yhdistyneet kansakunnat

Resolution adopted by the General Assembly on 25 September 2015

https://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/70/1&Lang=E vierailtu 15.6.2022

United Nations World Commission on Environment and Development: "Our Common future" -raportti 1987

<https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/5987our-common-future.pdf>

1. Johdanto

1.1 Aluksi

Kestävä kehitys on jo pitkään ollut teema, jonka ympärille on nyky-yhteiskunta muovaantunut. Se on yhtäältä noussut valtioiden tavoitteeksi Yhdistyneiden kansakuntien Agenda2030 myötä ja toisaalta kansalaisjärjestöjen, yliopistojen ja ammattiyhdistysten myötä. Vaikka sen ympärille on monia isoja yhteisöjä rakentanut pohjaa, on jo korkea aika myös lainsäädännön ottaa huomioon kestävän kehityksen tavoitteita. On selvää, että yksin suositukset ja ihannekuvat riittää viemään maapalloa oikeaan suuntaan.

Kestävä talous ja kestävä yritystoiminta ei ole sellainen asia, mitä yritykset voivat hetkessä päättää alkaa noudattavansa tai tuottavansa. Se edellyttää strategista muutosta, mittavia investointeja ja ennen kaikkea ajatustavan muutosta. Euroopan suuri investointivaje on kestävän talouden edistämisen saralla yli 260 miljardin euron arvoinen.¹ Euroopan unionin tuleekin saavuttaa Pariisin ilmastopimuksen ja Yhdistyneiden kansakuntien kestävän kehityksen toimintaohjelman tavoitteet. Niiden saavuttaminen ei ole yksiselitteistä ja Euroopan unioni on asettanut monia kehityspisteitä niiden saavuttamiseksi.

Maapallon kantokyvyn ylittämisestä on kasvanut ja ilmasto- sekä ympäristöhaasteita, kuten ilmastonmuutoksen hillitseminen ja biodiversiteettikadon ehkäiseminen ja ne edellyttävät kunnianhimoisempien tavoitteiden asettamista kestävänsä talousjärjestelmään siirtymiseksi. Vaikka taloutta voidaan kuvata monin eri tavoin, joista mikään ei olisi väärä, tässä tutkielmassa viitataan talouteen välineenä, jonka tarkoituksena on tuottaa hyvinvointia ihmisille ja ympäristölle niiden kestävyysien asettamissa rajoissa niin, että seuraavilla sukupolvilla olisi vähintään samat mahdollisuudet elää maapallolla kuin meillä. ²

Valitsin aiheekseni tutkielmaani kestävän kehityksen yhteisöissä johdon vastuullisuuden näkökulmalla tutkielmaani, sen monialaisten ulottuvuuksien sekä oikeudellisen sääntelyn kehityksen

¹ Dasgupta 2021, s. 107–108. Sjøfjell ym. 2020, s. 7–8.

² Sitra, Kestämätön käy kalliiksi, 2013, s. 8

jatkuvan muutoksen takia. Se, kuinka kestävyysnäkökulmat tulevat huomioon nyky-yhteiskunnassa jokaisen toimijan ja myös sääntelyn tasolla kansainvälinen EU-tasoinen sääntelykehikko, lisää regulaatiota. Onkin vain ajan kysymys, milloin kansainvälisten organisaatioiden ja tutkijayhteisön toivomat muutokset kohti kestävämpää kehitystä implementoidaan lainsäädäntöön.

1.2 Kysymyksenasettelu tutkielmassa

Tutkimussuunnitelmaan kuuluu kestävä kehityksen tunnistaminen yritysten hallinnossa sekä kestävä rahoituksen elementtien erottamisen. Lisäksi haluan pohtia rahoituksen lisääntyminen eri rahoitusinstrumenteilla kuten eri lainajärjestelyillä. Miten näillä rahoitusjärjestelyillä saisi yrityksen talouden mahdollisimman kestäväksi, ettei sen liiketoiminta ja liiketoimintaympäristö kärsisi eri rahoitusjärjestelyistä, mitä se joutuu tekemään. Lisäksi tässä tulisi huomioida vastuullisuuskysymykset. Tutkielmassa tarkastellaan myös yrityksen johdon vastuuta kestävä talouden toteutumisessa. Vastuullinen liiketoiminta ja rahoitus lainanottajien näkökulmasta sekä huolellisuuskysymykset rajaavat tutkimukseni aihetta. Lisäksi otan huomioon lisääntyneen säädöstulvan markkinoilla ja kuinka ne vaikuttavat kestävään liiketoimintaan ja liiketoiminnan jokapäiväiseen organisointiin.

Lainopin tunteminen vaatii nykyisen oikeustilan selvittämisen, jonka lisäksi haluan sisällyttää oikeustaloustieteen näkökulmia erityisesti yrityksen kannalta. Lisäksi tulen ottamaan mahdollisen oikeuskäytännön huomioon. Tutkielmassa tulen käyttämään ensisijaisesti Euroopan unionin (EU) asetuksia ja direktiivejä, mutta haluan tuoda myös kansallista näkökulmaa asetelmaan kotimaisen sääntelyn muodossa. Tutkielmani nojaa myös kansalliseen oikeuskirjallisuuteen. Lopuksi pyrin näkemään minkälaisia tulevaisuuden polkuja aihe voisi poikia ja mitä niitä tulisi seurata tavoitteiden saavuttamiseksi.

1.3 Tutkielman metodit ja ajankohtaisuus

Menetelmät, joiden avulla tutkielman kysymykset ovat ratkaistavissa, kuuluvat perinteisiin lainoppiin, joihin suhtaudun kuitenkin kriittisesti. Lainoppi perinteisessä mielessään on hyvin

sääntökeskeistä, jolloin tarkastelu aloitetaan oikeusjärjestelmässä jo olevien säädösten perusteella. Sitä kautta pyritään selvittämään, mitä merkitystä on annettava säädösten tulkinnallisuudelle ja minkälaista tietoa niistä voidaan saada oikeusnormeista. Kysymykseksi siis nousee, minkälaisella menetelmällä saadaan kaikista varmin tulkinta normin sisällöstä. Lainsäädäntö on oikeudellisuuden perusta, jonka ratkaisuja toteutetaan tuomioistuimissa. Tämä on yhtiöoikeudessa ja yleisesti myös siviilioikeudessa keskeistä, sillä normien tulkinnan sisällöllä on erilainen merkitys eri suhteissa. a

Tutkimukseni nojaa monipuolisesti eri menetelmin hankittuihin moderneihin tutkimuksiin. Haluan keskittää yritykset listattuihin yrityksiin, sillä suurin osa niistä kuuluvat EU-oikeudellisten normien sääntelyn piiriin. Otan kuitenkin jossain määrin huomion pk-yrityksiä, jotka eivät ole listattuja, mutta joita kuitenkin Suomessa on valtava osa. Samoin huomioin erityisesti osuuskuntia, sillä niiden erityinen asema yhtiömuotona on kiinnostava vastuullisuuskysymysten näkökulmasta. Tulosten päätavoitteena on auttaa taloudellista ja oikeudellista tehostamista yritysten ongelmatilanteissa.

Toisaalta koen tärkeäksi myös, että käytäntö ja toiminnallinen arvosidonnaisuus korostuvat tutkimuksessa. Uskon olevan tärkeää hyödyntää yhteiskunnan tämänhetkisiä tarpeita ja niiden kohtaamista oikeuden muuntautumiskykyisyyden kanssa. Oikeuteen liittyy jatkuvasti yhä enemmän yhteiskunnan tarpeita. Etenkin yhteiskuntavastuussa kohtaavat sekä julkisen vallan pyrkimykset edistää vastuullista toimintaa että yritykset, jotka solmivat sopimuksensa siviilioikeudellisiin normeihin.

Tässä tutkielmassa olen käyttänyt hyödyksi lähinnä uutta oikeuskirjallisuutta ja oikeudellista tutkimusta. Olen pyrkinyt löytämään ulkomaisen oikeuskirjallisuuden rinnalle myös kotimaista oikeuskirjallisuutta, jotta saisin sidottua ajatuksiani kotimaiseen ympäristöön. Aiheesta ei ole löytynyt paljoa perinteistä kirjallisuutta taikka oikeuskäytäntöä. Tämä sen takia, että usein yritykset haluavat puida asioitaan suljetuin ovin välimiesmenettelyssä, jolloin aiheesta ei ole relevanttia oikeuskäytäntöä. Olenkin pyrkinyt selventämään vain aiheen peruskysymyksiä, sillä muu tarkempi tutkimus ei olisi tässä tarkoituksenmukaista. Tämän lisäksi olen keskittynyt eri asiantuntijalausuntoihin aiheesta, sillä ne ovat paljon ajantasaisempia kuin oikeuskirjallisuus tai säädökset. Haluan löytää ongelmiin vastauksia sellaisilta tahoilta, mitkä ovat keskittyneet juuri oman asiantuntijuutensa ytimeen. Koen näistä olevan hyötyä ja innostavan mielenkiintoiseen vuoropuheluun.

Aiheen ollessa suhteellisen abstrakti, olen metodina käyttänyt erilaisia lähestymistapoja. Pyrin luomaan uusia ajatuksia ja lähestymistapoja vakiintuneeseen ja jäykkään oikeudelliseen ajatukseen

osana yhteiskuntaa ja sen tarpeisiin. Aihe on ajankohtainen, sillä rahoitusmarkkinoille tarvitaan muuttuvia tekijöitä, mitkä palvelisivat paremmin yrityksiä. Perinteisesti laaditut vastuullisuuskriteerit eivät enää palvele yritysten liiketoimintaa samalla tavalla kuin aikaisemmin. Koska yritysten liiketoiminnan tekoympäristö on muuttunut, tulisi kestävyyden sisällöllisen jaottelun ja merkityksen muuttua sen mukana.

1.4 Tutkielman rakenne

Pohdin aluksi kestävyyttä ja vastuullisuutta nykypäivässä. Otan siihen huomioon erilaisia EU regulaatiota, mitä on finanssialalla tullut viime vuosien aikana paljon. Tähän otan mukaan kestävän rahoituksen näkökulmia, ESG:tä (*environmental, social and governance*) ja eurooppalaisen taksonomian kehyksen, yritysjohtoa ja sen vastuullisuutta. Lisäksi pohdin tutkielmassani yritysten muotoja ja erityisesti osuuskuntaa yrityksenä, kuinka se voisi viedä kestävästä rahoituksesta eteenpäin. Kestävän rahoituksen näkökulmasta haluan pohtia, onko mahdollista löytää sellaisia rahoitusinstrumentteja, joissa toteutuisi ESG:n tavoitteet sekä yritys vastuun ja kestävyyden näkökulma.

Aiheen ollessa laaja ei ole tarkoituksenmukaista tukeutua pieniin yksityiskohtiin vaan koen tämän olevan enemmänkin olevan yleiskuvaus kestävydestä, vastuullisuudesta ja niiden sääntelystä sekä miten ne vaikuttavat rahoitusmaailmaan sekä ennen kaikkea yrityksiin ympärillämme. Lopuksi pyrin näkemään, minkälaisia tulevaisuuden trendejä kestävyydellä on rahoitusmarkkinoilla, niiden hyviä ja huonoja puolia. Vaikka käsiteltävät aihealueet ovat laajoja, ovat ne silti kaikki vuorovaikutuksessa toisiinsa eikä yksi voi olla ilman toista. Olisi ideaalia, jos löytäisin tutkielman aikana jonkinlaisen ihannetilän tai kehityksen kohteen, mihin kestävyys ja vastuullisuus näkökulmana voisi viedä yrityksiä rahoitusmarkkinoilla.

2. ESG: environmental, social ja governance

Vastuullisuudesta ja kestävyydestä puhuttaessa käytetään termiä ESG, joka on lyhenne sanoista environmental, social ja governance. Sillä tarkoitetaan yhtiöiden ympäristö- ja yhteiskuntavastuuseen sekä hallintotapaan liittyviä asioita. ESG-kysymykset ovat nousseet merkitykseltään erityisesti sijoittajien keskuudessa, ja sijoituspäätöksissä etusijalle asetetaan tyypillisesti tiedostavien sijoittajien omien mieltymysten mukaan toimivat yritykset.³

Nykyään ympäristöön liittyvät kysymykset yhdistetään usein ilmatoriskeihin, mutta on hyvä muistaa, että yhtiöt kohtaavat muitakin liiketoiminnalleen olennaisia haasteita ja mahdollisuuksia. Yhteiskunta-alueeseen liittyen työntekijöiden hyvinvointi ja työolot ovat usein tarkastelussa, kun taas hallintotavan osalta mukaan otetaan myös kokonaisvaltaisesti raportointiin liittyviä aiheita. Kestävän rahoituksen edistäminen kuuluu ESG tavoitteisiin luonnollisena osana Euroopan unionin kestävän kehityksen ohjelmaa. Tätä tukee rahoitusmarkkinoiden kiinnostus sekä luotonottajien kiinnostus tulevaisuudessa eri rahoituksen valinnan tekemiseen.

2.1 ESG:n merkitys

Markkinoilla lähestymiskulma kestävyyskysymyksiin on pitkälti ollut ESG-riskipainotteinen. On katsottu, mitä olennaiset kestävyysriskit voivat yhtiölle tarkoittaa ja riskien tunnistamisen jälkeen tarkasteltu, miten yhtiö on varautunut niihin. Sijoittajat seuraavat ESG-riskejä yhä enenevässä määrin. Mitä suurempi sijoittaja on kyseessä, sitä suuremmalla todennäköisyydellä tällä on omia resursseja tekemässä ESG-analyysiä. Sama pätee myös perinteisiin rahoituslaitoksiin.

Viimeisten vuosien aikana myös luottoluokittajat ovat alkaneet tuoda seikkaperäisemmin ESG-asiat esiin osana luottoluokitusprosessiaan. ESG-palveluiden markkina on kokenut muutoksia viimeisen vuoden aikana. Odotettavissa onkin enenevässä määrin standardoituva toimiala, jonka merkitys tulee varmasti vielä kasvamaan markkinoiden kehittyessä. Sijoittajien ja luottoluokittajien lisäksi pankit tekevät yhä useammin ESG-arviointeja asiakkaistaan osana toimintaansa ja prosessejaan. Pankin on

³ Gnanaraja, Shorter 2022, s. 1

mahdollista saada paremmin informaatiota asiakkaiden luotus- tai lainaprosessiin mahdollisesti vaikuttavista riskeistä pankin itse tekemän ESG-analyysin kautta.

Nykyajan yritysjohtajan riippumatta yhtiömuodosta, on huomioitava ihmisten ja liikevoiton lisäksi planeettamme. Aiemmin vastuullisuus oli toissijainen huolenaihe tai positiivinen lisä brändi-imagoon, mutta ajat ovat muuttuneet. Osuuskunnat yritysmuotona ovat ainutlaatuisessa asemassa kestävään kehitykseen liittyen. ESG-tavoitteet ovat usein osana osuuskuntien sääntöjä, sillä osuuskunnilla on selvä yhteys alueeseen, jossa ne toimivat. Sijoittajat ja rahoituslaitokset huomioivat yhä enemmän ESG-tekijöitä päätöksenteossaan. Tämän seurauksena yrityksen ESG-toiminta voi vaikuttaa suoraan ulkoisen rahoituksen saamiseen.

Nordean tekemän Business Insights -tutkimuksen mukaan suomalaiset ja jossain määrin myös ruotsalaiset yritykset ovat sisällyttäneet vastuullisuuden paremmin liiketoimintaansa kuin norjalaiset ja tanskalaiset yritykset. Maakohtaisten erojen lisäksi eroa on myös eri kokoisten yritysten välillä. Suuremmilla yrityksillä vastuullisuus on integroitu vahvemmin liiketoimintaan ja strategiaan kuin pk-yrityksillä. Tämän lisäksi Hyvä hallintatapa on monille yrityksille vastuullisuuden vierain osa-alue.⁴

ESG:n toteutuminen ei kuitenkaan riitä vastuullisuuden mittariksi, sillä ESG voi olla omalla tavallaan hyvin pirstaloitunut, sillä se sisältää niin monia eri osa-alueita. Yksittäinen ESG-indeksi, kuten sosiaalinen mittari, ei ole itsessään yksiselitteinen indikaattori. Sosiaalisuuteen näkökulmana liittyvä monta eri yhteiskunnallista osa-aluetta eikä sitä voida mustavalkoistaa. Silloin yksinkertaiselta kuullostava kolmikirjaiminen mittari koostuu loputtomasta määrästä indikaattoriin vaikuttavista tekijöistä. ESG-indikaattoreissa näkyy usein tekijöidensä kädenjälki eli ne ovat hyvinkin subjektiivisia perustuen esimerkiksi yhtiön omaan arvioon tai sitten analyytikon kvalitatiiviseen arvioon.

ESG:n väärin ymmärtäminen on myös yleistä, sillä sen arvojen vastaisesta toiminnasta kieltäytymisen ei pitäisi johtaa palkitsemiseen tai asian glorifiointiin. Esimerkiksi yrityksen hiilijalanjäljen pienentäminen on toki tärkeää, mutta verrattuna yrityksen ulkoisiin positiivisiin vaikutuksiin sen merkitys on vähäisempi.

⁴ Nordea, The Guide to Sustainable Investing, 2020, s. 7

2.2 ESG:n vaikutus rahoitukseen

Sijoittajalla voi olla erilaisia ja usein rinnakkaisia syitä sijoittaa vastuullisesti. Vastuullisen sijoittamisen motiivit liittyvät usein laajempaan riskienhallintaan ja hyvien sijoitustuottojen varmistamiseen. Lisäksi sijoittaja voi ESG-asioiden huomioimisella hakea yhteiskunnallista hyväksyttävyyttä omaan toimintaansa. Sidosryhmien odotuksilla on merkitystä, ja useimmat sijoittajat haluavat huolehtia niin brändiarvostaan kuin valmistautumisestaan viranomaisten tuleviin vaatimuksiin.

Mikäli potentiaalinen sijoittaja haluaa sijoittaa yritykseen, tulee luotonottajan valmistautua huolellisesti oman yrityksensä esittelemiseen. Jos yritys asiakkaalle luotonantajalla on ESG riskejä ne vaikuttavat välillisesti sijoittajan luotonmyöntäjän. Esimerkiksi jos luotonottajan toimintaan liittyy ESG riskejä kuten vaikeuteen päästä pääomamarkkinoille, tulee se otettavaksi huomioon luottoriskiarviossa, jolloin kohonnut riski voi vastaavasti vaikuttaa myös pääomavaatimukseen.⁵ tässä on kuitenkin omat haasteensa, sillä varsinkin pienillä yrityksillä voi olla haastavaa tai sillä ei ole resursseja tuottaa kaikkea tarpeellista tietoa toiminnastaan vilkkuu niin että ne voisivat todistaa ESGN toteutumisen. Olisikin toivottavaa, että vastuullisuus raportoinnista varsinkin pienemmille yrityksille ei tulisi niin raskasta.

Yrityksen vastuullisuus konkretisoituu sijoittajalle ensisijaisesti vastuullisuusraportoinnin kautta. Yhtiöt pyrkivät seuraamaan sijoituskohteidensa vastuullisuutta muun muassa yritysjohton kanssa käydyn dialogin sekä yhtiökokousten kautta. Osa aktiivista omistajuutta onkin hallitusten nimitysprosesseihin osallistuminen. Yritysten hallitusten tulee olla perillä kansainvälisistä vastuullisuusnormeista ja tiedostaa oman yhtiön mahdolliset riskitekijät – ja myös pyrkii vaikuttamaan niihin ennaltaehkäisevästi. Samoin hallitusten tulisi seurata Euroopan unionin kestävä kehityksen rahoitushanketta ja siitä syntyviä päätöksiä. Kansainvälisten sijoittajien linjoista pysyy parhaiten selvillä seuraamalla isoja ja vastuullisia sijoittajia sekä esimerkiksi äänestyspalveluntarjoaja ISS:n ohjeita ja tulkintatapoja.⁶

⁵ Vanhala, Ristaniemi, 2022, s. 308-309

⁶ Mursula, Hallitus ja sijoittajat, Directors' Institute in Finland, 2019, s. 4

2.3 ESG:n indeksien riskejä

Mittaamistapana ESG:lle on ongelmallista se, että mittaukseen voi vaikuttaa hyvin subjektiivinen näkemys. Se, miten esimerkiksi määritellään ympäristövastuullinen toiminta, riippuu paljon määrittelijän omasta näkemyksestä. Lisäksi ongelmana voidaan nähdä, että tulisiko yrityksen täyttää ESG-kriteerit saman tien vai riittääkö pelkkä lupaus toiminnan muuttamisesta kohti vastuullisempaa? Myös ympäristö, missä yritys toimii, on hankala määrittää, sillä yhdellä toimialalla voi olla helpompaa ja luontevampaa täyttää ESG-kriteerit kuin jossain toisessa. Onko riittävää, että yritys on omalla toiminnallaan vastuullisempi joukossa vaan pitääkö vai pitäisikö sen olla vastuullinen toimija suhteessa myös kaikkiin muihin yrityksiin mitä on? Näihin ole oikeaa vastausta ja kysymysten kirjo osoittaa vain, kuinka hankalaa alalla on toimia yhdenmukaisesti.⁷

Esimerkiksi Volkswagenin vuoden 2015 päästöskandaalin jälkeen sen ESG arvot tippuivat lähes jokaisella arvoa antamalla yrityksellä.⁸ ESG arvoja voitiin siis antaa suurelle autoalan yritykselle, jossa oli laajaa korruptiota ja sen ympäristövaikutuksista valehdeltiin yleisölle. ESG arvon pitäisi ohjata todellisesti vastuullisempaan sijoittamiseen ja silloin yritysten itse ilmoitetut vastuullisuuden parametrit eivät ole riittäviä, jolloin läpinäkyvyys tulisi olla ESG indeksien käyttämisessä avainasemassa. Kuitenkaan ei ole yhtä oikeaa tapaa siihen, miten määritellään yrityksen vastuullisuus, vaikka ESG arvot kattavat ison osan vastuullisuuden näkökulmista. Ei niiden kuitenkaan voida ajatella olevan tyhjentäviä. Vastuullisuus on kuitenkin hyvin monimutkainen asia ja on vaikea miettiä, sitä löytyykö ympäristön, sosiaalisen ja hallinnon näkökulmista puhtaan subjektiivisesti sellaista dataa, jota voidaan käyttää asian mittaamiseen.

2.4 Taksonomia

Taksonomia on Euroopan unionin kestävä rahoituksen luokittelujärjestelmä. Yksi sen tavoitteena on luoda kriteeristö, joka määritteli, minkälaista liiketoimintaa voi olla kestävä ympäristön kannalta. Taksonomian kriteeristössä investoinnin on hyödytettävä merkittävästi (*significant contribution*) vähintään yhtä ympäristötavoitetta ja samalla sen on oltava tuottamatta merkittävää

⁷ Puttonen Vesa ja Tatu, 2022 s. 38

⁸ Puttonen Vesa ja Tatu, 2022 s. 50-51

haittaa (*do no significant harm*) muille taksonomiassa määritellyille ympäristötavoitteille ja tämän lisäksi taksonomian kuuluisi täyttää erityiset sosiaalisen suojan vaatimustasot.⁹ Taksonomiasta johtuu monien rahoittajien toiminta sekä suurten listattujen yhtiöiden raportointivelvoite. Vaikka taksonomian luokittelua voidaan pitää tietynlaisena merkinä vihreyden läpipääsystä, ei se silti anna kokonaiskuvaa yrityksen rahoituksesta ja sen vaikutuksesta ympäristöön.

Taksonomian toteutuminen on osa Euroopan unionin ilmasto- ja ympäristö tavoitetta, jolloin sen jäsenmaiden on pystyttävä merkittävin päästövähennyksiin. EU:lla voisi olla tulevaisuudessa mahdollista regulaation voimin ohjata markkinoilla liikkuvia pääomia sellaisiin kohteisiin, jotka saastuttavat vähemmän. Toisaalta taksonomia on aiheuttanut paljon vastakkainasettelua. Keskustelun mukaan siinä on kyse jo EU:n toimivallasta ja kuinka pitkälle se pystyy venyttämään omia säännöksiään esimerkiksi jäsenmaiden metsien käytön tai energiaratkaisujen suhteen.¹⁰

2.4.1 Kestävään rahoitukseen liittyvät sääntelyt

Suurentunut sääntelyn ja regulaatioon verkko vaikeuttaa monen mielestä byrokraattista tapaa toimia. Sääntely ei vaan voisi olla epämääräistä, sillä muuten se hyvin todennäköisesti voi epäonnistua. Sääntelyn tulisi perustua tieteeseen ja sen pitäisi olla uskottavaa. Euroopan investointipankin mukaan taksonomia tarjoaa strategisen työkalun investointien suunnittelun yrityksille, jotka haluavat olla mukana vihreässä siirtymässä. Lisäksi taloudellisen toiminnalla ja investoinnilla pitää olla huomattava myönteinen vaikutus ilmastoon ja ympäristöön ja ne eivät saa aiheuttaa niille merkittävää haittaa tämän lisäksi on otettava huomioon sosiaaliset kriteerit kuten työolot ja tehtaat missä esimerkiksi aurinkopaneelit tehdään.¹¹ Nykyinen taloustilanne pääomamarkkinoiden suhteen on varakas. Kuitenkin hyvistä sijoituskohteista on pulaa, sillä on pulaa kestävästä investointikohteista. Täytyy muistaa, että ilmastonmuutos voisi mahdollistaa yritykselle liiketoiminnan eri mahdollisuuksia ja olisikin huomionarvoista, jos markkinatalous voitaisiin valjastaa muutoksen hyväksi.

⁹ Vanhala, Ristaniemi, 2022, s. 24

¹⁰ CCEEL, koko kirjoitus, 2021

¹¹ Vanhala, Ristaniemi, 2022, s. 26-28

Taksonomia-asetus määrittelee, mikä on ympäristön kannalta kestävää esimerkiksi kuuden ympäristötavoitteen, teknisten arviointikriteerien, ei merkittävää haittaa -periaatteen sekä sosiaalisten suojavaatimusten kautta. Kuusi ympäristötavoitetta liittyvät ilmastonmuutoksen hillintään ja siihen sopeutumiseen, vesivarojen kestäväan käyttöön ja suojeluun, kiertotalouteen siirtymiseen, ympäristön pilaantumisen ehkäisemiseen sekä luonnon monimuotoisuuden ja ekosysteemien suojeluun ja ennallistamiseen. Taksonomiaa sovelletaan finanssimarkkinatoimijoihin, SFDR:n mukaisiin rahoitustuotteisiin sekä PIE-yhteisöihin (esim. pörssiyhtiöt), jotka työllistävät yli 500 henkilöä.

SFDR-asetus velvoittaa finanssimarkkinatoimijoita (esimerkiksi rahastoyhtiöt, vaihtoehtorahastojen hoitajat ja sijoitusneuvontaa tarjoavat yritykset) ilmoittamaan, miten kestävyysriskit huomioidaan niiden toiminnassa, tai vaihtoehtoisesti selittämään, miksi niitä ei huomioida. Minimivaatimuksena toimija voi ilmoittaa, ettei sen toiminnassa oteta huomioon kestäväan kehityksen tavoitteita, tai sen toiminnassa huomioidaan kestäväan kehityksen tavoitteita jollakin tasolla, mutta ei edistetä niitä (SFDR 6 artikla). Kestäväan kehityksen huomioivista tuotteista alimman tason tuotteen, niin kutsutun light green -tuotteen, toiminta edistää ympäristöön tai yhteiskuntaan liittyviä ominaisuuksia (SFDR 8 artikla). SFDR 8 artiklan mukainen tuote voi lisäksi sitoutua tekemään kestäviä sijoituksia. Korkeimman kestävyystason tuotteen, niin kutsutun dark green -tuotteen, kaikkien sijoitusten edellytetään olevan kestäviä sijoituksia (muun muassa, SFDR 9 artikla)

Finanssivalvonta on kiinnittänyt huomiota muun muassa tiedon tarkkuuteen ja johdonmukaisuuteen. Mikäli rahasto ei esimerkiksi ole ilmoittanut materiaalissaan olevansa SFDR 8 artiklan mukainen rahasto, se ei voi materiaalissaan tai markkinoinnissaan ilmoittaa edistävänsä kestäväan rahoituksen tavoitteita, tai käyttää vastuullisuuteen viittaavaa terminologiaa. Tällöin materiaalissa tulisi olla tarkasti kuvattu, miten kestävyystavoitteisiin on päästy ja millä indikaattoreilla sitä mitataan. Tiedot eivät saa silloin olla totuudenvastaisia tai harhaanjohtavia.

Kolmas ESG-sääntelyyn kuuluva uudistus on Euroopan unionin ehdotus uudesta yritys vastuudirektiivistä, joka huomioisi myös kestävyysraportoinnin (CSRD). Direktiiviehdotus muuttaa nykyisin voimassa olevaa muiden kuin taloudellisten tietojen raportointia koskevaa direktiiviä (NFRD). Uusi ehdotus kattaa laajemman joukon yhtiöitä kuin NFRD, sillä sääntelyn piiriin kuuluvat julkisen edun kannalta merkittävät yhteisöt, *public interest entities* (PIE) sekä suuret yhtiöt, jotka täyttävät kaksi seuraavista kriteereistä: a) liikevaihto on vähintään 40 miljoonaa euroa b) töissä on keskimäärin vähintään 250 työntekijää ja c) taseen loppusumma 20 miljoonaa euroa. CSRD:n

myötä vastuullisuustiedot tulee antaa toimintakertomuksen osana aiempaa yksityiskohtaisemmin. Yhtiön tulee muun muassa raportoida, mitkä ovat sen vaikutukset yhteiskuntaan ja ympäristöön sekä mitä ESG-riskejä yhtiöön itseensä liittyy. Tiedot tulevat myös varmennuksen kohteeksi. Direktiiviehdotus on tarkoitus implementoida kansallisesti siten, että se tulee sovellettavaksi vuoden 2023 alusta alkaen.

Yhteiskuntavastuuraportoinnin muutokset tulevat olemaan varsin mittavia ja yksityiskohtaisia CSRD:n kautta. Nykyinen oikeustila on käytännössä kirjanpitolain 3 a luku, mikä määrittelee varsin yleisellä tasolla joustavasti yritysten yhteiskuntavastuuraportoinnin sisältöä. Se tulee uusiutumaan lähes kokonaan uusien EU tasoisten velvoitteiden myötä. Mielenkiintoista olisi myös seurata mahdollisen oman lain kehittymistä. CSDR määrittelee varsin tarkasti millä tavoin ja millä tarkkuudella yritysten jatkossa tulee kertoa muun muassa ihmisoikeuksiin toimitusketjuihin työntekijöihinsä ja ympäristöön liittyvistä asioista.

2.4.2 Esimerkkinä listautumiset

Esimerkiksi listautumisen myötä on yrityksen mahdollista hakea Nasdaq Green Equity -merkintää, mikä tukee listattujen yhtiöiden siirtymää kohti vihreitä liiketoimintamalleja ja strategioita sekä mahdollistaa paremman näkyvyyden sijoittajille yhtiön vihreään strategiaan ja tavoitteisiin liittyen. Lisäksi kansainvälisessä tarkastelussa jo 24 markkinapaikkaa edellyttää listautujalta vastuullisuusraporttia.¹² Näin esimerkiksi Singaporen, Hongkongin, Lontoon ja Johannesburgin pörsseissä. Vastuullisuusraportti on ollut pakollinen Singaporen pörssin yhtiöille vuodesta 2017 alkaen. Vastuullisuusraportointivaatimukset Singaporen pörssissä edellyttäviä seuraavia: jokaisen listautuvan yhtiön tulee laatia vuotuinen vastuullisuusraportti, jossa kuvataan listautujan vastuullisuuden käytäntöjä, noudata tai selitä -periaatteen mukaisesti (comply or explain). Raportin tulee sisältää seuraavat asiat: Olennaiset vastuullisuuden teemat (material ESG factors), olennaisiin vastuullisuusteemoihin liittyvät politiikat, käytännöt ja suoriutuminen (policies, practices and performance), olennaisiin vastuullisuusteemoihin liittyvät tavoitteet seuraavalle vuodelle (targets), vastuullisuusraportoinnin viitekehyksen valinta (sustainability reporting framework) ja hallituksen lausuma vastuullisuuden sisällyttämisestä strategiaan, olennaisten vastuullisuusteemojen valinnasta, vastuullisuuden johtamisesta ja seurannasta (board statement).¹³

¹² Vanhala, Ristaniemi s. 426

¹³ Singaporen pörssin säännöt, 2018, s. 4

2.5 Asiantuntijoiden roolin kasvu

Muuttuvat markkinat vaativat entistä enemmän asiantuntijuutta ja vahvaa osaamista. Erilaisten asiantuntijoiden, kuten tilintarkastajien tai juristien odotetaan osaavan entistä syvemmin omaa asiantuntijuuttaan kuin myös ymmärtää sen ulkopuolella vaikuttaviin kokonaisuuksiin. Odotukset kovenevat sääntelyn vaatiessa entistä enemmän, kun raportointi standardisoituu ja raporttien merkitys on yrityksen sijoittajille suuri. Raportointi asettaa vaatimuksia, joita tulee osata kääntää yrityksiin riippumatta sen liiketoiminnasta. Kasvava kysyntä raportoinnille ja siten vastuullisuuskysymysten toteutumiselle asiantuntijoiden työnkuvan muuttumista. Se alkaa laajentaa juristien työkuvaan esimerkiksi vihreiden joukkovelkakirjojen jäsentämiseen ja ympäristölainsäädännön laatimiseen.

Juristin tehtävä on tuoda erilaisia näkökulmia erilaisista liiketoiminnoista eri aikoina. Kestävän rahoituksen tulee olla paremmin määritelty ja juridiikka siirtyy nopeasti tälle uudelle alueelle, jos kestävyyttä mitataan ja raportoidaan tehokkaasti. Asiantuntijoiden lisäksi tarvitaan sijoittajien kiinnostus, pääomaa ja koko rahoitusjärjestelyn läpinäkyvyys. Juristin rooliin kuuluu luonnollisesti erilaisten päätösten seurannaisvaikutukset arviointi. Eli juristin tulee pystyä jollakin tasolla näkemään tulevaisuuteen sekä tarkasti ymmärtää tekojen seuraukset.¹⁴ Ei riitä, että vaikutuksia pohditaan pelkästään esimerkiksi jonkun työntekijän kannalta vaan, usein tulee miettiä vaikutuksista koko yhteisöön. Silloin juristin rooli ja hänen osaamisensa korostuvat, sillä hankalat punnintatilanteet usein koostuvat monien ihmisten ja yhteisöjen eduista ja oikeuksista, mutta samalla tulisi miettiä mikä on liiketoiminnan näkökulmasta järkevää. Lisäksi juristin rooli asiantuntija korostuu etenkin yhtiökokouksen valmistelussa ja toteutuksessa, sillä yhtiökokouksen päätöksenteon läpinäkyvyys on osakkeenomistajalle entistä tärkeämpää.

Sääntely on välttämätöntä myös viherpesun torjunnassa. Neuvottelujaksojen aikana on tärkeää miettiä innovatiivisia ratkaisuja ja selittää, mitä uudet säännöt merkitsevät yrityksille. Yksityiskohtien silmällä pitäminen on olennaista ja taito nähdä mahdolliset ongelmat luonnosprosessin aikana, tekee juristista asiantuntijan. Yksi ylimääräinen sana voi muuttaa koko lausekkeen merkityksen, jolloin järjestelyä tarkistettaessa on tärkeää varmistaa, että se kuvastaa sääntelyviranomaisten aikomusta, mutta myös, että yritys voi panna sen täytäntöön.

¹⁴ Vanhala, Ristaniemi, 2022, s. 393

Uusia innovaatioita on keksitty myös rahoitusmarkkinoilla. videoiden rooli eri innovaatioiden luomisessa on tärkeää, sillä se parantaa yleistä luottamusta alaan. Herbert Smith Freehillsin asianajajat työskentelivät kampanjaorganisaation kanssa, mikä oli kodittomien myymän The Big Issue -katulehden taustalla, kun se käynnisti blockchain-pohjaisen Big Exchange -ESG-sijoitusalueen vuonna 2018.¹⁵ Alusta antaa sijoittajille pääsyn ESG-rahastoihin, jotka on luokiteltu tyyppiin ja vaikutuksen mukaan, ja tarjoaa sovelluksen, jonka avulla he voivat seurata vaikutuksiaan live-päivitysten, tarinoiden, videoiden ja kuvien avulla.¹⁶

Artikkelin mukaan toinen tapa laajentaa markkinoita ja varmistaa, että ESG-rahastot ovat tehokkaita, on käyttää Datalista, sijoitusrahastoalustaa, joka tarjoaa tietoja ja automaattista raportointia kestävästä sijoitusmahdollisuuksista. Tämä olisi yritysten kannalta tärkeää ja tehostaisi heidän omaa päätöksentekoaan. Tällainen uusien näkökulmien huomioiminen ei kuitenkaan ole itsestään selvää, sillä rahoitusmarkkinoiden monimutkaisuus edellyttää laajoja oikeudellisia taitoja riippumatta siitä, kehitetäänkö sijoitustuotteita vai ei.

¹⁵ Impact Alpha, koko artikkeli, 2018, <https://impactalpha.com/big-issue-launches-blockchain-based-sdg-investing-platform-the-big-exchange/>

¹⁶ Financial Times, koko artikkeli, 2021, <https://www.ft.com/content/99ab9673-5933-4214-89e7-44acb3b59634>

3. Kestävä yritystoiminta

Kestävä liiketoiminta on yritysten menestymisen ehto muuttuvassa maailmassa. Kestävä yritystoiminta rakentuu kestävän kehityksen jalanjäljille. Kestävän kehityksen mukainen yritys ottaa huomioon liiketoimintaansa yhteiskunnallisia ilmiöitä sekä ihmisyyttä. Kestävyys ei siis ainoastaan koske ympäristötekijöitä tai tulevaisuutta. Kestävä kehitys voidaan jakaa kolmeen tasa-arvoiseen pilariin, jotka edustavat ekologista sosiaalista ja taloudellista näkyvyyttä.¹⁷ Pilarimalli on kehitetty John Elkingtonin niin sanotussa triple bottom line -kirjanpitoajattelussa, joka katsoi, että yrityksen olisi syytä raportoida ”people, planet, profit” -kolmijaon pohjalta.¹⁸ Kestävästi toimivat yritykset huomioivat taloudelliset, ekologiset ja sosiaaliset vaikutukset omassa ja hankintaverkostojensa toiminnassa. Myös muut sidosryhmät kuten kuluttajat ovat huolestuneita maapallon tilasta ja edellyttävät yrityksiltä vastuullista toimintaa. Se on lisäksi yritysten brändin kannalta elintärkeää.

Kestävä liiketoiminta pyrkii pois perinteikkäästä talouden *race to the bottom* -ajattelusta, jossa esimerkiksi ympäristöön tai työvoimaan kohdistuvaa lainsäädäntöä kevennetään kukoistavan liike-elämän aikaansaamiseksi. Taloudelliseen vastuuseen kuuluu esimerkiksi se, minne yritys maksaa veronsa. Maan vaurautta ja hyvinvointia tuottaessa on keskityttävä liiketoiminnan kestävyys edistämiseen.

Kestävä yritystoiminta liittyy vahvasti yrityksen going concern -periaatteeseen. Osakeyhtiöissä arvonmuodostus nähdään osakkeenomistajien edun kautta ja sen tärkein toiminta on voiton tuottaminen osakkeenomistajille. Voitto voidaan saada aikaan kustannustehokkuuden kautta ja kestävän yritystoiminnan sääntelyn on tarkoitus estää resurssien tuhlaaminen. Dilemma voiton tuottamisessa osakkeenomistajille on se, että osakeyhtiössä voiton tuottamisen maksimointi ei kuitenkaan takaa taloudellista taikka yhteiskunnallista kestävyttä.

Yritysten uusi, aiempaa aktiivisempi rooli luodaan kolmella organisaation osa-alueella, jotka ovat liiketoimintastrategia, johtamisen aktiviteetit ja yhteisluomisen käytänteet. Strategia, johtaminen ja yhteisluominen muodostuvat yrityksissä joko uudistumisen lähteeksi tai sen esteeksi. Liiketoiminnan

¹⁷ Vanhala, Ristaniemi, 2022, s. 302

¹⁸ United Nations World Commission on Environment and Development: ”Our Common future” -raportti 1987

kestävyys kuuluu johtoryhmän sekä hallituksen agendalle.¹⁹ Hallituksen ja johdon vastuu kestävän liiketoiminnan toteuttamisessa on suuri.

3.1 EU-oikeudellisia normeja

Kestävän rahoituksen sääntelysektori on kasvanut viime vuosina. Kestävän kehityksen kasvu vaikuttaa rahoitusmarkkinoilla kaikkiin toimijoihin. Euroopan komissio julkaisi vuonna 2018 kestävän rahoituksen toimintasuunnitelman ja sillä pyritään ohjaamaan markkinat kohti kestävän rahoituksen tavoitteita.²⁰ Asetuksessa (EU) 2019/2088 kestävyteen liittyvien tietojen antamisesta rahoituspalvelusektorilla (tiedonantovelvoiteasetus, ”SFDR”) esitetään kestävyystietojen julkistamisvaatimukset finanssimarkkinatoimijoille, rahoitusneuvojille ja rahoitustuotteille, ja ne täydentävät olemassa olevia sektorikohtaisia sääntöjä. Tiedonantovelvoiteasetuksen tavoitteena on vahvistaa sijoittajien suojaa ja parantaa kestävyteen liittyvien tiedon avoimuutta. Lisäksi asetuksella (EU) 2020/852 (”taksonomia-asetus”) täydennettiin monia uusia valtuuksia tiedonantovelvoiteasetukseen, mukaan lukien ”ei merkittävää haittaa” -periaate (DNSH) ja rahoitustuotteisiin liittyvät taksonomiaa koskevat tiedonantovelvoitteet. Tämä kestävän rahoituksen luokittelujärjestelmä kuuluu EU:n kestävän rahoituksen ohjelmaan. Sen tarkoituksena on ohjata rahaa ympäristön kannalta kestäviin hankkeisiin.

Kestävä sijoitus on taloudelliseen toimintaan kohdistuvaa sijoitus, joka edistää ympäristötavoitetta tai yhteiskunnallista tavoitetta edellyttäen, että tällaiset sijoitukset eivät aiheuta merkittävää haittaa edellä mainitulle tavoitteille ja että sijoitusten kohdeyhtiöt noudattavat hyviä hallintotapoja SFDR 2(1)(17) artikla.

Euroopan komissio esitti 23. helmikuuta 2022 ehdotuksen yritys vastuudirektiiviksi CSRD, jolla muutettaisiin SFDR:n nykyisiä raportointivaatimuksia kohti vastuullisempia raportointivaatimuksia. Käsittelen direktiiviehdotusta tarkemmin yritys vastuun näkökulmasta kappaleessa 6. Kyseiset raportointivaatimukset lisäävät yritysten vastuullisuuden ja kestävyysvaikutusten tietoa muiden kuin taloudellisten tietojen raportoinnista, *non financial information* (NFI). Haastavaa tässä on ollut se,

¹⁹ Lahtinen, 2020, s. 29

²⁰ Euroopan komissio, Kestävän kasvun rahoitusta koskeva toimintasuunnitelma, 2018, s. 23

että kyseiset raportointivaatimukset eivät edellytä toimiala- tai omaisuuslajikohtaista NFI-tietoa. Yritysvastuudirektiiviehdotus koskee huomattavasti laajempaa joukkoa yhtiöitä kuin SFDR.

Finanssialan yhtiöiden erikoisasema sekä ei-taloudellisen tiedon tuottajina että käyttäjinä, tarkoittaa de facto, että muiden kuin taloudellisten tietojen ja monimuotoisuutta koskevien tietojen julkistamista koskevan direktiivin NFRD:n ja finanssialan palveluntarjoajien raportoinnin asetuksen SFDR:n yhdistämistä niiden kautta tulevan uuden standardin puitteissa. Tämä tulee olemaan monen finanssialan regulaation pulma, missä regulaatio kenttä on niin pirstaloitunutta, että uskon sen tulevan aiheuttamaan sekaannusta EU:n markkinatoimijoissa. Lisäksi direktiivistä johdettu standardi tulee antamaan pk-yrityksille erikoisaseman, sillä muut standardit eivät luo omia raportointisääntöjä pk-yrityksille. Tämä on merkittävä Suomenkin osalta, sillä Suomen yrityskannasta pk-yrityksiä on yli 350 000 tuhatta eli yli yhdeksänkymmentäkahdeksan prosenttia kaikista yrityksistä.²¹

3.2 Johdon rooli

Tässä kohtaa on vielä alleviivattava johdon roolia koko direktiiviehdotuksen muutoksessa sekä yritysvastuulainsäädännön muutoksessa. Yhtiön johdon eli hallituksen ja johtoryhmän taso ja tietotaito tulevat määrittämään, mitkä yritykset tulevat hyötymään kestävyysraportoinnista. Ne yritykset, jotka eivät kykene integroimaan kestävyysstandardien raportoinnista yrityksen jokapäiväiseen liiketoimintaan, tulevat pitkällä juoksulla häviämään. Silloin yritykset eivät pysty vastaamaan kestävyysvaateisiin ja silloin esimerkiksi koko liiketoiminta voi sulaa ilmastonmuutoksen myötä.

Osakeyhtiölain 6:2 §:n mukaan hallitus huolehtii yhtiön hallinnosta ja sen toiminnan asianmukaisesta järjestämisestä, mikä tarkoittaa hallituksen yleistä toimivaltaa, lisäksi hallitus vastaa siitä, että yhtiön kirjanpidon ja varainhoidon valvonta on asianmukaisesti järjestetty. Tämä pykälä, joka määrittelee yhtiön johdon toimivaltaa ei sisällä erityismääräyksiä nykyisistä standardeista, mutta siihen soveltuu lisäksi hyvä hallintotapa. Toimivaltaan sisältyy siis hallinnon toiminnan asianmukainen

²¹ Tilastokeskus, Toimipaikkojen tuotannon bruttoarvo kasvoi vuonna 2016 – Puolet kasvusta kertyi pk-yrityksistä, https://www.stat.fi/til/alyr/2016/alyr_2016_2017-12-21_tie_001_fi.html vierailtu 15.6.2022

järjestäminen, mikä johtaa siitä siihen, että yhtiön hallituksella on korkein velvollisuus asianmukaisuuden kriteerien noudattamisesta.

Hallituksen velvollisuuteen kuuluu myös liiketoimintapäätösten arviointi. Osakeyhtiölain 1:8 §:n mukaista yhtiön johdon huolellisuusvelvoitetta tulee arvioida liiketoimintapäätösperiaatteen *business judgement rule*n edellyttämässä laajuudessa.²² Liiketoimintapäätösperiaatteen mukaan yhtiön johdon korvausvastuun perustavasta tuottamuksellisesta menettelystä ei ole kysymys tilanteissa, joissa yhtiön johdon tekemät olosuhteisiin nähden asianmukaiseen harkintaan ja selvitykseen perustuvat liiketoimintapäätökset jälkikäteen osoittautuvat yhtiön kannalta liiketaloudellisesti epäonnistuneiksi.²³ Huolellisuusvelvoitteen ja liiketoimintapäätösperiaatteen johtaminen kestävyysajatteluun ja sitä kautta yrityksen toiminnan onnistumiseen voisi asettaa kestävyuden toteutumisen oikeudellisen näkökulman yrityksen johdon harteille.

3.3 Kestävä kehitys

Kestävää kehitystä voidaan mitata monella eri mallilla. Riippumatta mallista tai pohjasta voidaan todeta se, että nyky-yhteiskuntamme toiminta ei ole kestävä. Usein vauraus vuraat maat tarjoavat sosiaalisesti kelvolliset edellytykset hyvään elämään samalla kuluttamalla reilusti yli ekologisen kestävyuden.²⁴ Hyvinvoinnin kasvu ja ekologisen haitan kasvu ja niiden erottaminen on Euroopan unionin tämänhetkisistä yksistä päätavoitteista. Yritystoiminnan merkittävyys kestävässä kehityksessä on huomioitava, koska yrityksiltä edellyttäen kestävä toiminnan toteutumiselle enemmän kuin yksityishenkilöltä. Vaikka kestävyys koskettaa koko yhteiskuntaa yrityksen toiminta voi vaikuttaa kestävyteen myönteisesti tai kielteisesti, jolloin kestävä kehitys kytkeytyy kiinteästi vastuulliseen liiketoimintaan.²⁵ Vastuullinen liiketoiminta ei kuitenkaan vain rakennu kestävyuden olomuodoista, vaan vastuullisuuteen liittyy monia eri aspekteja. Vastuullinen liiketoiminta voi olla yrityksillä välttämätöntä ja itsestään selvää tai sitten uudenkiiltävä koriste logossa. Kestävä kehitys on kuitenkin itsessään yhteiskunnallista muutosta.

²² Vanhala, Ristaniemi, 2022, s. 105

²³ HE 109/2005 vp, s. 194-195

²⁴ Vanhala, Ristaniemi, 2022, s. 33

²⁵ Vanhala, Ristaniemi, 2022, s. 33

3.3.1 YK:n kestävän kehityksen toimintaohjelma

YK:n kestävän kehityksen 17 tavoitetta on kirjattu vuonna 2015 YK:ssa sovittu kestävän kehityksen globaaliin toimintaohjelmaan, mitä kutsutaan Agenda 2030 -tavoitteiksi.²⁶ Kestävän kehityksen tavoitteet (Sustainable Development Goals, SDGs) sitovat kaikkia maita eli ne ovat universaaleja. Sen tarkoituksena on kääntää globaali kehitys kohti ympäristön kannalta kestävää toimintaa. Näiden tavoitteiden tarkoitukset kattavat kestävän kehityksen osa-alueita, painottuen kuitenkin sosiaalisiin ja ekologisiin ongelmiin. On kohtuullista miettiä, että kaikki tavoitteet eivät tule vuoteen 2030 toteutumaan, antaa Agenda 2030 kuitenkin hyvän kuvan siitä, minkälaista muutostarpeita on maailmanlaajuisessa politiikassa. Siihen liittyy yleisiä tavoitteita, kuten köyhyyden poistaminen ja tasa-arvon lisääminen.

Michaelsin, Ruiz Abou-Nigmin ja van Loonin toimittama teos kuvaa eri artikkeleiden tavoin YK:n asettamia tavoitteita kansainvälisen yksityisoikeuden näkökulmasta. Teos jakaa kestävän kehityksen tavoitteita omiksi artikkelisarjoikseen. Esimerkiksi SDG 5 eli sukupuolten välisen tasa-arvon, mikä on kirjattu YK:n tavoitteisiin saavuttaa sukupuolten välinen tasa-arvo ja vahvistaa kaikkien naisten ja tyttöjen vaikutusvaltaa. Tämä on ollut elintärkeä kestävän kehityksen elementti jo 1980-luvulta.²⁷ Tavoitteina on lisäksi edistää kestävää, osallistavaa ja kestävää talouskasvua, täyttä ja tuottavaa työllisyyttä ja ihmisarvoista työtä kaikille.

Tavoite on nostaa esille yleisen järjestyksen eli ordre public -poikkeussäännön yleisemmän käyttämisen, vaikka yleisellä järjestyksellä ei ole yhteistä määritelmää, jolloin perusoikeuksia ja -vapauksia suojaavia periaatteita, perustuslaillisia periaatteita sekä yhteiskunnan tavanomaisia ja eettisiä arvoja voidaan kutsua yleisen järjestyksen arvoiksi. Näillä voisi tehokkaammin vähentää sukupuolten välistä epätasa-arvoa. Kansainvälisesti pakottavien sääntöjen tai pakottavien normien lisääminen, joilla suojataan valtion sosiaalisia, taloudellisia ja poliittisia intressejä, voisi olla keino tehokkaamman tasa-arvon kehittämiseen. Tasa-arvon kehittäminen on yksi vastuullisen liiketoimintaympäristön perusteista. Tasa-arvolaki edellyttää sukupuolten tasa-arvon edistämistä tavoitteellisesti ja suunnitelmallisesti sekä perustuslain kuudennen pykälän yhdenvertaisuuden. Tämä alleviivaa yritysten sosiaalista vastuullisuutta.

²⁶ Yhdistyneet kansakunnat, Resolution adopted by the General Assembly on 25 September 2015, s. 3-7

²⁷ Michaels, Ruiz Abou-Nigmi and van Loon toim., 2021, Gülüm Bayraktaroğlu-Özçelik, luku 2

3.3.2 Kestävä kehitys liiketoiminnassa

Kestävän kehityksen huomioiminen liiketoiminnassa kuuluu nykyään kaikille, toimialasta riippumatta. Siitä on tullut osaksi sellainen asia, mitä yritykset todellisesti haluavat ottaa huomioon ja kehittää omasta liiketoiminnastaan sen mukaisen. Toisaalta yllättävän moni toimija ei ole aidosti kiinnostunut kestävän kehityksen hyödyistä, vaan ovat sosiaalisen paineen alaisina ottaneet sen mukaan omaan julkikuvaan. Todellisuudessa kestävän kehityksen mukaisia ratkaisuja ei kuitenkaan tehdä. Tämän takia mielestäni tiukempi sääntely asiasta ja kaikkia koskeva raportointivelvollisuus on tarpeen, jotta yritysten tulisi näyttää, millä tavoin konkreettisesti kestävän kehityksen tavoitteita saavutetaan. YK:n agenda on mielestäni siinä mielessä universaali, että sitä voisi käyttää toimialasta riippumatta ja se toisaalta antaa tasapuolisen lähtökohdan kaikille.

Kestävässä kehityksessä voidaan erottaa toisistaan ekologinen, taloudellinen ja sosiaalinen kestävyys. Tosiasiallisesti nämä kestävyiden aspektit ovat vahvasti kytkeytyneet toisiinsa, ja on vaikea ajatella yhtä ilman muita. Yhdistyneiden kansakuntien kestävän toiminnan agenda vuodelle 2030 on mielestäni hyvin tervetullutta ja antaa monelle hyvän esimerkin kestävästä kehityksestä. Agenda oli laadittu hyvin ja johdonmukaisesti ja mielestäni se kannustaa eri toimijoita sitoutumaan kestäväan kehitykseen. Agendan käytännöllisyys korostaa tätä tavoitetta.

Kestävä kehitys oli vuosia sitten trendi, mutta tällä hetkellä sen voidaan todeta olevan yksi normaaleista asioista, joita yritysten tulee huomioida toiminnassaan. Tähän vaikuttaa vahvasti EU:sta tuleva vastuullisuuteen liittyvät direktiivit kuten CSRD ja taksonomia sekä sijoittajien lisääntynyt kiinnostus kestävän kehityksen asioihin.

3.4 Kestävä liiketoiminta: Esimerkkinä osuuskunnat

Osuuskuntalaki mahdollistaa monenlaisia hallintorakenteita. Yhtä ainoa ja oikeaa mallia ei ole, ei lainsäädännön eikä tehokkaan käytännön toiminnankaan kannalta. Kunkin osuuskunnan on itse valittava itselleen sopiva ratkaisu. Ensimmäinen valinta on tehtävä osuuskuntaa perustettaessa, koska hallintorakenteesta usein määrätään säännöissä. Tämän jälkeen rakennetta ja sääntöjä voidaan muuttaa osuuskunnan ja sen jäsenkunnan kehityksen ja toiminnan vaatimusten edellyttämällä tavalla.

Tärkeätä olisi määritellä toimielinten tehtävät siten, että valta- ja vastuusuhteet pysyvät selkeinä.²⁸ Osuustoiminnan yleisiin arvoihin kuuluvat omatoimisuus, omavastaisuus, oikeudenmukaisuus, tasa-arvo ja solidaarisuus. Eettiseltä puolelta niihin kuuluvat rehellisyys, avoimuus, yhteiskunnallinen vastuu ja muista ihmisistä välittäminen, joiden lisäksi osuustoiminnan periaatteisiin kuuluu muun muassa vastuu sen toimintaympäristöstä. Osuuskuntatoimintaan jo siis yleisellä arvo- ja periaatetasolla liittyy jo valmiiksi monta kestävän kehityksen mukaista tavoitetta.

Usein osuuskuntaa pidetään vähemmän uskottavana kuin esimerkiksi osakeyhtiötä, etenkin yritysten välisessä kaupankäynnissä. Tämä sen takia, että osuuskunta yritysmuotona ei välttämättä ole kaikille yhtä tuttu kuin osakeyhtiö. Osuuskunnan päätöksenteko voi olla toisinaan hidasta, sillä se vaatii yleensä yhtiökokouksen järjestämisen tai suurissa osuuskunnissa jäsenten valitseman edustajiston kokouksen. Osuuskunnasta ei voida myöskään tehdä yksityisottoja samaan tapaan kuin esimerkiksi avoimissa yhtiöissä, vaan kaikki varat siirtyvät joko palkan maksun kautta tai osuuspääoman korotuksina. Osuuskunnan oma pääoma tulee taseessa eritellä siten, että eri rahoitusmuotojen osuus osuuskunnan rahoituksesta käy tilinpäätöksestä selvästi ilmi. Oman pääoman ehtoisen rahoituksen merkitys on kasvanut erityisesti vuoden 2007 finanssikriisin jälkeen pankkien kiristettyä velkahanojaan.²⁹

Osuuskuntien merkitys yhtiömuotona Euroopan unionin taloudessa on huomattava. Ne työllistävät yli 5 miljoonaa ihmistä ja noin yksi kolmesta EU-kansalaisesta on osuuskunnan jäsen. Osuustoiminnan arvot – omatoimisuus, yhteistoiminta, demokratia, tasa-arvo, oikeudenmukaisuus ja solidaarisuus – ovat kestäviä ja toimivia, kun haetaan ratkaisuja kestävämpään kehitykseen, työttömyyteen ja alueellisiin ongelmiin.³⁰ Osuuskunnat ovat yksi vaikutuskanava kansalaisyhteiskunnalle. Yhteiskuntaa kohtaavat nyt uudenlaiset sosiaaliset, taloudelliset ja ympäristölliset haasteet, joihin vastaamiseen osuuskunnilla voisi olla vastaus. Kansalaisten yhteisöllisyys, luovuus ja yritteliäisyys saavat uudenlaisia mahdollisuuksia osuuskuntien kautta niin pienessä kuin suuressakin mittakaavassa.³¹

²⁸ Pöyhönen, 2014, s. 128

²⁹ Mähönen, 2018, s. 930

³⁰ Ulkoministeriö, Tuomiojan puhe, 2013

³¹ Ulkoministeriö, Tuomiojan puhe, 2013

3.4.1 Osuuskunnat ja kestävä kehitys

Osuuskunta luonteeltaan eräänlainen palveluyhteisö, joka tuottaa tavaroita tai palveluita jäsenilleen ja, jossa jäsenet osallistuvat yleensä myös yhteisön toimintaan. Kestävässä kehityksessä voidaan erottaa toisistaan ekologinen, taloudellinen ja sosiaalinen kestävyys. Tosiasiallisesti nämä kestävyiden aspektit ovat vahvasti kytkeytyneet toisiinsa, ja on vaikea ajatella yhtä ilman muita. Osuustoimintaliike on vahvistunut olemassaolonsa puolentoista vuosisadan aikana globaaliksi kansanliikkeeksi, sillä osuustoiminnallisia yrityksiä on jo maataloudessa, teollisuustuotannossa sekä kaupassa, pankki- ja vakuutustoiminnassa. Osuuskuntien suosio vaihtoehtoisena taloudellisen organisoitumisen muotona onkin kasvanut eettisen liiketoiminnan laajentuessa ja talouskriisien myötä. Osuustoiminnan rooli kestäväen kehityksen toteuttamisessa voisi liittyä nimenomaan taloudelliseen ja sosiaaliseen aspektiin, ja niiden kautta myös ekologiseen kestävyuteen.³²

Osuuskunta on vertaisliiketoimintamalli, jossa on kyseessä sitoutuminen omistajuuteen. Osuuskuntamuotoisen yrityksen omistus ei ole alituisen kaupankäynnin tai yritysvaltausten kohteena. Tämä edistää osuuskunnan koossapysymistä. Se myös kannustaa osallistumaan osuuskunnan toimintaan sekä asiakkaana että omistajana. Osuuskunta antaa myös käyttäjille ainutlaatuisen mahdollisuuden omistaa itse markkinapaikkoja.³³

Osuustoiminnallisuuden osalta näen, että kestävä kehitys on rakennettu jo toimintamuotoon sisään. Osuuskunnassa jäsenet osallistuvat yhteisön toimintaan, rahoittavat sitä ja ovat mahdollisesti myös sen työntekijöitä. Lisäksi kvartaalitalouden sijaan osuuskunnat asettavat tavoitteita pitkälle aikavälille. Alan ymmärtämään osuuskunnan mahdollisuutta kehittyä kestäväen liiketoimintaan osakeyhtiöitä joustavammin ja nopeammin. Osuuskunnan yhteisöllisyys on tavoiteltava asia, jossa jokaisen panos vie kohti yhteistä hyvää. On silti osattava erottaa osuuskunnan osuus ja jäsenyys toisistaan. Silti, esimerkiksi osuuskuntaan liittyminen, tuntuu minusta todella kaukaiselta, en tiedä onko kyseessä ajatusmaailmani vai vain yksinkertaisesti tiedon puute.

Osuuskunnat yritysmuotona ovat ainutlaatuisessa asemassa kestäväen kehitykseen liittyen, sillä yhtiömuotona ne ovat alusta alkaen pystytetty jäseniä varten, ja kestävä kehitys on juuri jäsenien etu.

³² Heinonen, 2015, s. 44

³³ Mähönen, 2018, s. 952

ESG-tavoitteet eli environmental, social ja governance ovat usein osana osuuskuntien sääntöjä, sillä osuuskunnilla on selvä yhteys alueeseen, jossa ne toimivat. Erityisesti tämän voi huomata tuottajaosuuskunnissa, jotka usein toimivat pienillä alueilla ja tuottajat, jotka kuuluvat kyseiseen osuuskuntaan saattavat olla suuri osa pienen alueen väestöstä. Kuluttajaosuuskunnat, kuten osuuskaupat, saattavat olla myös samanlaisessa roolissa eli ne toimivat tietyllä alueella. Tämän takia kestävän kehityksen tavoitteet ovat osana osuustoiminnan aatetta – niiden tarkoitus on hyödyntää tiettyä yhteisöä, työntekijöitä ja jäseniä, ja tämän voi parhaiten saavuttaa järjestämällä yhtiö vastuullisesti ja kestävästi.

3.4.2 Osuuskunnat ja vastuullisuus

Nykyaikainen yritystoiminta, joka toimii nopeasti muuttuvassa ympäristössä, nojautuu paljossa joustavuuteen ja sopeutumiskykyyn, jonka lähteenä on yksilöiden ja työryhmien osaaminen.³⁴ Tässä nousee esille myös kestävän liiketoiminnan sosiaalinen painopiste, työntekijöistä, yksilöinä ja työryhminä on osattava pitää huolta ja johdon tulee olla hyvin järjestetty. Osuuskunnan ohjaaminen on viimekädessä kyse ihmisistä sen takia, joita ilman liiketoiminnasta ei voi tulla kestävää.

On ajateltava, että jäsenet toimivat oman osuuskuntansa hyväksi ilman oman edun tavoittelua, jolloin aidosti sosiaalisesta puolesta huolehtiminen voi johtaa parempaan liiketoimintaan. Toisaalta osuuskunnan muiden arvojenkin tulee olla sen jäsenten tai työntekijöiden kanssa samalla viivalla. Osuuskunnan perustana kansainvälisesti ovat ihmisten omaehtoisen avun, vastuullisuuden, demokratian, tasa-arvon, oikeudenmukaisuuden ja solidaarisuuden arvo. Toisin sanoen kansainvälisesti osuuskuntatoiminnan kulmakiviin kuuluvat samankaltaisia arvoja ja periaatteita. Osuuskunnan toimintavapaus merkitsee luottamuksen antamista ja lupaa tehdä työ haluamallaan tavalla. Vastuullisuus sisältää myös vastuullisen tilinteon eli oman suorituksen arviointiotteen.³⁵

On kuitenkin huomattava, että aikaisemmin osuustoiminta saattoi olla paremmassa kilpailullisessa asemassa juuri kestävän kehityksen tavoitteiden takia, mutta viime vuosina, ehkä jopa vuosi kymmeninä, kestävä kehitys on ollut suuressa roolissa myös muissa yhtiömuodoissa. Nykyään suurin osa yrityksistä tekevät päätöksiä pitkää aikaväliä ajatellen eikä vain rahallisesta näkökulmasta.

³⁴ Pirkkalainen, 2019, s. 59

³⁵ Pirkkalainen, 2019 s. 62

Ajatusmalli, että yritykset eivät pärjää nykymaailmassa, jos ne eivät ajattele kestävästä kehitystä sekä ESG-tavoitteita, ei ole uusi. Kuluttajat vaativat tietyn asteen vastuullisuutta kaikilta yrityksiltä. Nykyään ei riitä, että yritys tarjoaa tuotteen tai palvelun mahdollisimman halpaan hintaan vaan myös on huomioitava huolet ympäristö- ja sosiaalikeskustelusta. Joissakin tapauksissa osuustoiminta ei välttämättä ole muita yhtiömuotoja edellä. Esimerkkinä voidaan antaa Kesko-konserni ja S-ryhmä – S-ryhmällä on osuuskauppana aina ollut kestävä kehityksen tavoitteet taustalla päätöksenteossa, mutta julkinen osakeyhtiö Kesko on monessa asiassa S-ryhmää edellä näissä tavoitteissa. Molemmat ryhmät kiinnittävät paljon huomiota kestäväan kehitykseen ja vastuullisuuteen, mutta tässä asiassa osuuskaupan ei voida sanoa olevan osakeyhtiötä parempi. S-ryhmän vastuullisuusohjelman mukaan ryhmä tavoittelee, että 65 prosenttia myymästä ruoasta on kasvivoimista ja 80 prosenttia kotimaassa valmistettua vuoteen 2030 mennessä.³⁶ Toisaalta Keskon vastuullisuusstrategian mukaan he painottavat arvoketjuun varmistamalla 100 prosenttia riskimaiden tavarantoimittajista auditoinnilla sosiaalisen vastuun osalta sekä laajentavat ilmasto- ja ympäristöauditointeja.³⁷ Nämä ovat tärkeitä tavoitteita, joita saivat yleistyä.

³⁶ S-ryhmän vuosi ja vastuullisuus 2021, s. 43

³⁷ K-ryhmä, Vastuullisuusstrategia, 2022, s. 2

4. Kestävä talous ja rahoitus

4.1 Kestävän talouden ainesosia

Kestävän talouden kehityksessä yhteiskunnan rooli on merkittävä. Koska ihminen tarvitsee elääkseen ja hyvinvoinnin ylläpitämiseen hyödykkeitä, tulee niiden tuottaminen olla kestävällä pohjalla. Näin ollen kaikissa investoinneissa on tärkeää ottaa huomioon niiden vaikutukset ympäristöön ja yhteiskuntaan. Hyödykkeet tuotetaan tuotannontekijöiden kautta, joita ovat luonnonvarat, työvoima ja koneet sekä laitteet ja pääoma. Ihmiset eli työvoima tuottavat tarvitsemansa hyödykkeet ja palvelut luonnonvaroista pääoman kuten kertyneet koneet, laitteet ja taloudellisen pääoman avulla.

Yleisesti yhteiskunnassa halutaan tasaista talouskasvua. Keskustelua käydään paljon myös siitä, tarvitaanko yhteiskunnassa jatkuvaa taloudellista kasvua, huolena luonnonvarojen riittävyys. Periaatteessa talous voi kasvaa myös aineettomasti.³⁸ Tekniikan ja tutkimuksen avulla on myös mahdollista tuottaa entistä parempi tuote luonnonvarojen pienemmällä käytöllä.

Kestävä talouskehitys on talouskasvua, joka pyrkii tyydyttämään ihmisten tarpeita ylläpitäen luonnonvaroja ja ympäristöä vaarantamatta tulevien sukupolvien mahdollisuuksia täyttää omia tarpeitaan. Kun talouden järjestelmää tarkastellaan kestävä kehityksen näkökulmasta, olennaista on, että taloudellinen toiminta ei johda sosiaalisen tai ekologisen pääoman vähenemiseen, jolloin talous on sopeutumiskykyinen ja kykenee kohtaamaan yllättäviäkin tilanteita sekä tuottaa hyvinvointia maapallon kantokyvyn rajoissa. Kestävä ja vakaa talous antaa perustan koko muulle kestävälle kehitykselle.

4.2 Tavoitteiden kestävyys

Kuten useimmat tavoitteet, kestävyys yrityksen luotettavimpana tienä taloudelliseen suorituskyykyyn on näyttänyt saavuttamattomalta. Maailman perinteisesti pidettyjen ulkoisvaikutusten monien elintärkeiden näkökohtien arvot luokitellaan, jotta ne voidaan ottaa huomioon taloudellisissa yhtälöissä. Sosiaalisesti vastuullinen sijoittaminen on kypsynyt ja siitä on tullut arvoja etsivä ja

³⁸ Huhtanen, 2020, s. 46

positiivinen sysäys muutokselle. Lisäksi eri teollisuudenalat lähestyvät vakioindeksejä, joiden avulla arvioidaan tuotteiden kestävyyttä ja etsitään parannuksia koko arvoketjussaan.³⁹ Edistys eri alueella vauhdittaa kestävästä kehitystä muillakin alueilla. Tämä ajaa yhteistä etua ja tuo yrityksiä lähemmäs yritysten vaurauden linjaamista sekä todellisen kestävästä talouden toteutumista.

Tavoitteita edistävät käytännön toimenpiteet, kuten tuotteiden ja palveluiden kehittäminen, mikä on erityisesti suomalaisille yrityksille tärkeää.⁴⁰ Pääosa tuotteista ja palveluista tuotetaan niihin erikoistuneissa yrityksissä. Kestävästä tuotannon edistämisessä politiikan painopiste on siirtymässä sellaisen uuden liiketoiminnan kehittämiseen, joka ei ainoastaan toimi vastuullisesti, vaan joka tavoitteellisesti tuottaa kestäviä ratkaisuja. Kysymys ei ole vain siitä, että jotain tuotetaan kestäväällä tavalla, vaan siitä että tuote tai palvelu itsessään toimii ratkaisuna johonkin kestävyysaasteeseen.

Kestävästä tuotantoa tarkastellaan useimmiten ympäristön näkökulmasta, etsien ratkaisuja esimerkiksi kiertotaloudesta, biotaloudesta, cleantechistä tai uusiutuvasta energiasta. Ympäristöliiketoiminnan suosio on saanut yritykset kehittämään tuotteitaan ja investointejaan. Ympäristöliiketoimintaa harjoittavat yritykset, jotka omassa toiminnassaan toteuttavat ympäristöosaamista esimerkiksi huomioimalla kestävästä taloudellisen kehityksen kulmakiviä liiketoiminnassa tai mahdollistavat muiden toteuttaa ympäristöosaamista omassa toiminnassaan. Lisäksi ympäristöliiketoiminnan ohella tarvitaan määrätietoisempaa panostamista myös hyvinvointiliiketoiminnan mahdollisuuksiin tuottaa uudenlaisia kestäviä ratkaisuja.

Pyrkinessään kestävästä taloudelliseen kasvuun, tulee yrityksen vastuullisen toiminnan ja lakien noudattamisen lisäksi noudattaa avoimuuden periaatteita. Vastuullinen yritys raportoi liiketoiminnastaan julkisesti esimerkiksi nettisivuillaan. Näin toimien yritys haluaa antaa vastuullisen kuvan sidosryhmilleen ja myös mahdollisuuden arvioida toimintaansa.

Useat kansainväliset selvitykset tukevat näkemystä siitä, että vain kestävästä kehityksen mukaiset investoinnit voivat olla sekä lyhyellä että pidemmällä aikavälillä oikeasti kannattavia. Silloin tavoitteita ei saavuteta, tavoitteet ovat liian ristiriidassa toisiinsa nähden tai niiden monimutkaiset kytkennät aiheuttavat kasautuvia riskejä. Riskejä tulisi ennakoita, tunnistaa, arvioida ja hallita, jotta tavoitteet voisi saavuttaa. Kestävä kehitys on jaettu tavoite, mutta tavoitteeseen pyrkimisen johdonmukaisuudessa vielä tekemistä. Kestävä kehitys ei ole riittävästi integroitu koko yritysten

³⁹ Chouinard, Ellison, Ridgeway, 2011, p. 19

⁴⁰ Suomen Yrittäjät ry, lausunto, 2017

hallinnon toimintaan ja intressiristiriidat, kestävän kehityksen eri ulottuvuudet vähentävät johdonmukaisuutta ja muutosvoimaa kestävä taloudellinen kehitys ja kestävä rahoitus on laajasti jaettu ja valtavirtaa istunut tavoite. Tämä johtaa siihen, että monista kestäväan kehitykseen ja kestäväan rahoitukseen liittyvistä ratkaisuista ollaan eri mieltä. Tämän lisäksi kestäväan kehityksen ja kestäväan rahoituksen tilasta ja erilaisista ratkaisuista on paljon tietoa saatavilla. Tärkeää olisi saada poikki hallinnollisten teemojen käsittely kehittymään ja tietoa yhdenmukaistamaan.

Organisaatioinnovaatio määritellään organisaatiomenetelmäksi yrityksen liiketoimintakäytännöissä, työpaikkaorganisaatiossa tai ulkosuhteissa, mikä on uutta yritykselle ja, jonka tarkoituksena on parantaa yrityksen suorituskykyä. Investoinneilla pyritään lisäämään yrityksen tuottavuutta ja kannattavuutta tulevaisuudessa, mutta sen aika voi olla pitkä ja vaikea ennustaa. Tietenkin kaikki nämä toimet edellyttävät lain, yhtiö- ja sopimusoikeuden joustavuutta, mikä ei ole ilmeistä.

Jotta yritys pysyisi innovatiivisena, sen johdon on oltava riittävän organisoitu. Johdon on kyettävä omaksumaan uudet innovaatiot ja käyttämään yhtiön elimiä, jotta innovaatiot voidaan toteuttaa mahdollisimman tehokkaasti. Lisäksi yrityksen tulee olla sopeutuvainen ja valmis ottamaan riskejä – kuten kaikissa liiketoiminnoissa.

4.3 Kestävä rahoitus

Kestävällä rahoituksella tarkoitetaan rahoitusta, jolla tuetaan talouskasvua samalla kun vähennetään ympäristöön kohdistuvia paineita. Samalla siinä otetaan huomioon sosiaaliset ja hallintoon liittyvät näkökohdat. Kestäväan rahoitukseen kuuluu myös läpinäkyvyys, kun on kyse rahoitusjärjestelmään mahdollisesti vaikuttavista ESG-tekijöihin liittyvistä riskeistä. Tällaisten riskien lieventämistä tehdään rahoitus- ja yritystoimijoiden asianmukaisen hallinnoinnin avulla.

Kestäväan rahoituksen tavoitteena on parantaa taloudellisia innovaatioita ja samalla laajentaa näiden innovaatioiden saatavuutta sijoittajille, kuten vaikutusvaltaisille yksityissijoittajille. Kestävissä rahoituksessa rahoituksen saaja eli luotonottaja haluaa varmistua siitä, että luoton vastuullisuustavoitteiden tavoitteet todella edistävät sitä tavoitetta, miten niiden esitetäänkin edistävän. Luotonottajan näkökulmasta voi olla helppoa luottaa pankin omiin analyytikoihin ja asiantuntijoihin, mutta on silti luotonottajan tärkeä itse ilmaista oikeat ja tarkat tiedot sen omasta näkökulmasta, siellä asiakas tuntee kuitenkin itsensä parhaiten. Tämä on luotonottajan kannalta edullisinta, sillä luotonantajilla voi olla vaikeaa saada täysi tieto yrityksen toiminnasta raportoinnista

ja erilaisista sertifikaateista huolimatta. Luotonottajan olisi siis edullisinta etukäteen selvittää kaikki yritykseen liittyvät vastuullisuuteen liittyvät asiat, ja niihin vaikuttavat tekijät ennen luoton antamista. Tähän myös kiteytyy luoton ottajan huolellisuusvelvoite siitä, että nämä kaikki odotukset täytetään. Voidaankin sanoa, että kestävän rahoituksen hankkiminen ja sen saannin varmistaminen tulee olemaan tulevaisuudessa tärkeä tehtävä yrityksen päättävälle elimille.

Kestävän rahoituksen tulee pystyä vastaamaan nyky-yhteiskunnan haasteisiin ja sen velvoitteisiin. Tulee voida näyttää, että kestävyysnäkökulma rahoitusmarkkinoilla oikeasti kannattaa, ei pelkästään ympäristön, sosiaalisen ja hallinnollisen näkökulman avulla, vaan sen tulee tehdä liiketoiminnasta kannattavampaa. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että yrityksen hallinto ja johto on järjestetty tehokkaalla ja asiantuntevalla tavalla, yrityksen työntekijöiden tarpeista pidetään huoli ja otetaan huomioon se, että yrityksissä työntekijät tulee määräämään tahdin.

Yksilön vapaus ja yksilön oikeus ovat arvoja, joita yhä enemmän työntekijät tavoittelevat. Erityisesti koronapandemian aikana etätöiden mahdollistama joustavuus on saanut monien eri alojen työntekijämassoja arvostamaan arkeen tuodun joustavuuden hyötyjä. Enää en näe todennäköiseksi, että palataan vanhanamalliseen korporaatioiden maailmaan, jossa vain pienen osan yrityksen henkilöstön hyvinvoinnilla ja menestyksellä on väliä. Tai tätä en ainakaan toivo. Toki hankalaa on miettiä sellaista yrityskulttuuria, joka olisi todellisesti ja täydellisesti sidottuna henkilöstön tai yrityksen sidosryhmien hyvinvointiin ja menetykseen. Tämä aihe tuo lähelle yhtiöoikeudellisen paradoksaalisuuden, mitä on vaikea yksinkertaistaa teeman ollessa hyvin laaja.

Koska osakeyhtiölain 1:5 §:n mukaan yrityksen toiminnan tarkoituksena on tuottaa voittoa sen osakkeenomistajille, ei minkään sidosryhmän menestyksellä tai hyvinvoinnilla tosiasiallisesti ole tämän tavoitteen etusijan ohittamiseen mitään mahdollisuuksia. Tässä herää kysymys toisaalta ensisijaisesti osakeyhtiön muotoisten yritysten tulevaisuuden näkymistä nykyaikaisen yrityskulttuurin toteuttajana ja yhtäältä lainsäädännöllisen haastavuuden ja joustamattomuuden sen asettaessa sellaisia normeja, joiden noudattamisen toimintaympäristö ei enää vastaa sen tarpeisiin. Toisaalta osuuskuntalain 1:5 §:n mukaan osuuskunnan toiminnan tarkoituksena on jäsenten taloudenpidon tai elinkeinon tukemiseksi harjoittaa taloudellista toimintaa siten, että jäsenet käyttävät hyväkseen osuuskunnan tarjoamia palveluita taikka palveluita, jotka osuuskunta järjestää tytäryhteisönsä avulla tai muulla tavalla. Toiminnan tarkoituksesta voi säännöissä määrätä toisin. Tässä alleviivataan siis jäsenten talouden ja elinkeinon tukemista, josta kaikille on hyötyä eikä vain määrätä hyötyä tietyille joukolle kuin osakeyhtiöissä.

Erilaisten arvokokonaisuuksien mittaamattomuus on saanut sen aikaa, että yhä harvempi miettii, ettei ne kuuluisi osana yrityskulttuuriin. Erityisesti sellaiset nuoret, jotka ovat vasta pääsemässä työelämään, tulevat vuosien edetessä kokemaan hyvin erilaisen työskulttuurin kuin 30 vuotta sitten. Toisaalta nykyinen maailmantilanne ei välttämättä lupaille huolettomia aikoja nuoremmille sukupolville.

4.3.1 Ympäristön huomioiminen

Taloudellinen kestävä kehitys on tasapainoista talouskasvua ilman velkaantumista ja pääomavarantojen ylikuluttamista sekä toimintaa ympäristön kantokyky ja tulevat sukupolvet huomioiden. Kestävä ja vakaa talous antaa perustan koko muulle kestäväälle kehitykselle. Kestävä kehitys on maailmanlaajuisesti, alueellisesti ja paikallisesti tapahtuvaa jatkuvaa ja ohjattua yhteiskunnallista muutosta, jonka päämääränä on turvata nykyisille ja tuleville sukupolville hyvät elämisen mahdollisuudet. Tämä tarkoittaa myös, että ympäristö, ihminen ja talous otetaan tasavertaisesti huomioon päätöksenteossa ja toiminnassa.

Maapallon luonnonvarat ovat rajalliset. Kestävän kehityksen päätavoite on muuttaa nyky-yhteiskunnan toimintamallejamme niin, että otamme huomioon myös tulevaisuuden sukupolvien tarpeet ja hyvinvoinnin. Päämääränä on siis turvata nyt ja tulevaisuudessa hyvät elämisen mahdollisuudet ja kuluttaa maapallon luonnonvaroja kestävämmiin.

Kestävä talous perustuu taloudellisiin päätöksiin, joita tekevät yhteiskunta (lait ja säädökset), kuluttajat ja yritykset. Taloudellisella kestävyydellä tarkoitetaan tasapainoista kasvua, joka ei perustu luonnonvarojen hävittämiseen eikä velkaantumiseen. Taloudellinen kestävyys voidaan saavuttaa ennen kaikkea uusiutuvien luonnonvarojen kestäväällä käytöllä sekä esimerkiksi resurssi- ja materiaalitehokkuutta parantamalla ja kiertotalouden periaatteita noudattaen. Nyt ja tulevaisuudessa tärkeintä on huomioida maapallon kantokyvyn rajat ja niiden sisällä pysyminen.

Ympäristö on nykyään myös jokaisen yrityksen asia. Ympäristöosaava yritys minimoi omat haitalliset ympäristövaikutuksensa ja tarjoaa sidosryhmilleen ratkaisuja, jotka auttavat asiakasta vähentämään turhaa energian ja luonnonvarojen kulutusta. Ympäristönäkökohtien huomioiminen on osa kannattavaa yritystoimintaa.

4.3.2 Lainsäädännön keinot

Työ- ja elinkeinoministeriön selvityksestä käy ilmi, kuinka yritysvastuuta ja laajemmin vastuullisuutta käsitteleviä sääntelyhankkeita on vireillä useita, myös ylikansallisia.⁴¹Tämä kertoo toisaalta asian merkityksellisyydestä ja toisaalta siitä, kuinka tärkeitä olisi koordinoita hankkeita niin, että välttytään sekä päällekkäiseltä että pirstaloituneelta sääntelyltä. Näissä on lisäksi otettava huomioon ympäristöä ja ihmisoikeuksia koskeva asianmukainen huolellisuus.

Jatkovalmistelussa olisi hyvä arvioida, missä määrin on mahdollista saavuttaa sinänsä kannatettavat tavoitteet hyvin erityyppisiin yrityksiin kohdistuvalla yksityiskohtaisella lainsäädännöllä. Tarkoituksenmukaisempi lähestymistapa olisi se, että yritykset itse omat lähtökohtansa ja ominaispiirteensä huomioiden voisivat päättää keinoista, joilla päästään lainsäädännössä asetettavaan asianmukaisen huolellisuusvelvoitteen edellyttämään lopputulokseen. olisiko jatkuvan sääntelyn pirstaloitumisen ehkäisemisen keino itsesääntely? Mahdollisessa jatkovalmistelussa on mielestäni panostettava yrityksen ominaispiirteet huomioivaan joustavaan huolellisuuden arviointiin, jossa keskeisiä piirteitä ovat tilannekohtaisuus ja suhteellisuus.

4.4 Vihreä rahoitus

Jos taloutta ei hallita ja tueta hyvin, se voi aiheuttaa vakavia vahinkoja maailmanlaajuisille ekosysteemeille ja yhteisöille. Rahoitusjärjestelmää voidaan pitää rahanhoitajien ryhmittymänä, johon he sijoittavat päämiestensä puolesta. Näillä pääomantuottajilla oletetaan olevan kapasiteettia siirtää pääomansa niille johtajille, jotka vastaavat parhaiten heidän mieltymyksiään.⁴² Vihreän rahoituksen yhteydessä tällaisten markkinoiden laajentaminen edellyttää avoimempia markkinoita. Esimerkiksi luottotajilla on oltava riittävät tiedot sen arvioimiseksi, täyttääkö tietty luotto tietyn määritelmän vai ei.

Heikon vastuullisuuden yrityksissä voisi aiheuttaa tiedonannon rajoitukset ja läpinäkyvyys. Ne eivät kuitenkaan ole aina riittäviä, sillä rationaalinen luotonottaja ei osaa ottaa aina näitä huomioon. Missä

⁴¹ Työ- ja elinkeinoministeriö, Oikeudellinen selvitys yritysvastuulaista, 2020:42, s. 32-37

⁴² Cullen, Mähönen, 2019, s. 104

määrin voidaan siis olettaa yhtiön johdon punnitsevan vastuullisuuteen liittyviä kysymyksiä uutta rahoitusta hankkeessaan? Mielenkiintoista tässä on, että huolellisuusvelvoitteeseen kuuluu yhtiön edun edistäminen, mutta kuinka pitkälle vastuullisuutta voidaan sisällyttää yhtiön etuun. Mielestäni tämä joko vaatisi isompaa kannanottoa tai jo meneillään olevan ajatustavan muutosta. No ei kuitenkaan voida olettaa, että johdon huolellisuus vastuullisuudessa olisi aina aukoton. Luotonottajakin on yleensä virheitä tekevä oikeussubjekti tai yksityishenkilö, jolloin luottoon sitoutuminen tulee väistämättä persoonallinen lisäys ja virhemarginaali.

Olemassa olevat periaatteet, joiden oletetaan ohjaavan sekä sijoittajien käyttäytymistä että rahoitusmarkkinoiden tuloksia, voivat toimia vain hyvin vahvalla tavalla. Lyhyesti sanottuna tarvitaan "komento-ja-hallinta" -lähestymistapaa, jotta voidaan puuttua yksityisen sektorin vapaamatkustamiseen ja resurssien yhteensopimattomuuteen markkinavetoiseen kestäväan kehitykseen ja lisäksi myös rahoituksen kehitykseen. Siihen ei riitä enää itsesääntely, joka ei ole ajatusta pitkälle vienyt. Tähän on sisällyttävä sitova, pakottava julkinen laki. Tällaisten mekanismien tarve tulee entistäkin kiireellisemmäksi, kun otetaan huomioon järjestelmän syvyys ja laajuus ilmastonmuutoksen aiheuttamat riskit.⁴³

4.5 Vihreät joukkovelkakirjalainat

Rahoitusmarkkinoiden toimivuutta on haluttu parantaa myös Euroopan unionin tasolla. Heinäkuussa 2021 EU:n komissio julkaisi asetusehdotuksen Euroopan unionin laajuisiksi vihreiden joukkolainojen standardiksi. Se perustuu EU:n taksonomian sääntelyyn luokitusjärjestelmään, ja sen ajatuksena on luoda edellytykset, joiden täytyessä joukkolainat saa käyttää nimitystä European green bond tai EuGP.⁴⁴ Green bond on vieraan pääoman instrumentti, jolla on sama tuotto ja riskiprofiili kuin saman liikkeeseenlaskijan tavanomaisessa velkakirjassa. Green bond eroaa kuitenkin tavalliseen velkakirjaan läpinäkyvyydellä, sillä liikkeeseenlaskijaan on kerrottava yksityiskohtaisesti mihin velkakirjoilla nostetut varat käytetään. Lisäksi varat tulee käyttää johonkin vihreään sijoitukseen. Tämä on ollut toivottu lisäys EU tasoisella sääntelyllä itsesääntelyn lisäksi.

⁴³ Cullen, Mähönen, 2019, s. 109

⁴⁴ Vanhala, Ristaniemi, 2022, s. 306

International Capital Market Association (ICMA) on julkaissut ohjesäännön vihreiden joukkovelkakirjojen liikkeelle laskemiselle.⁴⁵ Green Bond Principles GBP eli green bond ei ole yleisesti hyväksytyjä ja tunnustettuja periaatteita ovat: 1) varojen käyttö, jolloin investoinnin täytyy tuottaa selviä kestäviä ja positiivisia ympäristövaikutuksia, 2) prosessi investoinnin vaikutusten arviointiin ja valintaan, jolloin päätöksenteon ja investoinnin vaikutusten arvioinnin prosessin on oltava selvästi määritelty siten, että myös ulkopuolinen arviointi on mahdollista, 3) nostettujen varojen hallinnointi jolloin varojen on oltava korvamerkitty tiettyihin investointeihin myös silloin, kun osa niistä on vielä alla kolmatta kohteeseen, 4) raportointi jolloin, vähintäänkin vuosittain on tehtävä raportti investointikohteita ja arvio niiden ympäristövaikutuksista sekä kuvaus käytetyistä metodologiasta ja pohjaoletuksista. Näidenkin tavoitteena on kehittää edelleen velkamarkkinoiden keskeistä roolia vastuullisuutta edistävän yritystoiminnan rahoittamisessa ja ESG näkökulmat tavoitteet huomioon ottaen

GBP:n vihreys liittyy ympäristöystävällisyyteen, joka taas antaa asialle iso merkitys sisällön. GBP on luonut listan, mikä vastaa hyväksyttäviä projekteja. Tämä lista ei kuitenkaan ole tyhjentävä vaan antaa varsin vapaat kädet, kunhan ympäristöön liittyvät hyödyt ovat selkeitä sekä arvioitavissa että mitattavissa. On huomioitava, että ympäristöystävällisyyttä voi mitata monin tavoin. Se, että ympäristöystävällisyys on laaja määritelmä ja altis tulkinnanvaraisuudelle mahdollistaa vihreät joukkovelkakirjalainat suuremmalle viherpesun altistumisen riskille, mikä ei edistä sijoittajien luottamusta.

Green bondit ovat kuitenkin yleisesti ottaen erittäin tervetulleita ja tehokkaita rahoitusinstrumentteja. Sääntely on kuitenkin vielä hyvin uutta ja nojautuu paljon itsesääntelyyn, jolloin läpinäkyvyyden varmistamiseksi olisi tärkeää, että EU vahvistaisi omat green bonds standardit. Yritykset voivat niiden kautta profiloitua vastuulliseksi viherpesun kustannuksella. On tärkeää, että green bondien liikellelaskut ovat hallinnassa ja vihreiden kohteiden investointi ajatuksena pysyy prosessissa alusta loppuun mukana.

Green bondeille tunnustamista on se, että ne ovat nimenomaan sidoksissa varojen käyttöön, ei niinkään suoraan yrityksen yleiseen ESG-luokitukseen. Lisäksi varojen takaisinmaksu tulee liikkeeseenlaskijan kokonaisvaroista, jolloin green bondien luottoluokitus on linjassa liikkeeseenlaskijan kokonaisluokituksen kanssa. Koska joukkovelkakirjalainat ovat suurin

⁴⁵ LSTA, 2022, s. 2-3

yksittäinen omaisuusluokka, on markkinan valjastaminen ilmastonmuutosta estäviin tilanteisiin tärkeää.

4.5.1 Käytännön esimerkkejä

Suomessa ensimmäinen green bondien liikkeeseenlaskija on ollut Kuntarahoitus. Vihreällä joukkovelkakirjalainalla rahoitetaan vihreää rahoitusta, jota myönnetään erilaisiin kestävän kehityksen hankkeisiin. OP yrityspankki Oyj laski liikenteeseen 500 miljoonan euron vihreän joukkovelkakirjan joukkovelkakirjalainan päivitetyn green bond framework viitekehyksen mukaisesti 27.1.2022.⁴⁶ Lainalla tuetaan vihreää siirtymää ja sen kautta hankitut varat kohdistetaan kestäväan yritysrahoitukseen ja laina on suunnattu kansainvälisille vastuullisille instituutiosijoittajille. Sen kautta rahoitettavia toimialoja ovat uusiutuva energia, ympäristöystävällinen rakentaminen ja luonnonvarojen kestävä käyttö sisältää maankäytön. Vihreä joukkovelkakirjalaina nousi suosioon ja se ylimerkittiin kolminkertaisesti, siihen osallistui yli 130 sijoittajaa ja lopullisesta allokaatio yli puolet ohjautuu vihreille sijoittajille. Näin ollen OP saavutti kaikki vihreän joukkolainan liikkeeseenlaskuun asetetut tavoitteet. Tämä kertoo lainan suuresta suosiosta ja sen todetusta tehokkuudesta markkinoilla.

OP:n lisäksi myös Capman on laskenut liikkeelle kestävyteen sidotun joukkovelkakirjalainan huhtikuussa 2022.⁴⁷ Capman edistää ympäristömuutokseen liittyvien isompien ongelmien ratkaisuja ja valmistaa kestävyysnäkökulmien integroitumiseen tarvittavan kehikön sen rahoituksella.

Pääomarahastoyhtiö Taaleri lanseerasi bioteollisuuteen keskittyvän Taaleri Bioteollisuus I -rahaston.⁴⁸ Kyseessä on Euroopan ensimmäinen pääomarahasto, joka keskittyy puhtaasti bioteollisuushankkeisiin. Se on myös yksi Suomen ensimmäisistä pääomarahastoista, jotka on luokiteltu tummanvihreiksi eli EU:n tiedonantoasetuksen artikla 9:n mukaisiksi rahastoiksi. Rahasto tekee vain kestäviä sijoituksia kohteisiin, jotka esimerkiksi edistävät merkittävästi ilmastonmuutoksen hillitsemistä. Rahasto myös raportoi laajasti sijoitustensa kestävyysvaikutuksista.

⁴⁶ OP Yrityspankki Oyj, koko tiedote, 2022

⁴⁷ Capman, koko tiedote, 2022

⁴⁸ Taaleri, koko tiedote, 2021

4.6 Kestävän rahoituksen uusia tuulia

Yritysten yhteiskuntavastuusta on muodostunut yrityspuheessa lähes sosiaalinen normi, mitä usein toistellaan ja sen vakuutetaan olevan yritykselle tärkeää. Kukaan ei kuitenkaan loppujen lopuksi tunnu tietävän, mitä se tarkoittaa. Yhteiskuntavastuu on saanut rinnalleen yritys vastuun sekä kestävän yritystoiminnan, jolla on yritetty selventää yhteiskuntavastuun osa-alueita. Epämääräisyyden ongelma ei ole kuitenkaan poistunut, sillä sekä yritysten yhteiskuntavastuun että kestävän yritystoiminnan ongelma on, että ne lähinnä tyytyvät edelleen korostamaan yrityksen todellisten tai kuviteltujen sidosryhmien tarpeita, käyttäen yleensä erilaisia ympäristöllisen, taloudellisen ja yhteiskunnallisen vastuun kolmoishyödyn ja kestävän liiketoimintamallin käsitteitä.⁴⁹ Tämä jaottelu mielestäni vain vaikeuttaa ja peittelee todellista kestävän yritystoiminnan tarkoitusta, ihan kuin sitä ei haluttaisi edes saavuttaa. Toisaalta esimerkiksi kansainvälisellä tasolla on otettu huomioon kestävä arvonluonti.⁵⁰ Miten sitten määritellään kestävä yritystoiminta ja miten se toteutetaan?

Rahoituksen muuttuessa yhtä monimuotoisemmaksi sekä uusien institutionaalisten ja teknologisten ratkaisujen mullistaessa perinteisiä yritysten hallintajärjestelmiä, on tärkeää analysoida erilaisten ratkaisujen suhdetta kestäväan arvonmuodostukseen.⁵¹ Artikkelissa nostetaan esille kiertotalouden ja älykkäiden sopimusten rooli kestävässä yritystoiminnassa. Kiertotaloudessa pidän erityisesti tärkeänä sitä, ettei pääsääntö ole vain kuluttaa lisää ja lisää, vaan halutaan keskittyä palveluiden käyttämiseen. Tähän sopii älykkäät sopimukset, jotka varmistavat, että tieto säilyy ja kehittyy. Varma tiedon säilyminen perustuu siihen, että jokainen sopimus lisää aina uuden kerroksen eli ketjun osan jo alun perinkin vahvaan sopimukseen. Silloin väärää tietoa ei sopimukseen voi tulla, sillä uusi sopimus ei voi olla ristiriidassa toisten sopimusten kanssa. Tämä voisi olla erittäin hyödyllinen työkalu kestävässä rahoitusinstrumenteissa.

Tekoäly muuttaa rahoituspalveluita sekä alustat ja lohkoketjuteknologia yritysten organisointia. Digitalisaatio on jo mullistanut rahoituspalveluteollisuuden ja sitä kautta myös yritysrahoituksen.⁵² Sopimustoiminta perustuu entistä enemmän algoritmeihin ja tekoälyllä pystytään vaikuttamaan

⁴⁹ Mähönen, 2018, s. 139

⁵⁰ Kts. Tanskan hallinnointikoodi, Anbefalinger for god Selskabsledelse (23. november 2017, Tanska)

⁵¹ Mähönen, 2018, s. 145

⁵² Mähönen, 2018 s. 932

merkittävästi arvopaperitoimintaan. Rahoitusteknologian (FinTech) kehittäminen Euroopan rahoituslalla voi tarjota monenlaisia etuja eurooppalaisille yrityksille ja niiden asiakkaille.⁵³ Ennen toimiala, mikä oli lähes kokonaan pankkien käytössä, on nyt laajentunut eri finanssialan yritykselle. FinTech yritykset voivat tarjota muun muassa talletuksiin maksupalveluihin ja luottoasioihin uusia mahdollisuuksia sekä vaihtoehtoja asiakkaille, mitä ei aikaisemmin ole ollut olemassa. FinTechilla rahoitus luodaan palvelun asiakkaalle, jonka asiakas valitsee. Ongelmallista FinTech-yritysten vastuullisuuden tunnistamiselle on se, että luotonottajalle voi olla hankalampi kuva määrittää todellista luoton vastuullisuutta.

4.7 Päätelmiä

Kestävän rahoituksen ongelmia ovat yhtäältä sääntelyn paljous ja sen vähyys sekä toisaalta sen epätarkkuus. Terminologian sekavuus on aiheuttanut monia kirjoituksia, missä kirjoittaja perustaa näkökulmansa omalle mielipiteelle ja sitten seuraava kokee kestävyuden taas tarkoittavan jotakin muuta. Kestävän kehityksen mittareiden kehittäminen ja kehityksen hidas pyörä on kuitenkin alkanut Euroopan tasolla pyörillä, sillä kehityksellä pyritään ohjaamaan rahoitusmarkkinat edistämään kestävä kehityksen tavoitteita.

Lisäksi kestävyys asiayhteydestä riippuen voi tarkoittaa hyvin montaa eri asiaa. Monille ihmisille on jo kuluttajan roolissa syntynyt sanasta *kestävyys* tai *kestävä kehitys* tietty mielikuva, mikä on luotu 20 vuotta sitten. Tämä voi vaikeuttaa asian ymmärtämistä taloudellisesta saatika oikeudellisesta mielikuvasta, sillä pohja kestävyysajattelulle on luotu jo niin aikaisin, jolloin se on tarkoittanut eri asiaa, mitä sillä nyt ja etenkin tässä yhteydessä halutaan sanoa. Vaikka on selvää, että kestävyys edellyttää kokonaisvaltaista lähestymistapaa taloudellisten toimijoiden käyttäytymisen ympäristöllisiin, yhteiskunnallisiin ja taloudellisiin vaikutuksiin, sitä koskevat määritelmät ovat jääneet pitkälti pyörimään yritysten sidosryhmien ympärillä.

Uudet pankki- ja maksuteknologiat luovat uusia palveluja ja liiketoimintamalleja vakiintuneille rahoituslaitoksille sekä uusille markkinatoimijoille. Euroopan komissio esitti Euroopan unionin ensimmäisen FinTech-toimintasuunnitelman maaliskuussa 2018. Sen tavoitteena oli mahdollistaa alaa mullistavien uusien teknologioiden hyödyntäminen EU:n rahoituslalla. EU hyväksyi aloitteen

⁵³ Euroopan talous- ja sosiaalikomitea, lausunto ECO/454, s. 3

puitteissa uusia sääntöjä, joilla esimerkiksi autetaan joukkorahoituslaitteita laajentamaan toimintaansa kaikkialla EU:n sisämarkkinoilla.⁵⁴ Näillä toimilla halutaan vakauttaa rahoitustaloutta ja parantaa innovatiivisuutta EU:ssa. Nämä selkeät merkit kestävän rahoituksen kehittämisestä tekevät selväksi, että sääntelyyn kaivataan muutoksia.

⁵⁴ Komission tiedonanto, EU:n vähittäismaksustrategia, 2020, s. 2-5

5. Hallinnointi kestävässä liiketoiminnassa

Perinteisesti yrityksen päätöksenteko määräytyy vain tietyille ja pienelle ihmisryhmälle, jotka tekevät päätökset muiden puolesta.⁵⁵ Johdon vastuullisuus toteutuu yrityksen hallinnossa. Jos yrityksen hallinto on huonosti hoidettu, ei voida odottaa johdon huolellisuuden olevan huipussaan. Governance eli hallinto pitää sisältää yrityksen prosessien, rakenteiden ja päätösvallan mekanismin sekä niiden toteuttamisen.⁵⁶ Nämä kaikki yhdessä vaikuttavat yritysten päätöksentekoon, strategiaan ja sitä kautta yrityksen liiketoimintaan.

Pörssiyhtiöissä, joita hallinnointikoodit ensisijaisesti koskevat, on yhtäältä sellaisia osakkeenomistajia, joilla on strateginen intressi kohdeyritykseen, joko konsernisuhteen kautta tai muutoin, ja toisaalta niitä, joilla voi olla lähes puhdas rahoitusintressi.⁵⁷ Toki tähän väliin mahtuu myös passiivisia sijoittajia, jotka aktivoituvat etenkin listautumisanneissa pitäen mielessä vuoden 2021 listautumisbuumin. Yritystä voidaan rahoittaa myös ulkopuolisten sijoittajien avulla. Ulkopuoliset sijoittajat voidaan jaotella karkeasti kolmeen kokonaisuuteen: bisnesenkeleihin, joukkorahoitukseen ja pääomasijoittajiin. Näilläkin on merkitystä yhtiön hallinnon kannalta, sillä ne määräävät ison osan yrityksen toimintaympäristöstä.

Hyvä hallinto on osa yritys vastuuta. ESG kriteerien governance eli hallinto on merkittävä osa vastuullisuuden kuuluvista osa-alueista. Hyvään hallintoon voi kuulua kirjanpito, kun yrityksen tieto taloudellisesta tilanteesta on tuotettu riittävällä ja oikealla tavalla. Yrityksen johdon kannalta tulee sen olla monimuotoinen. Hallituksen monimuotoisuus tukee yhtiön liiketoimintaa ja sen kehittämistä ja sen tulee myös pystyä haastamaan yhtiön toimivaa johtoa. Tähän liittyy myös johdon palkitseminen, sillä pörssiyhtiöillä on oltava palkitsemispolitiikka. Arvopaperimarkkinalain 7:7 b määrää palkitsemisraportin hyväksymisestä ja julkistamisesta. Siinä määritellään yhtiön toimielinten eli hallituksen ja mahdollisen hallintoneuvoston sekä toimitusjohtajan palkitsemisperiaatteet. Tässä tulee aina vuosittain laatia palkitsemisraportti. Lisäksi vielä vastuulliseen hallintoon kuuluu taloudellinen kestävyys ja kannattavuus, sillä niillä luodaan vahva pohja vastuulliselle

⁵⁵ Hautamäki, Atallah, 2022, s. 15

⁵⁶ Shailer, Greg: Corporate Governance. Teoksessa Poff, Deborah C. – Michalos, Alex (toim.), 2018, s. 45

⁵⁷ Mähönen, 2017, s. 12

liiketoiminnalle. Siihen voidaan sisällyttää esimerkiksi harmaan talouden, rahanpesun ja talousrikollisuuden torjuntaa.⁵⁸

Hallituksen palkitsemisesta päättää osakeyhtiölain 5:3 §:n mukaan osakkeenomistajat varsinaisessa ja mahdollisessa ylimääräisessä yhtiökokouksessa. NFRD 20 artiklan mukaan johdon tulee huolellisesti huolehtia hallituksen monimuotoisuudesta. Lisäksi johdon päätäntävalta kattaa sen palkitsemiseen sekä taloudellisen kestävyuden ja kannattavuuden. Esimerkiksi osakeyhtiölain 5:3a-b § kattaa palkitsemispolitiikan ja palkitsemisraportin käsittelyn pörssiyhtiön yhtiökokouksessa. Osakkeenomistajien oikeuksia koskevan direktiivin, SHRD II:n 9b artiklassa säädetään palkitsemisraportista. Artiklan mukaan jäsenvaltioiden on varmistettava, että yhtiö laatii selkeän ja ymmärrettävän palkitsemisraportin, joka antaa kattavan kokonaiskuvan yksittäisten johtajien sekä myös vasta rekrytoitujen ja entisten johtajien, palkitsemisesta 9 a artiklassa tarkoitetun palkitsemispolitiikan mukaisesti, mukaan luettuina kaikki johtajille edeltävältä tilikaudella myönnetty tai varatut edut niiden muodosta riippumatta. Yrityksen ylimmän johdon tulee näyttää, että osakkeenomistajien yhtiökokoukselle esitetyt vastuullisen aluetta koskevat aloitteet käsitellään yhtiökokouksessa. Tämä perustee osakeyhtiölain 5:21 §:n vaatimukseen yhtiökokousasiakirjojen nähtävänä pitämisellä. Nykyään osakkeenomistajat ovat aktiivisia omistuksessaan ja haluavat todellakin kuulla ja nähdä yhtiökokouksessa käsiteltävät asiat.

Yritysvastuudirektiiviehdotus yritysten kestävyyttä koskevasta asianmukaisesta huolellisuudesta on edennyt ja se on saanut johdon huolellisuusvelvoitteen roolin suomalaisenkin osakeyhtiölain näkökulmasta muuttumaan. Kestävän kehityksen halutaan juurruttaa yritysten hallinnointijärjestelmään ja itse hallintoon. Silloin yritykset voisivat ottaa omassa päätöksenteossään huomioon ympäristövaikutukset sekä sosiaaliset, inhimilliset ja taloudelliset vaikutukset ja keskittyisivät nimenomaan kestävä arvon luomiseen pitkällä aikavälillä. Se eroaisi nykyisestä ajattelumallista, jossa luodaan taloudellista arvoa lyhyellä aikavälillä.⁵⁹ Tämä kiteyttää mielestäni hyvin ESG:n merkityksen ja sen todellisen tarpeen nykyään yrityksille.

⁵⁸ Vanhala, Ristaniemi, 2022, s. 397

⁵⁹ Vanhala, Ristaniemi, 2022, s. 400

5.1 Hallinnointikoodi

Oleellinen osa erityisesti listattujen yritysten corporate governancea ovat *corporate governance -koodit*, yleensä markkinatoimijoiden yhteenliittymien antamat, jatkuvasti muuttuvat, muodollisesti yhtiötä sitomattomat ja luonteeltaan vapaaehtoiset sekä käyttötavaltaan joustavat normikokoelmat, joiden noudattamisen valvonta on lähinnä markkinoiden itsensä vastuulla.⁶⁰ Ne ovat itsesääntelyä, johon käytännössä useat yritykset liittyvät, eivät niiden noudattamisen takia, vaan sijoittajien positiivisen huomion herättämiseksi.

Arvopaperimarkkinayhdistys ylläpitää pörssiyhtiöille laadittua Hallinnointikoodia. Hallinnointikoodi muodostuu pörssiyhtiöille suunnatuista hallinnointia ja raportointia koskevista suosituksista. Suositusten rooli on täydentää pörssiyhtiöitä koskevaa lainsäädäntöä. Hallinnointikoodin keskeinen tavoite on avoimuuden, läpinäkyvyyden ja vertailukelpoisuuden sekä hyvän hallintotavan edistäminen tavalla, joka tukee suomalaisten pörssiyhtiöiden kilpailukykyä ja menestystä. Hallinnointikoodi yhtenäistää yhtiöiden tiedonantokäytäntöjä ja lisää osakkeenomistajille ja muille sijoittajille annettavaa tietoa samoin kuin lisää avoimuutta hallintoelimitystä, johdon palkkioista ja palkitsemisjärjestelmistä.⁶¹

Kansainvälisestä näkökulmasta hallinnointikoodeja on kehitetty paljon viime vuosien aikana kohti kestävämpää arvonluontia. Esimerkiksi Norjan hallinnointikoodi sisältää suosituksen, että yhtiön tulisi luoda arvoa sen osakkeenomistajille kestäväällä tavalla.⁶² Tanskan koodi suosittelee oman yhteiskuntavastuuseen ja kestävyteen liittyvän sisäisen politiikan adaptoimista yhtiön hallituksen tasolla.⁶³ Pohjoismainen tendenssi itsesääntelyn voimin kestävyysajattelun lisäämiseksi kuvaa hitaan lainvalmistelun kulkua, jolloin on itse haluttu vaikuttaa näiden näkökulmien huomioimiseen yrityksissä.

Toisaalta on hyvä miettiä, tulisiko osuuskuntien nostaa kestävä arvonluontia luomalla oma hallinnointikoodi kuten Ruotsissa, mikä on tehty ruotsalaisille osuustoimintayrityksille ja

⁶⁰ Haxhi – Aguilera, 2014, s. 2.

⁶¹ Arvopaperimarkkinayhdistys, Hallinnointikoodi 2020, s. 24

⁶² Den norske anbefalingen om eierstyring og selskapsledelse, 2021, s. 14

⁶³ Anbefalinger for god Selskapsledelse, 2020, s.11

keskinäisille yrityksille.⁶⁴ Koodin tarkoitus on edistää osuustoiminnallista liiketoimintaa eikä sitä ole rajattu tiettyihin oikeushenkilömuotoihin, kuten perinteiset hallinnointikoodit ovat.⁶⁵ Suomessa ei kuitenkaan ole havaittavissa samankaltaista kehityskulkua, sillä perinteisesti osuustoiminta on ollut Suomessa hyvin osakkeenomistajakeskeistä ja asiakasomistaja -profiloitunutta.

5.2 Corporate governance

Corporate governancelle ei ole olemassa yksiselitteistä määritelmää. Yleensä sillä tarkoitetaan kuitenkin sellaista yhtiön hallinnointi- ja ohjausjärjestelmää, jonka määrittelee yritysjohto, eli hallituksen ja palkattujen johtajien roolin, velvollisuudet ja heidän suhteensa osakkeenomistajiin. Yksinkertaistettuna corporate governancella tarkoitetaan järjestelmää, jonka avulla yritystoimintaa johdetaan ja kontrolloidaan. Kestävemmän liiketoiminnan vaikeus on sen määrittelyssä ja siinä, miten eri sääntelyllä sitä huomioidaan. Osakeyhtiölain mukainen hyödyn tuottaminen osakkeenomistajille jyrää automaattisesti kestävyden, sillä sitä ei ole tarpeeksi laissa tai muussa sääntelyssä huomioitu.

Suomessa pörssiyhtiöiden hyvä hallinnointitapa koostuu monesta eri osatekijästä – lainsäädännöstä ja viranomaisohjeista, itsesääntelystä ja yhtiöiden omaksumista parhaista käytänteistä.

Suomalaisten corporate governance -käytäntöjen voidaan katsoa olevan hyvää kansainvälistä tasoa. Itsesääntelyssä on huomioitu sekä corporate governancen kansainvälinen kehitys (mm. G20/OECD:n corporate governance -periaatteet) että Suomen lainsäädännön erityispiirteet.⁶⁶ Kehittyvä corporate governance näkyy myös G20/OECD-periaatteiden uudistamisella, johon on tällä hetkellä avoinna oleva konsultaatiopyyntö, jonka tarkoituksena on päivittää pääomamarkkinoiden ja hallinnointikäytäntöjen periaatteita ottaen huomioon ESG:n, kestävyden ja resilienssi.⁶⁷

Yritysten käytäntö maksimoida hyöty on epäsuorasti haitallista niille, joihin ilmastonmuutos vaikuttaa ja ympäristön heikkeneminen tänään ja tulevaisuuden mahdollisuus

⁶⁴ Svensk kod för styrning av kooperativa och ömsesidiga företag, 2019

⁶⁵ Mähönen, 2019, s. 446

⁶⁶ Hallinnointikoodi, 2020 s. 8-12

⁶⁷ Kts. OECD:n konsultaatiopyyntö 2022. <https://www.oecd.org/corporate/review-oecd-g20-principles-corporate-governance.htm>

sukupolville omien tarpeidensa täyttämiseksi, samoin kuin kenelle tahansa osakkeenomistajalle joilla on enemmän kuin hyvin lyhyen aikavälin näkökulma sijoitukseensa, mukaan lukien institutionaaliset sijoittajat, kuten eläkerahastot tai valtiot varallisuusrahastot.⁶⁸ Kokonaisuudessaan yhtiön osakkeenomistajista puhutaan yleiskielellä sijoittajina, sillä koko ajatusmaailma on yhtiöitetty.⁶⁹ Tähän voisi auttaa yhtiön tarkoituksen, hallituksen ja sen tehtävien sekä yhtiön johdon raportointivelvollisuuksien uudistaminen.

Suomalaisessa hallinnointikoodissa, mikä koskee listayhtiöitä, on kyse Helsingin pörssissä noteerattujen yhteyden hallinnan järjestelmän itsesääntelystä. Hallinnointikoodi on ohjenuora, minkä sen asianomaiset ovat itse tehneet, jolloin se on lisä sääntelylle. Siihen liittyy kansainväliset normit sekä kansainvälisten yhtiöiden omat säännökset. Koodin tavoitteena on, että suomalaiset pörssiyhtiöt noudattaisivat mahdollisimman samaa linjaa, kuin kansainvälisetkin yritykset. Tällöin yrityksen organisointi sisältää kansainvälisillä markkinoilla helpottuu, jolloin kaikki noudattavat osakseen samaa sääntelyä. Katsotaan, että kansainvälinen hallinnointitapa on hyvin korkeatasoinen, jolloin katsotaan tehokkaaksi implementoida sen normeja sekä käytäntöjä suomalaiseen yrityskulttuuriin.

Suomen Hallinnointikoodi on tehty etenkin pitäen mielessä yhtiön tarkoitus tuottaa sen osakkeenomistajille etua. Hallinnointikoodissa ei näy yritysten yhteiskuntavastuuta, sidosryhmiä, saati kestävästä kehityksestä koskevaa kansainvälisestä keskustelua.⁷⁰ Olennaisena kuitenkin tähän kuuluu hyvä hallinto, mikä on osa yritysvastuuta ja siinä tulisikin hyödyntää juristien tietotaitoa ja osaamista paremmin.⁷¹ Hyvä hallinto voidaan määritellä niin, että yrityksen päätöksentekoon rakenteen määrittely käytäntö ovat lainsäädännön ja muiden yrityksen toimintaa linjaavien määräysten mukaisia.⁷² Hallinnointikoodin kehittäminen on institutionaalisten sijoittajien vastuulla, vaikka nimenomaan heiltä eivät sidosryhmät saa tukea. Hallinnointikoodin kehittäminen voi johtaa joko yleiseen vastuullisuuteen ohjaavan ohjeen noudattamiseen tai sillä voisi osakkeenomistajien kannalta tärkeitä asioita⁷³, tai voisiko siihen sisältyä vielä jotain muuta, kuten lohkoketjujen hyötyjen valmentamista. Hallinnon on tärkeää tulla toimeen yrityksen sidosryhmien kanssa. Ja sidosryhmät

⁶⁸ Sjäfell, Mähönen, 2014, s. 52-54

⁶⁹ Sjäfell, Mähönen, 2014, s. 59-63

⁷⁰ Mähönen, 2014, s. 20

⁷¹ Vanhala, Ristaniemi, 2022, s. 394

⁷² Hallinnointikoodi, 2020, s. 10

⁷³ Mähönen, 2014, s. 24

kuten työmarkkinajärjestöt kansalaisjärjestöt tai ylikansalliset järjestöt edustavat sidosryhmiään yrityksen suuntaan. Silloin ne asettavat yritykselle yhteiskunnallisia odotuksia eli normeja, joita yritysten tulisi noudattaa.⁷⁴

5.3 Corporate governance kestävässä yrityskulttuurissa

Nykyään yritykset keskittyvät yhä enemmän ja enemmän sellaiseen liiketoimintaan, missä otetaan huomioon taloudelliset, ympäristölliset ja sosiaaliset näkökulmat. Yrityksen hyvä hallinto edellyttää sitä, että nämä trendit huomioidaan niin yrityksen sisällä, kuin sen suhteessa sidosryhmiin. Markkinat ovat jo itsessään ohjaamassa yritystoimintaa niin, että kestävyysnäkökohtia otetaan yhä enemmän huomioon. On tärkeää, että kestävyysnäkökulmat ja niiden prosessit otetaan osaksi yrityksen liiketoimintaa vastuullisesti ja läpinäkyvästi. Kun edistetään kestävyystavoitteita koskevaa sääntelyä, tulisi yhtiöoikeudelliset periaatteet ottaa huomioon, eikä vain ajatella asiaa kestävyystavoitteiden näkökulmasta. Olisi huolellisesti arvioitava sääntelyn vaikutukset sääntelyn kohteena oleviin yrityksiin eikä lainsäädäntöä tulisi ryhtyä valmistelemaan ilman perusteellista ja kattavia vaikutusarviointeja.⁷⁵

Yrityksen hallinto ja sen järjestäminen on suuressa merkityksessä kestävästä yritystoiminnan toteuttamisessa. Koska hallinto tekee yrityksen painavat päätökset, on sillä suurin vastuu kestävyiden ja vastuullisuuden toteutumisesta. Hallintoon liittyy olennaisena myös tilintarkastajien rooli, sillä myös heitä koskevat kestävyteen liittyvät vaatimukset ja suositukset. Sisäinen auditointi onkin nostanut vaatimustasoaan ja raporttien julkisuus on osana yhteiskunnallisia kysymyksiä ja vastuullisuuskysymysten luontia.⁷⁶ Koska tilintarkastajien tulee käytännössä luoda

⁷⁴ Vanhala, Ristaniemi, 2022, s. 25

⁷⁵ Suomen Yrittäjät ry, koko lausunto 2020 <https://www.yrittajat.fi/lausunnot/lausunto-valtioneuvoston-e-selvityksesta-komission-yritysten-kestavaa-hallinnointia-sustainable-corporate-governance-ja-asianmukaiseen-huolellisuuteen-perustuvaa-yritysvastuuta/> vierailtu 15.6.2022

⁷⁶ Mähönen, 2022, s. 2-3

toimintakertomus, kestävän kehityksen mukaisia raportteja sekä erilaisia selvityksiä, on tilintarkastajien rooli yhtiön hallinnossa paljon aikaisempaa suurempi.⁷⁷

Mielestäni ympäristöä, korruption vastustamista, sosiaalista hyvinvointia ja eettisiä kysymyksiä tulee käsitellä kaikkia yhdessä ja erikseen. Yritystoiminnassa näitä tulee tarkastella osakeyhtiölain, osuuskuntalain, EU-säädösten ja periaatteiden sekä itsesääntelyn kanssa yhdessä. Ei voi ajatella, että yksi instrumentti sisältäisi jonkin vastuullisuuden teeman, vaan ainoa ja oikea hyödyllinen tapa todella toteuttaa se on sitoa monia instrumentteja, jotka suojelevat vastuullisuutta ja kestävyyttä yhdessä.

Vaikka perinteinen governance on vakiintunut tuntemassamme yritysten maailmassa, on hallintoakin mahdollista parantaa ja muuttaa. Tämä näkyy Pohjoismaisten hallinnointikoodien sisällön muuttamisesta kohti kestävämpää ajattelumallia sekä Ruotsin osuuskunnille suunnatun hallinnointikoodin julkaisemisella. Itsesääntelyn lisäksi hallinnointia voi tehostaa hyödyntämällä teknologiaa ja älykästä sopimista. DAO (decentralized autonomous organization) hajauttaa autonomisen organisaation, jossa organisaatioon liittyvä päätöksenteko ja toiminta on varmistettu älysopimuksilla. Se tarjoaa yritysten hallinnolle lohkoketjuprojektin, jolla voitaisiin päätöksentekotapaa tehdä läpinäkyvämmäksi, demokratisoida ja monimuotoistaa. Tätä autonomista organisaatiossa voisi hyödyntää osuustoiminnassa, jossa päätöksentekoa voisi joustavoittaa. Toisaalta lainsäädännön ollessa vielä niin hidas, aiheutuisi DAO:n implementoinnissa hallintoon vielä paljon ratkaisemattomia asioita.⁷⁸

5.4 Pk-yritysten asemasta

Vaikka pk-yritykset eivät kuulu suoraan CSRD-ehdotuksen soveltamisalaan, koskee ehdotus yritysten oman toiminnan lisäksi niiden tytäryhtiöitä ja arvoketjuja, eli sekä suoria että välillisiä vakiintuneita liikesuhteita eri kokoisten kumppaneiden kanssa. Koska direktiivi asettaa yrityksille velvoitteita tunnistaa niiden tosiasiallisia ja mahdollisia haitallisia ihmisoikeus- ja

⁷⁷ Mähönen, 2022, s. 26

⁷⁸ Hautamäki, Atallah, 2022, s. 17

ympäristövaikutuksia arvoketjussaan, on yritysten tunnettava liikekumppaninsa toimitusketjuja myöten - oli kyse sitten pienistä tai suurista toimijoista. Pk-yrityksiä ei saa unohtaa kestävyuden näkökulman toteuttamisessa, koska niitä on Suomessa niin valtava määrä eikä kestävyteen liittyvät näkökulmat tule onnistumaan vain suurten listayhtiöiden toteuttaessa niitä.

Kokonaisuudessaan direktiiviehdotus kannustaa yrityksiä keräämään tietoa arvoketjustaan, jotta ne voivat osoittaa toimivansa direktiivin edellyttämällä tavalla. Huolellisuusvelvoitetta rikkoville yrityksille on tiedossa sakkoja ja jopa vahingonkorvausvelvollisuus, mikä rohkaisee huolellisuusvelvoitteen mukaisten tavoitteiden vierittämistä edelleen myös kaikenkokoisille kumppaneille. Edellyttämällä direktiivin kannalta olennaisia tietoja kumppaneilta, sääntelyn vaikutukset kertautuvat toimitusketjuissa ilman, että pienille ja keskisuurille yrityksille asetetaan suoraan näitä velvoitteita. Tämä tekee läpinäkyvästi ja valmiiksi vastuullisesti toimivista pienemminkin kokoluokan yrityksistä entistä houkuttelevampia liiketoimintakumppaneita.⁷⁹

On selvää, että pk-yrityksissä yhtiön hallinto ei ole samalla tasolla kuin listayhtiöissä. Keskuskauppakamari on julkaissut päivitetyn kannanoton eli Asialuettelon listaamattomien yhtiöiden hallinnoinnin kehittämiseksi, jonka mukaan pienempien yhtiöiden olisi tarpeettoman raskasta noudattaa Arvopaperimarkkinayhdistyksen Hallinnointikoodia.⁸⁰ Asialuettelo on laadittu ensisijaisesti osakeyhtiömuodollisia yhtiöitä varten, mutta se ohjaa periaatteiden käyttämistä myös muihin yrityksiin. Tästä voisi päätellä myös osuuskuntien voivan tätä käyttää. Kriittisesti ajateltuna Asialuettelo ei kuitenkaan sisällä tietoa kestävyydestä, mikä olisi ollut toivottavaa.

Suomen Yrittäjien lausunnon mukaan: ”Komission yleinen tavoite kestävyysnäkökulmien edistämisestä rahoitusmarkkinoilla on perusteltu, ja he yhtyvät perusmuistiossa esitettyyn näkemykseen, jonka mukaan yhtiöiden hallinnon sääntelyn päätavoitteena tulee olla yhtiön ja sen sidosryhmien välisten oikeussuhteiden, velvollisuuksien ja vastuiden järjestäminen tehokkaalla, ennakoitavalla ja oikeudenmukaisella tavalla. Lisäksi yhtiöiden hallintoa koskevan sääntelyn tehtävänä tulee jatkossakin olla tehokkaan ja likvidin rahoitusmarkkinan toiminnan varmistaminen. Pk-yritysten toimintaedellytysten turvaaminen ja kohtuuttoman hallinnollisen taakan välttäminen on tärkeää yritys vastuuta koskevassa sääntelyssä. Vastuun laajentaminen yrityksen toimitusketjuihin eli

⁷⁹ KPMG:n koko julkaisu, 2022 <https://home.kpmg/fi/fi/home/Pinnalla/2022/03/yritysvastuun-muuttuva-pelikentta-nostaako-yritysvastuusaantely-vastuulliset-pk-yritykset-valokeilaan.html> vierailtu 11.4.2022

⁸⁰ Keskuskauppakamari, 2016, s. 2

yrityksestä erillisiin itsenäisiin oikeushenkilöihin on hyvin haastavaa ja vaatisi merkittäviä valvontaan tarvittavia resursseja, joita pk-yrityksillä ei ole. Heikon neuvotteluasemansa vuoksi pk-yritysten mahdollisuudet käyttää vaikutusvaltaansa alihankintaketjuissa ovat myös hyvin rajalliset.”⁸¹

Yhtiön johdon palkitsemiseen sekä riittävän kestävyysosaamisen huomioimisen hallituksen kokoonpanossa on tärkeää, että yhtiöiden kannustaminen kestävyyskysymysten arvioinnin tuomiseen osaksi yhtiöiden johdon palkitsemisjärjestelmiä sekä johdon kestävyysosaamisen monimuotoisuuden huomioimiseen ovat yleisesti kannatettavia tavoitteita. Kuitenkin on selvää, että mahdollisen jatkovalmistelun asiaa koskevien kysymysten osalta tulee perustua huolelliseen, laajaan ja perusteelliseen vaikutusten arviointiin. Lisäksi asiassa tulee huomioida pk-yritysten, erityisesti mikro- sekä pienyritysten rajoitetummat resurssit ja tarpeen mukaan rajata nämä yritysryhmät kokonaan sääntelyn ulkopuolelle.⁸²

5.5 Hallinnointi johdon velvollisuutena

Yrityksen johto tekee liiketoimintapäätökset ja osakeyhtiölaki asettaa liiketoimintapäätöksen oikeudellisen raamin tai kehikon. Jotta yrityksen johto voisi tehdä liiketoimintapäätöksiä, sen tulisi päätellä, mikä on yhtiön toiminnan tarkoitus ja miksi ja kenen intressissä yhtiö harjoittaa liiketoimintaansa ja miten toimimalla liiketoimintaa voisi harjoittaa.⁸³ kun tämä on yhtiön johdolle selvää, no voidaan vasta ajatella, miten yhtiön tekemiä liiketoiminta päätöksiä tulisi oikeudellisesti arvioida. Hyvä hallinto ja huolellinen hallinto edellyttävät siis sitä, että yhtiöllä on selkeä strategia ja

⁸¹ Suomen Yrittäjät ry, koko lausunto 2020 <https://www.yrittajat.fi/lausunnot/lausunto-valtioneuvoston-e-selvityksesta-komission-yritysten-kestavaa-hallinnointia-sustainable-corporate-governance-ja-asianmukaiseen-huolellisuuteen-perustuvaa-yritysvastuuta/> vierailtu 10.2.2022

⁸² Suomen Yrittäjät ry, koko lausunto 2020 <https://www.yrittajat.fi/lausunnot/lausunto-valtioneuvoston-e-selvityksesta-komission-yritysten-kestavaa-hallinnointia-sustainable-corporate-governance-ja-asianmukaiseen-huolellisuuteen-perustuvaa-yritysvastuuta/> vierailtu 10.2.2022

⁸³ Villa, 2020, s. 161-162

liiketoimintasuunnitelma. Vain silloin voidaan arvioida liiketoimintapäätösten oikeudellista näkökulmaa, kuten vastuullisuusasioiden toteutumista. Onkin siis selvää, että ilman hyvin järjestettyä hallintoa yhtiö ei voi toteuttaa ESG:n asettamia tavoitteita.

Huolellisuus ja sen arviointi on aina hetkeen ja aikaan sidoksissa, sillä yhtiön on pystyttävä tunnistamaan ympärillä tapahtuvat muutokset ja liikkeet, jotta ne voidaan ottaa huomioon liiketoimintapäätöksissä.⁸⁴ Tämä edellyttää siis yhtiön johdolta tietynlaista valveutunutta ja ymmärrystä oman liiketoiminnan ulkopuolella tapahtuvista asioista. Huolellisuuteen kuuluu yhtiön edun mukaan toimiminen, sillä se ilmenee suorastaan käytännössä jokaiseen yhtiöön tekemään liiketoimintapäätökseen. Johdon huolellinen toiminta sekä yhtiön edun mukainen toiminta oikeudellisessa kehyksessä hahmotetaan osakkeenomistaja keskeisyyden ja sekä yhtiö toiminnan tarkoituksen rinnalle. Osana osakeyhtiön toiminnan tarkoitusta on pohdittu sitä, onko todella voiton tuottaminen osakkeenomistajille sen tarkoitus vai voisiko se olla myöskin sitä, että osakeyhtiöt voisivat olla velvollisia toimimaan jonkin muunkin etujen mukaisesti.⁸⁵ Tämä johtaa osakeyhtiöiden yhteiskuntavastuuseen ja olisi mielenkiintoista nähdä, minkälainen vaikutus johdolla on yhteiskuntavastuun toteutumiseen.

On kuitenkin mainittava se, että osakeyhtiön voiton tuottamisen tarkoituksen ja yhtiön edun mukaisuuden niputtaminen yhteen vaikeuttaa yhtiön ja osakkeenomistajien suhdetta päämiesagenttiteorian näkökulmasta.⁸⁶ Siinä yrityksen johto toimii osakkeenomistajan agenttina ja osakkeenomistajat päämiehenä, joka näkee yhtiön kohtaamispaikkana eri eturyhmille.⁸⁷ Eräiden näkökulmien mukaan yritysvastuu ei tämän päämiesagenttiteorian mukaan olisi osakkeenomistajien intresseissä, koska siihen sitoutuminen pienentää yrityksen arvoa.⁸⁸ Toisaalta corporate governancen näkökulmasta hyvin hallitut yritykset ovat vastuullisia, jolloin yritysvastuuseen investoivat yritykset houkuttelevat potentiaalisia sijoittajia, mikä taas on osakkeenomistajan näkökulmasta toivottavaa.

⁸⁴ Villa, 2020, s. 162

⁸⁵ Villa, 2020, s. 167. kts. HE 109/2005 vp, s. 38-39 k

⁸⁶ Villa, 2020, s. 168

⁸⁷ Mähönen, Villa, 2015, s. 341

⁸⁸ Ojala, 2018, s. 20

6. Yritysvastuu

Yritysvastuun tarve on suurempi kuin koskaan aiemmin. Sekä Suomessa että Euroopan unionissa keskustelu on vilkasta, jota omalta osaltaan koronapandemia on entisestään korostanut. Ilmastonmuutos, kestävä kehitys ja ihmisoikeudet ovat teemoja, joiden ratkaisemisessa myös yritysten rooli kasvaa tulevaisuudessa. Koska yritysvastuun kenttä on oikeudellistumassa, on noussut tarve tuoda yritysvastuun ja sääntelyn rajapinnassa työskentelevät tahot yhteen ja fasilitoida keskustelua yritysvastuusta ja sen oikeudellisesta luonteesta.

Yritysvastuu ei kuitenkaan tarkoita oikeudellista vastuuta, vaan pikemminkin yhteiskunnallista vastuuta. Siihen kuuluu yrityksen toimintaympäristössä ja vaikutuspiirissä toimivia sidosryhmiä.⁸⁹ Suomessa on jo tovin valmisteltu kansallista yritysvastuulakia, jonka arviomuistiossa tarkastellaan suunnitteilla olevan yritysvastuulain mukaista yrityksiä koskevaa asianmukaisen huolellisuuden velvoitetta yritysten toiminnassa.⁹⁰ Valmistelu on kuitenkin aiheuttanut erimielisyyksiä ja se on edelleen eduskunnan sivujen mukaan käsittelyssä.⁹¹

Euroopan komissio on määritellyt yritysvastuun seuraavasti: Yhteiskuntavastuu on yritysten vastuuta omista yhteiskunnallisista vaikutuksistaan. Sovellettavan lainsäädännön ja työmarkkinaosapuolten välistä työehtosopimusten kunnioitus on tämän vastuun täyttymisen ennakoedellytys.⁹² On mielenkiintoista huomata se, että EU alleviivaa työehtosopimusten noudattamista tässäkin tilanteessa oletusarvoisena.

Yritysten on aika huomata vastuullisuuden tärkeys, sillä ilman sitä yritys ei välttämättä pääse pitkälle tulevaisuudessa. Esimerkiksi teollisista yrityksistä Kone Oyj on listattu useita kertoja maailman vastuullisimpien yritysten sekä parhaimpien työnantajien joukkoon. Se on esimerkiksi ollut useana

⁸⁹ Vanhala, Ristaniemi, 2022, s. 24

⁹⁰ Työ- ja elinkeinoministeriö 2022:24, s.13

⁹¹ Kts. Eduskunnan sivut https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/KasittelytiedotValtiopaivaasia/Sivut/E_150+2020.aspx

⁹² Euroopan komissio: Yritysten yhteiskuntavastuuta koskeva uudistettu EU:n strategia vuosiksi 2011-2014. KOM (2011)681, s. 27-32

vuonna mukana CDP:n arvostetulla A-listalla ympäristövastuusta.⁹³ Vastuullisuudella on merkitystä asiakkaiden ja jo sijoittajienkin joukossa, sillä vastuullisuuden perusteella voidaan jo tehdä suuria investointipäätöksiä. Tähän kuuluu myös työntekijäkokulman tärkeys, sillä työnantajan on pystyttävä todistamaan vastuullisuutensa myös työntekijöillensä, jotka viime kädessä päättävät, pysyvätkö he työsuhhteessa vai eivät.

Yritysten tulisi asettaa kestävään kehitykseen ja yritys vastuun hallintaan liittyviä tavoitteita. Kun nämä tavoitteet on saavutettu, tulisi niiden toimenpiteistä ja niiden tuloksista pystyä raportoimaan. Vastuullisuuden seurantaan ja raportointiin tarvitaan globaalit pelisäännöt, joiden tulisi olla samankaltaisille yrityksille samanlaisia ja erilaisille yrityksille erilaisia. Tähän teemaan liittyy myös yritysten riskienhallinta, mikä on kasvava osa yritysten hallintoa. Yritysten on tärkeää tunnistaa liiketoimintansa yritys vastuuriskit sekä omassa toiminnassaan että arvoketjussaan ja liittää ne osaksi riskienhallintaansa. Lisäksi on huomionarvoista se, että yrityksillä on mahdollisuus saada vastuullisuudesta myös kilpailuetua tunnistamalla ja hyödyntämällä siihen liittyvät liiketoimintamahdollisuudet.

Euroopan unionin taksonomian painoarvoa osana yrityksen strategista vastuullisuustyötä kasvaa siirtäessä vähähiiliseen talouteen. Yrityksen vastuullisuus luo tietyn standardin innovatiivisen työn kehitykseen sekä ympäristölle sen kestävyuden raportointiin. Vihreä rahoitus yleistyy ja sopimusmallit kehittyvät. Yrityskaupoissa vastuullisuuskysymykset nousevat esiin due diligence -työssä ja vaikuttavat kauppahintaan, ja energiasektorin sopimusrakenteissa riittää kehittämistä. Julkiset hankinnat tulisi toteuttaa kestävästi. Kilpailijoiden yhteistyö päästöjen vähentämiseksi edellyttää kilpailuoikeudellista arviota. Tiedolla johtamisen tulisi perustua tiedon vastuulliseen käyttöön, eikä tietosuojasetuksen osaaminen riitä. Korruption torjunta edellyttää toimivia compliance -käytäntöjä ja ilmoituskanavia. On vaikeaa löytää oikeudenalaa, johon ei liittyisi vastuullisuusnäkökulmia.⁹⁴

⁹³ CDP listaus <https://www.cdp.net/en/companies/companies-scores>

⁹⁴ Castren & Snellman kirjoitus, 2020, <https://www.globalcompact.fi/blogikirjoitukset/castr%C3%A9n--snellman-mita-vastuullisuus-tarkoittaa-liikejuristille> vierailtu 4.5.2022

Yritysten yhteiskuntavastuusta on muodostunut yrityspuheessa lähes sosiaalinen normi, jonka merkityssisältö on kuitenkin hämärä ja pitkälti tyhjä. Tästä syystä ”yritysvastuu” (*corporate responsibility*) ja ennen kaikkea kestävä yritystoiminta on syrjäyttänyt sen. Epämääräisyyden ongelma ei ole kuitenkaan poistunut: sekä yritysten yhteiskuntavastuun että kestävän yritystoiminnan ongelma on, että ne lähinnä tyytyvät edelleen korostamaan yrityksen todellisten tai kuviteltujen ”sidosryhmien” tarpeita, käyttäen yleensä erilaisia ympäristöllisen, taloudellisen ja yhteiskunnallisen vastuun ”kolmoishyödyn” (*triple bottom line*) ja ”kestävän liiketoimintamallin” (*sustainable business model*) käsitteitä.

6.1 Yritysvastuuoikeus

Yritysvastuuoikeus ei ole selkeä ja yksiselitteinen oikeudenala, vaan se jakautuu moneen eri ilmiöön ja oppeihin. Tämä kuvaa nykyaikaisia oikeudenaloja, sillä yhä useampi asia yhteiskunnassamme oikeudellistuu, jolloin ne laitetaan oikeudelliseen kehikkoon. Väistämättä uuden asian tai ilmiön oikeudellistuminen saa silloin yhteiskunnasta vaikutteita, mitkä eivät ole puhtaita juridisia sisällöltään. Yritysvastuun oikeudellistuminen onkin Juha Karhun mukaan 2000-luvun keskeisimpiä juridisia haasteita Suomessa.⁹⁵ Yritysvastuuoikeutta voidaan pitää yhteiskunnallisena ilmiönä, jolla on oikeudellisia piirteitä ja ominaisuuksia, mitkä jäsentävät ilmiöön kohdistuvat oikeudelliset piirteet ikään kuin saman katon alle.⁹⁶ Se kuuluu osaksi yritysjuridiikkaan eli yrityksen liiketoiminnan päätöksenteon ohjaamista oikeudellisin keinoin ja se vaikuttaa yrityksen toimintaan ja sen käyttäytymiseen.⁹⁷

Yritysvastuun, yritystoiminnan eettisyyden, vaatimustenmukaisuuden ja kestävyiden nousevat trendit yhteiskunnassa ovat herättäneet oikeuden mielenkiinnon muodostaen näitä ilmiöitä huomioiden oman oikeudenalan. Tämä kertoo siitä, että vastuullisuus toiminnastamme maapallolla laajentuu yhteiskunnan peruspilareihin yhä syvemmin.

⁹⁵ Karhu, 2019, s. 428

⁹⁶ Vanhala, Ristaniemi, 2022, s. 38

⁹⁷ Vanhala, Ristaniemi, 2022, s. 38

6.2 Johdon vastuu

Yritysvastuu kietoutuu johdon vastuun ympärille, sillä usein yritysvastuun toteutuminen riippuu yhtiön johdon toiminnasta. Osakeyhtiön hallinnoimisessa on kyettävä rajaamaan hallituksen yleiset ja erityisen tehtävät. Yleistoimivaltaan voidaan katsoa kuuluvan yhtiön toiminnan keskeisten kysymysten kuten riskienhallinnan kuuluvan. Tämän lisäksi hallituksen on kyettävä varmistamaan, että yhtiön liiketoimintaan kuuluvat asiat ovat asianmukaisesti hoidossa organisaation tasolla.⁹⁸ Hallitusten jäsenten tulee toimia huolellisesti huolellisuusvelvoitteen mukaisesti (OYL 1:8 §). Heiltä ei kuitenkaan edellytetä omistavan tietoa yhtiötä koskevista vähäisistä asioista tai puuttuvan jokaiseen yksityiskohtaan yhtiön toiminnassa, sillä ne kuuluvat yhtiön alemman organisaation vastuulle.⁹⁹ Samoin osuuskuntalain mukaisesti osuuskunnan johdon on huolellisesti toimien edistettävä osuuskunnan etua (OKL 1:8 §).

Hallituksen valvontavelvollisuuteen kuuluu, että yhtiön kirjanpito ja varainhoidon valvonta on asianmukaisesti järjestetty. Tähän kuuluu lisäksi se, että yhtiön sisäiset mekanismit ja käytänteet koskien yhtiön varojen käyttämistä tai liiketapahtumien tekemistä ovat ohjeistettu ja valvottu niin, että rahoitusriskit sekä varojen käyttäminen ovat toimivien valvontamekanismien piirissä.¹⁰⁰ Yhtiön hallituksella on siis tietynlainen valvonta- ja raportointivelvoite koskien yhtiön taloudellista asemaa.

Hallituksen valvontavastuuta kuvataan osakeyhtiölain esitöissä seuraavalla tavalla: ”Oikeuskirjallisuudessa on kiinnitetty erityistä huomiota hallituksen niin sanottuun valvontavastuuseen, eli velvollisuuteen jatkuvasti seurata ja arvioida yhtiön ja konsernin taloudellista asemaa sekä huolehtia tätä arviointia koskevan raportoinnin järjestämisestä. Tähän liittyy myös hallituksen vastuu kirjanpidon ja varainhoidon valvonnan asianmukaisesta järjestämisestä. Valvontavelvollisuuden toteuttaminen saattaa esimerkiksi suuressa yhtiössä edellyttää erityisen sisäisen tarkastuksen järjestämistä.”¹⁰¹

Hallituksen valvontavastuuseen liittyy myös raportointivelvoite. Analogisesti voidaan tulkita, että tähän raportointivelvoitteeseen voisi myös tulevaisuudessa kuulua yhteiskuntavastuuseen liittyvät

⁹⁸ Villa, 2020, s. 51

⁹⁹ Villa, 2020, s. 52

¹⁰⁰ Villa, 2020, s. 52

¹⁰¹ HE 109/2005 vp, s. 88

raportointivelvoitteet, vaikka ne eivät välttämättä kuuluisikaan taloudellisen raportoinnin piiriin. Näin ollen on selkeää, että yhtiön johdolla, erityisesti hallituksella ja sen toiminnan sääntöjen kirjoittamisella tulee olla suurta painoarvoa yritysvastuun toteutumiseksi.

Vastuullisuus on nykyään enemmänkin johdon ja hallitusten agendoissa noussut johtamiskysymys. Direktiiviehdotus yrityslainsäädännön säätämiseen tuo kiinnostavan lisäelementin johdon huolellisuusvelvoitteeseen: johdon on huomioitava päätöksensä lyhyen, keskipitkän ja pitkän aikavälin seuraukset kestävästä kehityksestä kannalta. Jos johdon jäsenet eivät näin tee, ehdotuksen mukaan heihin sovellettaisiin niitä seuraamuksia, jotka kansallisessa lainsäädännössä määrätään johdon huolellisuusvelvoitteen rikkomisesta. Esimerkiksi yhtiön hallituksen tulisi siis periaatteessa osata arvioida yrityksen toimintaa ympäristön ja ihmisoikeuksien näkökulmasta. Lisäksi yritysten on tehtävä suunnitelma, jolla yrityksen strategia ja liiketoimintamalli sovitetaan Pariisin ilmastopöytäkirjan vaatimuksiin ja 1,5 asteen lämpenemistavoitteeseen.

6.2.1 Johdon huolellisuus

Johdon huolellisuusvelvoite juurtaa osakeyhtiölain 1:8 §:stä. Johdon tulee siis toimia huolellisesti ja samalla aktiivisesti toimien yhtiön edun mukaisesti. Jollei yhtiön johto ota hoidettavakseen tiettyä tarpeellista toimia, on sekin huolellisuusvelvoitteen vastaista toimintaa. Vaikka liiketoimintaa ei pysty ennustamaan, on johdon tekemät päätökset punnittavissa myös päätöksen lopputuleman kannalta. Pääsääntöisesti johdon tulee pohjustaa liiketoimintapäätökset nojautuen hyvään liiketoimintapaan, ottaen kuitenkin liiketoimintaan kuuluvia riskejä.

Usein moni päätös on kuin onkin tehty huolellisuusvelvoitetta noudattaen, on sen dokumentointi jätetty tekemättä. Silloin on vaikea osoittaa ristiriitatilanteessa huolellisuusvelvoitteen käyttäminen. Huolellisuusvelvoitteen rikkominen saattaa johtaa myös vahingonkorvausvelvollisuuteen, jos johdon jäsen on tehtävässään huolellisuusvelvoitteen vastaisesti tahallaan tai huolimattomuudesta aiheuttanut yhtiölle vahinkoa. Olisikin tärkeää, että päätöksenteon jälkeen riittävä perustelu ja argumentointi, mitkä johtivat päätökseen, dokumentoitaisiin asianmukaisesti. Tämä helpottaisi johdon huolellisuusvelvoitteen todentamista ja sitä kautta johdon vastuun yleisempää tunnustamista.

Johdon vastuullisuus koskee sekä hallitusta että johdon muita jäseniä kuten johtoryhmää. Hallitus on yhtiön ainoa pakollinen toimielin, jonka päätehtävä on asettaa yhtiölle päämäärät ja tavoitteet.

Hallituksen toimivalta on suuri ja sillä on paljon tehtäviä. Hallituksen jäsen toimii luottamustoimessa, missä henkilön on osakeyhtiölain mukaisesti huolellisesti toimien edistettävä yhtiön etua. Johdon huolellisuusvelvoite ei siis koske vain kollektiivisesti johdon toimielimiä, vaan se koskee myös yksittäistä yksityishenkilöä roolin takana.

6.2.2 Johdon palkitseminen

Mandatumin tekemän selvityksen mukaan johdon palkitsemiseen liittyy suureksi osaksi vastuullisuus, sillä vajaa puolet suurista pörssiyrityksistä (47 %) on ottanut erilaiset vastuullisuusmittarit osaksi yritysten johdon palkitsemisen tavoittelemista.¹⁰² Yrityksen johdon palkitsemista koskevat raportit ovat tehokkaita, sillä ne paljastavat todellisen palkitsemisjärjestelmän luonteen. Tämän kaltaiset palkitsemisjärjestelmät tulevat saamaan paljon enemmän huomiota tulevaisuudessa.

Yritysten asiakkaat ja sijoittajat ovat yhä enemmän kiinnostuneita johdon vastuullisuudesta. Vaikka ilmastonmuutos on ollut kaikkien mielessä jo pitkään, on kestänyt näin kauan, että konkreettiset muutokset on alettu huomata ja niiden eteen on alettu tehdä töitä. Tuntuu siltä, kuin yksityiset yritykset saisivat ratkottua vastuullisuusongelmia paljon nopeammin kuin julkiset yhteisöt. Toki tähän auttaa se, että suomalaisissa yrityksissä on suhteellisen tiukan työturvallisuuden sääntelyn takia jo pitkään huolehdittu etenkin työturvallisuuteen liittyvistä vaadituista asioista.

Valtioneuvoston mukaan lähes kaikilla eli 90 % valtionyhtiöistä on palkitsemisohjelmissa mukana yritysvastuuseen liittyviä tavoitteita. Valtioneuvoston kanslian tekemän tutkimuksen mukaan yritysvastuu kannustimet muodostavat noin neljänneksen yritysten kokonaispalkitsemista.¹⁰³ Silloin tavoitellaan päästöjen pienentämistä ja henkilöstön tyytyväisyyttä. Lisäksi selvityksen mukaan niillä vastaajilla, joilla ei vielä ollut palkitsemisjärjestelmää vastuullisuudesta ei joko ollut palkitsemisjärjestelmä tai että vastuullisuus mittarit ovat vielä kesken. Yhtiöitä, joissa valtio on

¹⁰² Mandatumin kirjoitus, 2021 <https://www.mandatumlife.fi/life-magazine/2021/terveystalon-vastuullisuusmittareiden-joukossa-on--digitaalinen-jalanjalki/> vierailtu 11.6.2022

¹⁰³ Valtioneuvoston julkaisu, 2022 <https://valtioneuvosto.fi/-/10616/lahes-kaikki-valtionyhtiot-palkitsevat-johtoa-ja-henkilostoa-vastuullisuudesta> vierailtu 15.6.2022

valtava omistaja, edellytetään yritys vastuun vahvaa integroimista liiketoimintaan ja strategiaan sillä valtio odottaa, että yhtiöt ovat vastuullisuuden edelläkävijöitä.

Tutkimuksen mukaan yksi tehokkaimmista ja vaikuttavimmista keinoista tuoda vastuullisuus osaksi yhtiön liiketoimintaa on se, että johdon ja henkilöstön palkitsemiseen tuodaan vastuullisuuteen liittyviä tavoitteita. Näin ollen voidaan todeta, että henkilöstön hyvinvointi on yksi tärkein ja ehkä jopa varmin tie kohti vastuullisuutta.

Lisäksi täytyy muistaa vastuullisuuskannustimet, jotka liittyvät hiilijalanjäljen tai päästöjen pienentämiseen. Yritys vastuun integroiminen vaatii yhtiöltä tietynlaista strategiaa sekä missä on oleellista yhtiön johdon osaaminen näillä osa alueilla. Yhtiön johdolle onkin tärkeää osata näyttää ne vastuullisuus teemat mitkä ovat yhtiön liiketoiminnalla olennaisia ja miten niihin asetetaan kunnianhimoiset pitkän aikavälin tavoitteet.

6.3 Euroopan komission ehdotus yritys vastuudirektiiviksi

Euroopan komissio julkaisi ehdotuksen Euroopan unionin yritys vastuudirektiiviksi 23 helmikuuta 2022. EU tason yritys vastuun sääntelyn tavoitteena on edistää ihmisoikeuksien kunnioittamista ja hiilineutraalin talouden kohti menemistä. Tutkijoille kannalta tärkein tavoite yritys vastuusääntelylle on kuitenkin yhdenmukaisten vaatimusten luominen unionissa toimiville yhteisöille.

CSRD:n tärkeimmät muutokset ovat: soveltamisalan laajentaminen kaikkiin suuriin yrityksiin ja listattuihin yrityksiin, kestävyystietojen pakollinen varmennus, yritysten on raportoitava yksityiskohtaisemmin määriteltyjen tietovaatimusten ja kestävyysstandardien mukaisesti, tiedot on julkaistava toimintakertomuksessa ja myös digitaalisessa luettavassa muodossa sekä kestävyysraportoinnin sisältävät toimintakertomukset on toimitettava kansalliseen tiedotevarastoon. CSRD ja sen mukainen kestävyysraportoinnin standardi on myös osa EU:n kestävän rahoituksen ohjelmaa. Direktiivillä annetaan mandaatti eurooppalaisten kestävyysstandardien laatimiselle ja hyväksynnälle. Yritysten kannalta vaikutus näkyy rahoituksen saatavuudessa ja hinnassa. Yritysten on annettava tietoja strategiasta, tavoitteista, hallituksen ja johdon roolista, yritykseen ja sen arvoketjuun liittyvistä pääasiallisista haitallisista vaikutuksista. Lisäksi yritysten tulee standardin

mukaan raportoida ennakoivat ja takautuvat tiedot. Raportin tulee olla linjassa SFDR:n ja taksonomia-asetuksen kanssa.

CSRD tulee eroamaan muista kansainvälisistä kestävyysstandardeista esimerkiksi sillä, että sen nojalla annetaan standardeja perustuen sääntelyyn, vaikka kaikki muut kansainväliset standardit ovat toistaiseksi vapaaehtoisia. Direktiivi sisältää kaksinkertaisen olennaisuuden, mikä tarkoittaa sitä, että sen tehtävänä on huomioida yhtiöiden vaikutukset ympäristöön ja yhteiskuntaan niin, että dynaaminen olennaisuustekijät eli ESG-tekijät ovat myös mukana. On tärkeää, että ESG-tekijöiden integroiminen pysyvät mukana koko muutoksen ajan ja, että se huomioi taloudellisen olennaisuuden ja miten taloudellisesti olennaiset ESG-tekijät liittyvät talouden raportointiin.

Tietojen varmennus tulee olemaan pakollista nykyisen vapaaehtoisen varmennuksen sijaan. Lähtökohtaisesti yrityksen tilintarkastaja toimii jatkossa tiedon varmentajana. Lisäksi raportoidut tiedot tulee julkaista integroituna yrityksen toimintakertomukseen digitaalisessa, konekielisesti luettavassa muodossa ja ne toimitetaan keskitettyyn eurooppalaiseen tiedotevarastoon. Ne yritykset, jotka pystyvät vastaamaan kestävyysvaateisiin voittavat pitkässä juoksussa, sillä silloin yritykset voivat hyötyä hiilineutraaliin yhteiskuntaan siirtymisestä, ne saavat kilpailua tuo kestävydestä ja siten ollen kasvattavat markkina-asemaansa.

Tämä yritysvastuu lainsäädäntöehdotus on ensimmäinen ehdotus Euroopan unionin tasolla aiheessa. EU kokee, että vapaaehtoisella yritysvastuutoimilla ei ole saavutettu tarpeeksi myönteistä kehitystä laajassa mittakaavassa, jolloin yritysvastuu direktiivi on tullut äärimmäisen tarpeelliseksi. Komission ehdotuksen mukaan yritykselle tulisi säätää asianmukainen huolellisuusvelvoite, jolla tarkoitetaan sitä, että yrityksellä tulisi olla selkeät prosessit oman tytäryhtiöiden ja vakiintuneiden liikekumppanien toiminnasta aiheutuvien haitallisten ihmisoikeus ja ympäristövaikutusten tunnistamiseen ehkäisemiseen lievittämiseen ja korjaamiseen sekä toteutettujen toimenpiteiden seurantaan.

Direktiivi sääntelee myös sitä millaisia seuraamuksia yritykselle yritysvastuulainsäädännön rikkomisesta aiheutuisi yrityksille. Työ ja elinkeinoministeriön mukaan Suomessa on tehty ennakkovalmisteluja mahdollisen kansallisen yritysvastuulainsäädännön valmisteluun

hallitusohjelman pohjalta.¹⁰⁴ On valmisteltu asianmukaisen huolellisuuden velvoitetta koskevaa arviomuistiota.¹⁰⁵ On selvää, että kansallinen valmistelu ja EU tason yritys vastuulainsäädäntöön vaikuttaminen tukevat toisiaan sisällöllisesti. Direktiiviehdotus on laaja ja koen ongelmaksi sen tulkinnanvaraisuuden eli sen mitä kaikkea yrityksiltä itseasiassa edellytetään. Ehdotukseen on nähty paljon vaivaa ja se on kunnianhimoinen, sillä ehdotuksessa on tuotu esille mahdolliset sanktiot sekä niitä valvovat viranomaiset. Ehdotus ehdottomasti vahvistaa ja alleviivaa yritys johdon painetta vastuullisuus asioiden ymmärtämiseen omaksumiseen ja sisällyttämiseen yhtiön päätöksenteossa tämän takia hallituksen ja yrityksen johdon vastuu on kestävyys näkökulmassa elinarvo kestävyiden toteutumiseksi yrityksissä.

Direktiiviehdotus avaa yhteistyömahdollisuuksia kestävä kehityksen nimissä. Kansallisille valvontaviranomaisille perustetaan ehdotuksessa yhteistyöverkosto, jonka tavoitteena on vaihtaa tietoja ja yhdenmukaistaa käytäntöjä. Ehdotus kannustaa myös yrityksiä tiedonvaihtoon: se varaisi yrityksille oikeuden vaihtaa tietoja huolellisuusvelvoitteensa täyttämiseksi ja tehdä yhteistyötä haittavaikutusten poistamiseksi kilpailulainsäädännön rajoissa. Direktiiviehdotus etenee seuraavaksi Euroopan parlamentin ja neuvoston käsittelyyn. Ehdotuksen hyväksymisen jälkeen jäsenmaiden pitää saattaa direktiivi osaksi kansallista lainsäädäntöään kahdessa vuodessa.

6.4 Kansallinen yritys vastuulaki

Vaikka Suomessa onkin kehitteillä yritys vastuulaki, on se tämänhetkisen maailmantilanteen takia jäänyt pienemmälle huomiolle. Useassa ETA-maassa lainsäädäntökehitys on vienyt huolellisuusvelvoitetta koskevia säännöksiä lakiin, mitkä Suomessa ovat jääneet ajatuksen tasolle Euroopan unionin sustainable corporate governance -ohjelman myötä. Lisäksi eri puolueiden väliset näkemuserot kansallisesta yritys vastuulaista ovat saaneet lakia koskevan valmistelun takkuamaan.

ESG-sektori kehittyy koko ajan, sillä sidosryhmät ja sääntelijöiden ja valvojien odotukset nousevat. Ilmastonmuutos ei ole enää vain kansainvälisten organisaatioiden tai valtioiden ajama asia, se vaatii proaktiivista kehitystä jokaisen yrityksen kannalta. On tärkeää huomioida se, että se tieto ja datamäärä, mikä tullaan keräämään, pelaa valtavaa roolia ESG:n toteutumisessa. On tärkeää, että se

¹⁰⁴ Työ- ja elinkeinoministeriö, 2022:24, s. 12

¹⁰⁵ Työ- ja elinkeinoministeriö, 2022:24, s. 16

tieto ja data tullaan keräämään johdonmukaisesti helposti ymmärrettäväksi ja omaksuttavaksi, sillä ESG:n sosiaalinen puoli on kasvamassa kovaa ympäristön ja hallintotavan rinnalla. Tämän arvoketjuista löytyy nykypäivänäkin isoja ongelmia vastuullisuuteen liittyen. Sääntely on vihdoin seuraamassa sitä. Euroopan jäsenvaltiot ovat alkaneet valmistelevaan kansallista yritys vastuulakia samaan aikaan kuin komissio yritys vastuudirektiivin käsittely on viivästynyt. Minkälainen olisi suomalainen yritys vastuulaki?

Työ- ja elinkeinoministeriö vastaa kansallisen yritys vastuulain valmistelusta Suomessa. Komission esitykseen muodostetaan kanta kuten normaalin EU-valmistelumenettelyn mukaisesti. Ehdotuksen valmistelussa on tärkeää kuulla eri sidosryhmien näkemyksiä komission ehdotuksesta. Työ- ja elinkeinoministeriö on valmistanut asianmukaista huolellisuuden velvoitetta koskevan arvomuistion, jossa arvioidaan eri näkökulmia kansalliseen yritys vastuusääntelyyn.¹⁰⁶ Kansallisen yritys vastuulain tulee ilman muuta olla selkeää, sillä se ohjaa yritysten toimintaa hyvin operatiivisella tasolla. Kansallisen lainsäädännön tulisi erikseen rajata, minkälainen toiminta on hyväksyttävää. Jollei säännöt ole riittävän selviä, on niitä vaikea noudattaa, jolloin voi syntyä monia eri tulkintoja lain noudattamisesta. Tämä johtaa entistä sekavampaan tilaan, jolloin säännöt olisivat olemassa, mutta kukaan ei tiedä miten niitä tulisi noudattaa.

Onkin ensiarvoisen tärkeää, että kansallinen yritys vastuulaki muodostetaan harkintaa käyttäen. Yritys vastuulain seurauksena yritykset veloitettaisiin valvomaan ihmisoikeuksien toteutumista toiminnoissaan. Vaikka yritys vastuulain soveltamisalaan ei kaikkia yrityksiä voisi heti tunnistaa, voi sillä olla maailmassa merkittävä dominoefekti. Kun useat jäsenmaat alkavat säätää omia yritys vastuulakejaan, koko yritysten toiminnan kehikko muuttuu Euroopassa. Yritysten pitää muuttua, jos ne haluavat käydä kauppaa Euroopan unionissa.

¹⁰⁶ TEM, 2022:24, s. 15

6.5 Yritysvastuu ja vaatimustenmukaisuus

Huomionarvoinen yritys vastuun liitännäisilmiö on *compliance*, vaatimustenmukaisuus. Vastuullinen yritystoiminta edellyttää, että noudatetaan proaktiivisesti ja tosiasiallisesti soveltuvaa lainsäädäntöä ja muita sitovia vaatimuksia.¹⁰⁷ Soveltuvan lainsäädännön tunnistaminen ja sen seuranta on alati kasvavan regulaation ansiosta entistä haastavampaa. Lainsäädäntö ja sitovat ohjeet voivat olla monimutkaisia ja niiden pääkohtien ymmärtäminen oman yrityksen kannalta vaatii paljon osaamista. Samalla on lainsäädännön rikkomisesta johtuvat sanktiot ovat koventuneet eikä niissä ole neuvotteluvaraa. Oikeudellisten haittojen lisäksi julkisista sanktioista ja compliancen epäonnistumisesta seuraa mainehaittoja. Compliancen avulla voidaan luoda ja noudattaa eri prosesseja lainsäädännön noudattamiseen, jonka jälkeen pystytään näyttämään tehdyt toimenpiteet asian suorittamiseksi.

Vaatimustenmukaisuus ja sen noudattaminen edellyttää yrityksiltä yhä enemmän, jolloin se on merkittävä osa yrityksen toimintaa. Töiden lisääntyminen tarkoittaa myös työllisyyden lisääntymistä ja osaavan henkilöstön löytämisen vaikeutumista. Yrityksille on olennaista varmistaa lainsäädännön noudattaminen, sillä se on edellytys yritys vastuun onnistumiselle. Yritysvastuun ja vaatimusten noudattamisen tulee toimia yhdessä, vaikka toisaalta ei vaatimustenmukaisesti toimiva yritys välttämättä toimi vastuullisesti eikä toisinpäin.

6.6 Yritysvastuun mittaaminen

Usein jonkin asian raportoimiseen tulisi olla mittareita tai muita raportoinnin pohjana käytettävää tietoa. Mandatumin tekemän selvityksen mukaan yritys vastuumittarit on otettu Terveystalossa osaksi johdon palkitsemista. Lyhyen aikavälin palkitsemisessa mittareina ovat asiakastytyvyisyys, henkilöstötytyvyisyys ja lähtöaktiivisuus sekä työvoiman määrän kasvu. Pitkän aikavälin palkitsemisessa mittareina ovat osakekurssi ja digitaalinen jalanjälki.¹⁰⁸

¹⁰⁷ Vanhala, Ristaniemi, 2022, s. 33

¹⁰⁸ Mandatumin kirjoitus, 2021 <https://www.mandatumlife.fi/life-magazine/2021/terveystalon-vastuullisuusmittareiden-joukossa-on--digitaalinen-jalanjalki/> vierailtu 11.6.2022

Minkälaisia yritysvastuumittareita voisi olla? Yritysvastuun mittarit voivat liittyä henkilöstön työterveyteen ja työturvallisuuteen työympäristöön sekä asiakastyytyväisyyteen tyytyväisyyteen ja henkilöstön sitoutumiseen yhtiössä. Lisäksi yritysvastuun mittarit voivat mitata johdon monimuotoisuutta ja johdon osallistamista yhtiön tavoitteiden saavuttamisessa. Yritysvastuumittareissa on ongelmallista se, kuinka niillä mitattavia asioita on objektiivisesti mahdollista. Tähän liittyy ESG:n mittarit ja niiden valinta sekä niiden sitouttaminen yrityksen strategiaan ja liiketoimintaan niin syväälle, että se on mukana jokaisessa päätöksessä ja jokaisessa toiminnassa. Tämä tekee siitä hyvin vaikeaa ja abstraktia jäsentää ja konkreettisuuden puuttuessa, monet yritykset kokevat yritysvastuu mittarit hyvin vaikeaksi käsittää, saati käytännöllistä. Mutta ilman hyviä ja tosiasiallisia mittareita, ei näitä asioita voidaan ikinä parantaa, jollei niiden lähtötaoa tiedetä. Mittaaminen on objektiivisesti ainoa varma ja tasapuolinen tapa edistää yhtiön liiketoimintaa kestävyiden näkökulmasta.

6.7 Kestävyys- ja vastuullisuusraportointi osana yritysvastuun toteutumista

Yritysten tulee raportoida niiden taloudellisista tiedoista, jonka lisäksi raportit kokoavat yrityksen reaaliaikaiset tiedot talouden tilasta. Lisäksi selkeiden raporttien merkitys on tärkeä, kun yritys on hankkimassa rahoitusta, tekee investointipäätöksiä tai on yhteyksissä sijoittajiensa kanssa. Taloudellisen raportoinnin lisäksi sen rinnalle on noussut kestävyys- ja vastuullisuusraportointi. Kirjanpitolain muutos vuonna 2016 edellyttää, että tiettyjen yhtiöiden tulisi raportoida niiden yhteiskuntavastuusta. Raportointivelvoite koskee suuria, yleisen edun kannalta merkittäviä yhtiöitä, eli listayhtiöitä, luottolaitoksia ja vakuutusyhtiöitä, joiden henkilömäärä ylittää tilikauden aikana keskimäärin 500 henkeä. Lisäksi yhtiön liikevaihdon tulee olla yli 40 miljoonaa euroa tai taseen 20 miljoonaa euroa. Vaikka raportointi on velvoite, ei se käytännössä aseta sen toteuttamiselle rajoja.

Kestävyysraportointi on noussut vastuullisuusraportoinnin rinnalle, kun vastuullisuuden merkitys ei pidä sisällään yhtä kokonaisvaltaista ideaa kuin kestävyys. Kestävyys ei koske vain suuria listayhtiöitä, vaan se on osa jokaisen pienenkin yrityksen tulevaisuutta. Kestävyysraportoinnin ideana on pitää sisällään ESG:een sisältyvät vaatimuksen ympäristö-, sosiaalisesta- ja hyvän hallintotavan vastuusta. Raportointi sisältää tiedon yrityksen kestävyysasuoriutumisesta ja sen liittymisestä yrityksen strategiaan ja tavoitteisiin.

Kestävyys- ja vastuullisuusraportoinnin sääntelypaketti koostuu kolmesta laajasta sääntelystä (taksonomia-asetus ("Taksonomia"), tiedonantoasetus (SFDR) sekä vastuullisuusraportointidirektiivi ("CSRD")) sekä niiden soveltamisasetuksista. Kestävyys- ja vastuullisuusraportoinnin sääntely täydentyy koko ajan kohti vuotta 2023. Taksonomia ja SFDR luovat luokittelujärjestelmän, jonka avulla tuotteiden kestävyttä voidaan tulevaisuudessa käyttää kriteerinä esimerkiksi lainanannossa. Kestävyys ja vastuullisuus raportointi edellyttävät johdon huolellisuusveloitteen kovenemisestä. Raportointivaatimukset tulee täyttää erittäin tarkasti, ja niistä johto on viime kädessä vastuullinen. Joidenkin arvioiden mukaan raportointi standardien vaatimusten nousu yrityskohtaisesti voisi jopa nelinkertaistua. Raportointi vaatimukset tulevat siis koskemaan yhä suurempaa osaa yrityksistä. Etenkin yrityksen sidosryhmien osalta raportointi tulee yrityksen johdolle haastavammaksi.

6.8 Viherpesu ja sinipesu

Termiä greenwashing käytti ensimmäisen kerran Jay Westerveld 1980-luvulla, ja se viittaa epärehellisiin käytäntöihin, joita yritykset ovat käyttäneet esittääkseen itsensä kestävämmiksi joko antamalla väärän kuvan tai antamalla harhaanjohtavaa tietoa tuotteen tai palvelun kestävydestä. Yleisesti viherpesulla tarkoitetaan sitä, että näennäisesti asioita saadaan näyttämään tiettyjen kriteerien, kuten vastuullisuuden mukaisilta, jolloin kuitenkin niiden vaikutus on kyseenalaista esimerkiksi ilmasto- ja ympäristömielessä.¹⁰⁹ Tuoreen kyselytutkimuksen (Kantar 2022) mukaan jopa 81 prosenttia kuluttajista pitää vaikeana arvioida tuotteen tai palvelun kestävyttä ympäristön kannalta yritysten kertomien ympäristöväitteiden perusteella. Raportointiin liittyy sen antama OK-leima, mitä voidaan nähdä tietyinä vihreän toiminnan läpipääsynä.

Greenwashing on rahoituspalvelualan ensisijainen asia useimmilla lainkäyttöalueilla. Vihreän pesun riski ja näin ollen sääntelyviranomaisten, kuluttajien ja ympäristöryhmien keskittyminen on kasvanut eksponentiaalisesti, kun sijoittajat etsivät ennakoivasti "kestäviä", "vihreitä" ja "planeettaystävällisiä" sijoituksia. He haastavat viherpesun myös viranomaisvalitusten, oikeusjuttujen ja muiden toimien avulla, esimerkiksi kertakäyttömuovien tuottajien ja rahoittajien kokeman kriittisen mediahuomion.

¹⁰⁹ Vanhala, Ristaniemi s. 302

Viherpesuun on alettu kiinnittää huomiota myös Euroopan unionin tasolla. ESMA ehdottaakin, että komissio suorittaisi lisäanalyysin varmistaakseen, että sääntelyn vaatimukset ja valvontavaltuudet eivät heikkene, jos ylläpitäjää ei löydy EU:ssa viherpesun ja sääntelyn katvealueiden riskin minimoimiseksi.¹¹⁰ Tämä on erittäin toivottua, sillä viherpesun tarttuminen sääntelyn näkökulmasta on ollut hyvin hidasta.

Asiantuntijayhteisö KPMG:n mukaan varainhoitosektori markkinoi ESG-rahastoja ennakoivasti. Tällaiset ESG-rahastot voivat kuitenkin esittää ESG-kriteerinsä väärin, ja sääntelyviranomaiset maailmanlaajuisesti hillitsevät näitä viherpesutapauksia. Viime vuonna Ison-Britannian kilpailu- ja markkinaviranomainen (CMA) julkaisi yleiset ohjeet kestävän kehityksen tavoitteista.¹¹¹

Vihreäpesusta välittämisen motivaatio ei ole pelkästään mahdollisten kielteisten vaikutusten minimoiminen, vaan rahoittajille on tarjolla myös taloudellisia kannustimia. EU harkitsee esimerkiksi kestävän rahoituksen pääomavaatimusten alentamista. Toimiala on edistänyt vapaaehtoisia ohjeita, lainasyndikaatioiden ja kaupankäyntiyhdistys on julkaissut vihreät lainaperiaatteet¹¹² ja kestävään kehitykseen liittyvät periaatteensa¹¹³ auttaakseen lainanantajia ja lainaajia ymmärtämään kestävän eli vihreän rahoituksen laajuutta. Yritysten viherpesu voi näyttää aluksia pinnalta hyvälle, mutta todellisuudessa se tekee enemmän haittaa kuin tuo hyötyä. Todellisuudessa siihen ei kenelläkään tulisi olla varaa yritysten maineen eikä ympäristön takia. Näiden asioiden kanssa tai niiden kustannuksella ei tulisi edistää omaa arvoaan eikä mainettaan.

Viherpesun rinnalle on noussut toinen ESG-liitännäinen ilmiö, sinipesu. Sillä ei oteta kantaa ympäristötekijöihin, vaan enemmänkin sosiaalisiin ja yhteiskunnallisiin tekijöihin. Huoli raportoinnin laadusta on aiheellinen, sillä usein yritykset arvioivat vain itse käyttämänsä raportointijärjestelmä. Jos yritys näyttää sosiaalisen yhteiskuntavastuunsa ja esittää sen julkisesti,

¹¹⁰ ESMA's publication response to the Commission's consultation on the BMR review, 2022, s. 11

¹¹¹ KPMG:n julkaisu, 2022 <https://home.kpmg/xx/en/home/insights/2022/04/esg-addressing-greenwashing-in-financial-services.html> vierailtu 10.5.2022

¹¹² LSTA, Green Loan Principles, 2021, s.12

¹¹³ LSTA, Green Loan Principles, 2021, s.16

tulee siitä yritykselle kilpailuvaltti. Tämä on kuitenkin yrityksiä valvovilla riippumattomilla järjestöillä hyvin tiedossa. Kun Stora Enson osittain omistama Veracelin eukalyptusviljelmät Brasiliassa saivat Hyvän metsänhoidon neuvoston eli FSC:n sertifikaatin, sademetsien suojelejärjestö World Greenforce Movement totesi koko FSC-järjestelmän menettäneen uskottavuutensa.¹¹⁴

¹¹⁴ WRM: Tiedote kokonaisuudessaan <https://www.wrm.org.uy/other-information/fsc-at-a-crossroad-veracel-timber-certification-would-be-yet-another-disaster-for-fsc> vierailtu 22.6.2022

7. Loppupohdintoja

ESG ja yritysvastuu tulevat koskettamaan jokaista toimialaa ja jokaista yritystä. Tulevaisuudessa yrityksen yhtiömuodolla ei ESG:n näkökulmasta ei mielestäni ole merkitystä. Oli sitten osakeyhtiö, pörssiyhtiö tai osuuskunta, koko kokonaisuus on niin valtava eikä sitä voida määrittää järkevissä konseptissa, tärkeintä on ymmärtää sen läsnäolo kaikessa. Sen tulevaisuuden trendit tulevat vaatimaan EU lainsäädännön sekä kansallisen lainsäädännön kasvua. Keskuskauppakamarin katsauksen mukaan komission pyrkimys yhtenäiseen yritysvastuu sääntelyyn on kilpailuneutraliteetin kannalta tervetullutta.¹¹⁵ Siinä on kuitenkin puutteita sillä sen osa-alueet jättävät ratkaisujen löytämisen vastuun yksinomaan jäsenvaltioille, jos jäsenvaltiot saavat itse päättää omista toimintasäännöistään ja kuinka ratkaisut löydetään. Silloin syntyy monia eri näkökulmia EU:n sisäpuolelle, jolloin nousee oikeustieteen yksi hankalimmista asioista esille: tulkinta. Kun on toisistaan poikkeavia ja ristiriitaisia käytäntöjä voidaan joutua hyvinkin syvällisesti tulkitsemaan tulkintakannanottoja, mikä ei tässä tapauksessa olisi mielestäni tarkoituksenmukaista.

Yritysvastuudirektiiviehdotus ei määrittele mielestäni millään tavalla sitä, kuinka sidosryhmien etua olisi edistettävä ja, miten valita ne sidosryhmät, joiden etua tulisi edistettävä. Samoin ongelma on siinä, miten johto pystyy selvittämään näiden sidosryhmien intressiristiriidat, jos ja kun kaikkien sidosryhmien intressejä ei voida toteuttaa. Yritysvastuudirektiivi tulee koskettamaan listattuja ja suuria yhtiöitä sekä rahoituspalveluita. Sillä tulee olemaan kuitenkin epäsuoria vaikutuksia kaikenkokoisiin yrityksiin ja yhteisöihin. Vapaaehtoiset toimet tullaan väistämättä korvaamaan pakollisilla säännöksillä ja määräyksillä. Tämän lisäksi uskon, että itsesääntely tulee korostumaan sellaisilla yhteisöillä, kuten osuuskunnilta, mihin ei suoraan yritys vastuudirektiivi sovellu. Yritysten tullaan odottamaan ottavan huomioon kaikki osa-alueet kuten ilmasto, ympäristö ja sen biodiversiteetti ihmisoikeudet sekä sosiaalinen vastuu kuten tasa-arvo.

¹¹⁵ Keskuskauppakamarin EU-katsaus, 2020, s. 6

Jos yksi maa voisi implementoida kestävämmän yhtiöoikeudellisen tavan tai lain, silloin muu Eurooppa voisi seurata.¹¹⁶ Tähän on kuitenkin nähty jo vastauksia esimerkiksi Saksan Lieferkettensorgfaltspflichtengesetz (2021)¹¹⁷ ja Norjan aktsomhetslovenin (2021)¹¹⁸ myötä. Näissä kansallinen laki huomio yritysten due diligence velvoitteet toimitusketjuissa sekä ihmisarvoisen työnkuvan avoimuuden. Nämä esimerkit näyttävät sen, että vaatimus vastuullisemmasta toiminnasta on vain kasvussa.

Rahoitusinstrumentteja, joissa otettaisiin huomioon kaikki ESG:n, yritys vastuuseen ja kestävyys liittyvät seikat, voisi tulevaisuudessa hyvinkin onnistua. Vihreiden joukkovelkakirjalainojen menestyneet käytännöt ovat olleet Suomessakin urauurtavia. Koen nykyisen tilan olevan riittämätön, mutta uskon, että lähitulevaisuudessa rahoitusinstrumentit tulevat muuttumaan merkittävästi kohti vihreämpää – ainakin niillä on sääntelyä, mistä valita. Se, miten ESG:stä saadaan osa yrityksen liiketoimintaa, on iso asia. Se on oman liiketoiminnan parantamista, se ei ole hyvä hyväntekeväisyyttä tai markkinointia. Se on nykypäivää. ESG ei ole mikään projekti tai mikään sertifiointin tai todistuksen saaminen, vaan se on prosessi, jossa koko ajan opitaan ja kehitytään.

Tietenkään ei ole yhtä oikeaa tapaa implementoida ESG:tä yrityksen liiketoimintaan yrityksen johdon näkökulmiin. Toisaalta omasta mielestäni nämä ovat sellaisia asioita, ettei niiden puutetta voi edes mitenkään selittää yritysten arvoissa. Ei ole olemassa mitään yksittäistä ratkaisua, vaan kaikki yrityksen tekemät liikkeet riippuvat liiketoiminnasta yrityksestä ja sen strategiasta. Tässä hyvä esimerkki voisi olla kestävyys- tai vastuullisuusstrategian integroiminen yrityksen omaan liiketoiminnan strategiaan tai vähintäänkin sen arvoihin. Toinen esimerkki voisi olla yrityksen sisäisen kestävyyspolitiikan luominen, jota Tanskan hallinnointikoodi suosittelee.¹¹⁹

¹¹⁶ Sjäfäll, Mähönen, 2014, s. 62

¹¹⁷ Kts. Saksan laki yritysten due diligence velvoitteista toimitusketjuissa, 2021, https://www.csr-in-deutschland.de/SharedDocs/Downloads/EN/act-corporate-due-diligence-obligations-supply-chains.pdf?__blob=publicationFile

¹¹⁸ Kts. Norjan laki yritysten avoimuudesta ja perusihmisoikeuksista ja ihmisarvoisia työoloja koskevasta työstä, 2021, <https://lovdata.no/dokument/NLE/lov/2021-06-18-99>

¹¹⁹ Anbefalinger for god Selskabsledelse, 2020, s.11

Minkälainen vastuullisuus- tai kestävyysstrategia voisi olla? Se ei ole vaan mikään epämääräinen hyvien vihreiden tekojen agenda, mikä täytetään epämääräisyyden keinotekoisella. Sen pitää olla eteenpäin vievää strategista yhtiön tavoitteiden edistämistä sen tavoitteet huomioiden, niiden implementoinnin omaan tekemiseen sekä läpinäkyvää kaikille osapuolille. On kuitenkin selvää, että ESG ei jää viimeiseksi tulevaisuuden trendiksi.¹²⁰

Nykyisessä välittömässä sosiaalisen median kulttuurissa, missä kaikki vaatii nopeaa reagoimista yrityksen omavastuu brändistä, imagostaan, on todella suuri. Sosiaalisen median voima pystyy polarisaatioon tai *cancel* kulttuuriin, joissa pienikin asia voi nopeasti kiteytyä niin suureksi, että yritys voi mahdollisesti olla kriisissä. Oleellista tässä on, että yhtiöt jatkavat kohti kestävyttä, joka on integroitu niiden omaan liiketoimintaansa. Tavoite on, että ESG:stä tulee *business as usual* eikä sitä tarvitsisi erikseen jokaisessa asiassa raportoida tai ottaa huomioon, sen tulisi tulla itsestään. Kaiken kommunikoinnin yrityksissä pitää pystyä olemaan todennettavissa ja selitettävissä toisin sanoen läpinäkyvyys on iso osa edes ketä. Hyvin todennäköisesti *window dressing*, jossa yrityksen taloudellisia tietoja muutetaan sijoittajalle mieleisemmäksi tai viherpesu voi melkein jokaisessa tilanteessa kostautua niiden harjoittajille.

Tutkielmassani en voi olla sivuuttamatta nykyistä maailmantilannetta, jossa yritysvastuu ja kestävyys on entistä tärkeämpää. Nykyään Euroopan geopoliittinen kriisi vaikuttaa suurelta osin sektoreihin, mitkä keskittyvät energiaan enemmän kuin palvelusektori.¹²¹ Pitkäaikaisen sietokyvyn takia rahoitussektorin sekä yritysten tulee sisäistää ympäristöön ja ilmastoon liittyvät riskit niiden strategioihin. On tärkeää, että näitä riskejä osataan jo ajoissa lieventää, ja ottaa huomioon yritysten sisäisissä prosesseissa.

Se, että yritysten liiketoimintapäätökset loisivat kestäviä ratkaisuja ja arvoja pitkä pitkällä aikavälillä olisi yritysvastuun toteutumista. Yritysvastuun toteutuminen ei jää pelkästään suurille pörssiyrityksille tai johdon huolellisuusvelvoitteen tehtäväksi, sillä pk-yritysten ja osuuskuntien mukana oleminen liittyy koko yritysvastuun arvoketjuun kokonaiskuvassa. Tämän lisäksi mielestäni tutkielmani sisältää havaintoja, joilla osuuskunnilla olisi selvästi edellytyksiä nostaa suosiotaan kestävämmän liiketoiminnan saralla. Jos yritykset vaikuttaisivat kestävään yritystoimintaan

¹²⁰ Kts. Hyske et al., 2020, Vastuullinen sijoittaja

¹²¹ kts. Tuominen, SRB Blog 2022

arvoketjun joka kohdassa, voisi koko arvoketju uuden merkityksen. Toki voidaan ajatella, että suuremmat yritykset näyttävät tässäkin mallia, jolloin pienemmät yritykset seuraavat joskus sitten perässä. Ikävä kyllä tällaiseen ei ole aikaa. Jokaisen yrityksen riippumatta sen koosta tulisi vähintään nyt alkaen miettiä omia tekoja pieniäkin edes, miten ne voisivat toteuttaa ESG:tä paremmin kuin nykyään. Olen varma, että niitä keinoja on monia.

Voittaako vihreä liberalismi lopulta kapitalismin? Milton Friedmanin sanoin. "There is one and only one social responsibility of business – to use its resources and engage in activities designed to increase its profits so long as it says within the rules of the game."¹²² Vaikka yritykset eivät ole hyväntekeväisyysjärjestöjä ja niiden tulee kaikessa toiminnassaan ottaa huomioon osakkeenomistajan etu, uskon koko yhteisökulttuurin riippumatta yhtiömuodosta olevan kykenevä muovaantumaan kohti kestäväää yritystoimintaa.

¹²² Milton Friedman, *Capitalism and freedom* (1962)